

Glasilo Društva upokojencev
Ilirska Bistrica

Št. 12. letnik VIII. 2005 / Cena 400 SIT

Jesenski LISTI

Domoznanski oddelek

tp 07

JESENSKI listi

2005 /12.

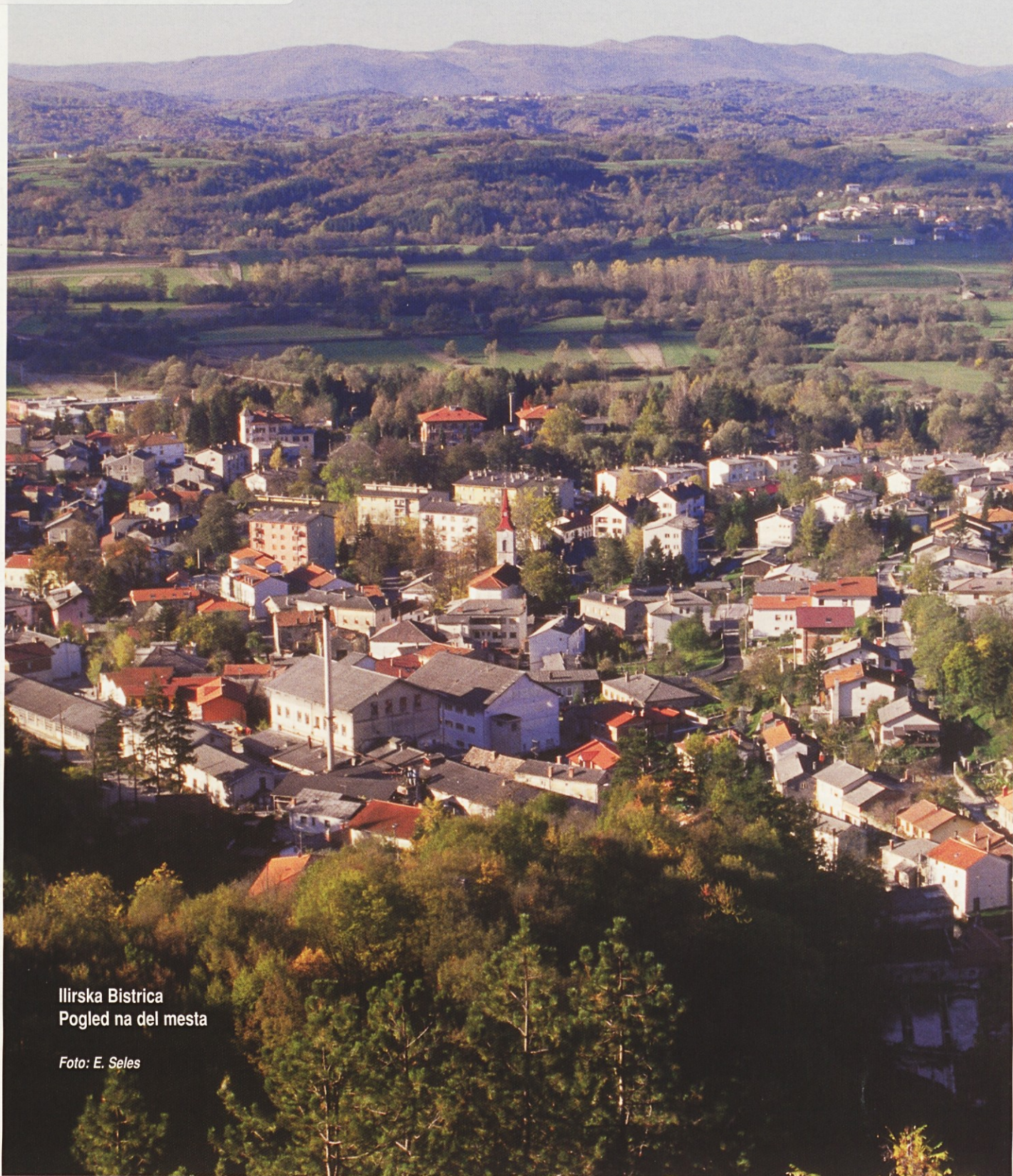
070.48-057.75(497.12 Ilirska Bistrica)

2000691,12

COBISS e

KUJANČIČA, NARKE
ILIRSKA BISTRICA

Ilirska Bistrica
Pogled na del mesta

Foto: E. Seles

Prazniki

Vse ulice so krašene,
izložbe polne so daril,
ljudje hite po svojih
opravih, kot da se boje,
da ne bodo česa zamudili.

Meni pa spomin roma v davnino,
ko sneg pokrival je vso dolino.
Ob zvonjenju Ave smo se zbrali
pokadili vsaki kot domače hiše,
samo takrat so prazniki dišali.

Po večerji smo v kuhinji se zbrali,
prepevali božične pesmi, vse
kar smo jih znali,
bile so lepe na vso moč,
najlepša med njimi Sveta noč

Zaprla bom vsa okna in vsa vrata,
Naj zvok petard, hrumenje ulice
me ne zbudi, mi ne prežene
spominov lepih na nekdanje dni.

Maruša

Za naslovnico našega glasila smo tokrat
izbrali jesenski posnetek dela Ilirske
Bistrice.

Namenoma. Da bi opozorili, da so tudi naši
Jesenski listi lahko zelo živopisni, barviti.
Kakršna naj bi bila tudi naša, jesenska leta.

Urednik

Zimska idila

Od kje ste vzele se koprene,
da nebo zakrivate?
Kot bi okna zakrile zavese
in pogled nam branile.

Utrga se z neba kristalček
in mi v roko prileti.
Želim ga zadržati, pestovati -
a glej, prekmalu se stopi.

Že so druge tu snežinke
kakor male krpice.
Lahno kot prave balerine
okrog mene se vrte.

Kot bi kristali na zemljo padli,
se lesketa preproga ta.
Veličastna je belina,
ki nam zemljo je pregnila.

Ana Seles

Beseda urednika

Kako nas čas prehiteva! Že pišemo letnico
2005 in od izdaje prejšnje številke je
preteklo že več kot leto dni. V preteklem
letu smo se torej izneverili našemu glasilu.
Pa saj vemo za kaj gre! V največji meri je
za to kriva lenobnost in ležernost.

Po zaslugi vernih sodelavcev, ki so se jim
pridružili še novi, se je le nabralo dovolj
prispevkov pa tudi nekaj finančnih
sredstev, da smo v začetku tega leta
pripravili in izdali pričujočo številko
Jesenskih listov.

Naj se vsem dosedanjim in novim
sodelavcem iskreno zahvalim za
sodelovanje. Zahvala tudi zvestim bralcem,
ki so nas vzpodbujali k izdaji nove številke.
Še posebej vodstvu Društva upokojencev
Ilirska Bistrica. Prav vsem pa želimo ob
novem letu vse najboljše, predvsem
zdravja.

V naše vrste sodelavcev vabimo še nove.
Svoje prispevke, fotografije (na posodo),
dobronamerne pripombe in predloge glede
izboljšanja vsebine glasila, pošljite na
društveno upravo. Hvaležni vam bomo!

*Društvo upokojencev
Ilirska Bistrica, Bazoviška 28
telefon: 05 714 55 98*

Stoletnica rojstva Makse Samsa

Deveti oktober 2004 je bil za Ilirsko Bistrico prav posebno slovesen dan. Pri pesničini rojstni hiši pri Malnarjevih ob »vjelki vodi«, se je zbralo veliko domačinov, Bistričanov, bil je tudi g. župan A. Šenkinc, predsednik Društva za krajevno zgodovino in kulturo g. Tomo Šajn, pesničina kolegica iz Kopra g. Vida Hrvatini-Gojkovič, predstavnice knjižnice in drugi ljubitelji poezije.

Kot prvi je nastopil moški pevski zbor Sušec, pod vodstvom g. Zorka Šajna, otvoritveni govor pa je imel njegov brat Tomo, ki ima veliko zaslug za vsa kulturna doživetja (leta 2000 je bila odkrita spominska plošča na pesničinem grobu, leta 1995 pa spominska plošča na rojstni hiši pesnika Bogomila Faturja na Premu).

Svečanost so pripravili KD Grad in KS Dolnji Zemon, mladina pa je v verzih lepo predstavila svojo domačo pesnico, na katero so res lahko ponosni.

Nato pa sem o pesnici Maksi povedala nekaj svojih spominov.

Z Makso Samsa sva se spoznali leta 1960, ko je bila knjižnica še v Sokolskem domu. Po opisu znancev kako je oblečena, kako se obnaša, sem jo počakala pred trgovino in se ji predstavila ter povedala, da so njene pesmi izredno čustvene in da so mi segle globoko v srce.

Takoj me je prekinila in rekla »Veš, na zunaj sem beračica, a v srcu sem kraljica«.

Večkrat je obiskala knjižnico in vedno mi je povedala svojo novo pesmico, čeprav je bila že objavljena v njeni prvi pesniški zbirki iz leta 1934, ki je izšla v Trstu v dobi najhujšega fašizma.

Začeli sva se pogovarjati o tem, da bi vse pesmi popisali in zbrali ter jih objavili. Rada se je z menoj pogovarjala, a se ji je vedno mudilo, ker je morala nakupljeno hrano nesti bratovi družini v Vrbovo in potem nadaljevati pot preko Velike vode do svojega bivališča, v katerem je imela kuhinjo, spalnico in sanitarije. Nekega dne mi je rekla naj pridem pred vaško cerkvico, kjer mi bo povedala vse svoje pesmice, ki jih je seveda znala na pamet.

Pogosto mi je pripovedovala svoje spomine na prehojeno življenje. Da se je rodila ob idiličnem mlinu in da so doma imeli kar deset otrok, vendar sta dva umrla. V trnovskem samostanu, kamor je hodila v osnovno šolo, so kmalu ugotovili, da je zelo bistra, zato so ob koncu šolanja svetovali očetu, naj jo pošlje študirat v Ljubljano. Tam je dokončala dva letnika učiteljsišča, ob priliki pa se je srečala tudi s pesnikom Krasa Srečkom Kosovelom, kar je bilo zanjo usodno. Nesmrtno se je zaljubila vanj in želja po neuslišani ljubezni jo je spremljala celo življenje. Pošiljala mu je svoje pesmi, vendar ji on nanje ni odgovarjal preveč ljubeznivo.

Šolanje je nadaljevala v Tolminu in veliko premišljevala o svoji kruti usodi.

Med svojimi sošolkami ni bila preveč priljubljena. Vendar so jo nekateri kljub vsemu imeli radi, saj je kot nadarjena deklica vsaka njena misel na mah postala verz ali duhovita zbadljivka.

Najbolj se jo je spominjal njen sošolec Tržačan Boris Možina, ki je ob preimenovanju matične knjižnice v Knjižnico Makse Samsa prispeval denar za napis.

Velikokrat mi je tudi pripovedovala o svojih zaposlitvah. Kot prvo je omenila Harije, vendar je bil pritisk Italijanov prehud in ker na svoji zemlji ni mogla govoriti po domače je odšla v Jugoslavijo in sicer na Jezersko. Po dveh letih dela v šoli, se je s težkim srcem poslovila od svojih učenk, pa tudi od deklice Cilke, na katero se je med tem časom zelo navezala, ker deklica ni imela mame. Maksi je nanjo ostal lep spominček. Cilka ji je podarila vse kar je imela - majhen košček oblazinjenega sladkorčka.

Nato je odšla v Rovte nad Logatcem in po dveh letih zaradi bolehnosti, predvsem psihičnih težav, zapustila službo in odšla v svoj domači kraj ter se prepustila sanjam svoje neuslišane ljubezni. Bolezen jo je napravila trpko, zagrenjeno. Poslej v njenih pesmih ni bilo več vedrega verza. Spoznala je, da je življenje Bleščeča prevara. In tako se je imenovala tudi leta 1964 izdana pesniška zbirka. Objavljenih je bilo le 26 pesmi, ostale pa sta selektorja iz Literarnega društva v Ljubljani zavrnila. Vendar je bila kljub skromni pesniški zbirki v knjižnici lepo obeležena Maksina 60. letnica rojstva. To je bilo darilo matične knjižnice.

Pesnica Maksa je verjela v lepoto narave, videla je srca ljudi, kakor vidi le malokdo. Življenje je ljubila zaradi njegove svetlobe pa tudi njegovih senc. Hrepenenje, ta čudoviti vzgib človekovega dejanja, je zvenelo iz vsakega verza. Maksa je potrebovala le topel stisk dlani, ki bi si jo položila na svoje ranjeno srce.

Pogovor s pesnico je bilo svojevrstno doživetje, rada je hodila na vsakodnevni obisk v knjižnico. Vsaka njena misel je sprožila domisljice, verze, ki jih je recitala iz svojega obsežnega neobjavljenega pesniškega dela.

Maksa je ob ugodnih vremenskih pogojih vsakodnevno prečkala svojo reko Reko. Toda tisti dan 18. marca 1971 leta je bil zanjo usoden. Zasanjala se je ob šumenju svoje reke, kajti tisti dan je bil posebnega pomena - dan obletnice rojstva njenega mladostnega prijatelja Srečka Kosovela.

Spodneslo jo je, objela jo je voda in odšla je za vedno. Mogoče se je spomnila svoje pesmice, ki jo je posvetila neuslišani ljubezni.

V nadaljevanju sem povedala eno njeno pesem:

Se še spominjaš tistega večera,
ko tam na gori kres je plapolal?
Midva molče kraj njega sva sedela.
Zdaj je jesen. Na jug letijo ptic krdela,
za divji ples si veter listja išče,
kjer kres je bil, zdaj kupček je pepela
in v mojem srcu zdaj je pogorišče.

V njenih najbolj ustvarjalnih letih je veliko ljudi zaničevalo njene pesmi češ, da so brezsmiselne. Toda po njeni smrti so spoznali, da je bila Maksa pesnica z dušo in srcem. Na njo smo lahko ponosni, saj je edina pesnica v našem domačem kraju. Bila je pesnica, ki je kot mlado dekle iskala v pesniških podobah izpolnitev svojih sanj, a je prišla do spoznanja, da pevcu vedno sreča laže.

Na koncu svoje poti tudi Maksa ni vsega razkrila - ni izrekla zadnje besede.

»Kar je v duši bol spočela,
vam je pesem razodela...
Vse? - Nikoli! Zadržano
z mano v večni grob bo dano.

V teh skromnih verzih je odsev njenega življenja. Življenje je kot knjiga, ko jo prebereš, ostanejo le spomini. Za vami, draga Maksa, so ostali neizbrisni spomini, lepi spomini kot nežen šepet cvetlic izpod Snežnika. Ponosni smo, da se knjižnica imenuje po domačinki, pesnici Maksu Samsu. Slava vam.

Potem je sledilo odkritje spominske plošče na pročelju Maksine rojstne hiše. Ponosna sem, da je ta čast doletela mene.

Živela sem za pesem,
pa lahko v culi nesem,
kar ona mi je dala!
Ko v grobu bom ležala,
naj njen spomin ostane,
opeva srčne rane!

Po odkritju spominske plošče so domačini vse navzoče povabili na dobrote, ki so jih v ta namen pripravili sami.

Zelo lepo, na višku kulturne ravni pa je bilo praznovanje na Vidmu. Dvorana je bila prepolna, nekateri pa so prišli tudi iz drugih krajev, Kopra in Ljubljane. Po uvodni pesmi je ravnateljica gospa Damjana Logar lepo predstavila pomen tega dne - 100 letnice rojstva ter 20 letnice preimenovanja iz Matične knjižnice v Knjižnico Makse Samsa.

Slavnostni govornik je bil akademik, pesnik Ciril Zlobec. Prav posebne pozornosti je bil deležen domačin, ki sicer živi na obali, prof. Bojan Glavina. Uglasbil je veliko Maksinih pesmi, ki smo jih ta večer slišali v izjemno dobri izvedbi. Pesmi so zapeli MPZ Dragotin Kette pod vodstvom dr. Mirka Slosarja, komorni deklški zbor Vox Ilirica pod vodstvom Marije Lenarčič Slosar, cerkveni zbor MePZ Zvon pod vodstvom Damjane Kinkela ter sopranistki Helena Žele in Janja Konestabo ob skladateljevi spremljavi. Vse pesmi so izredno lepo zvenele. Vse pesmi so lepo predstavile občinstvu recitatorke Marica Zver Šlenc, Magdalena Penko Šajn ter Darinka Dekleva.

Vsi obiskovalci smo v tem lepem večeru doživeli nekaj izredno lepega. Pesmi, ki jih je uglasbil Bojan, so nam segle do srca.

Darinka Žbogar

Moje sledi

Fronta se je pomikala od severnih predmestij proti Padski nižini. Zavezniki so povečali bombne napade. Na severu Italije je odporiško gibanje osvobodilo velika mesta nekaj dni pred prihodom zaveznikov. V koloni umikajočih se Nemcev so partizani odkrili skritega Mussolinija. Ustrelili so ga in ga obesili za noge na Piazzale Loreto v Milanu. Prav tam so fašisti pred desetimi meseci pobili petnajst pripadnikov osvobodilnega gibanja.

Mlad partizanski poročnik iz Milana, ki je prišel na obisk k sobnemu tovarišu, je rekel: »Fašiste smo vozili v veliko klavnico na robu mesta. Tam so jih streljali noč in dan. Opraviti je bilo treba pred prihodom zaveznikov.«

Na trgu pred katedralo je bila velika slovesnost. Poveljnik 15. skupine armad general Clark je stal s svojimi oficirji na stopnišču pred katedralo. Spodaj so prihajale druga za drugo partizanske enote in polagale orožje. Upi nekaterih partizanov, ki so sanjali o revoluciji, so se razblinjali v odloženem železju.

V mestu je vladala revščina. Begunci so se začeli vračati domov. Zavezniki so odprli urad za repatriacijo zavezniških državljanov. S Poldovim posredovanjem sem srečal slovenskega športnika Borisa Gregorko, ki je bil skupaj z ženo interniran nedaleč iz mesta. Z zanosom je pripovedoval, kaj vse ima v načrtih za zagon slovenskega športa. Nestrpnost je čakal, da bi se lahko vrnil domov. Potem se je oglašil Bistričan Lado, ki je na univerzi diplomiral na elektrotehniko. Iz Milana je prišel predstavnik jugoslovanskega odbora za repatriacijo, nekdanji italijanski major Rutar iz Tolmina, ki je bil prej v diplomaciji, potem se je pridružil partizanskemu gibanju.

Nekega jutra se je znašel v samostanu italijanski vojak iz enot, ki so se na jugu Italije priključile zaveznikom. Zastrmel sem se vanj. »Ti si,« sem bil začuden, ko sem zagledal soseda, starejšega Baronovega iz Guranjega kraja.

Povedal sem mu, da se bom vrnil, takoj ko bo mogoče. Baronov se je obotavljal.

»Nedaleč proti morju sem srečal dekle, ne vem... V Bistrico bom šel. Ne vem pa, če bom ostal.«

Zmanjkalo mi je časa, da bi prebral vse tri knjige o cerkveni zgodovini. Hudomušno sem pravil, da se je vojna prehitro končala. Prišel sem do konca dvanajstega stoletja, ko je sveti Dominik v južni Franciji začel inkvizicijo.

Tolminec Rutar mi je predlagal, naj bi šel s skupino v Bari, kjer je bilo jugoslovansko središče za repatriacijo. Od tam da me bodo pripeljali v Dalmacijo. Ta pot da je najvarnejša. Odklonil sem. »Ti pojdi v Bari, jaz bom našel krajšo pot.«

»Čakaj, prehod čez reko Pad še ni varen, vsi mostovi so bili porušeni,« me je prepričeval Rutar.

»Veš kaj, če so šle čez zavezniške armade, se bo našlo nekaj prostora tudi zame.«

Rutar je bil nejevoljen, jugoslovanski odbor za repatriacijo mu je določil, kam naj usmerja Jugoslovane. Nazadnje me je vprašal: »Tone, ali res misliš domov?«

»Ne vem, kam misliš ti, jaz nimam drugih želja.«

Dalmatince Mile je odpotoval v Bari, moj odhod se je zavlekel.

Vključil sem se v sekcijo komunistične partije Italije. Na prvi konferenci pete sekcije smo poslušali člana federacije, ki je prepričeval članstvo, da z revolucijo ne bo nič. »Za zmago se bomo borili na volitvah v okviru demokratične države. Referendum bo odločil, kaj bo z monarhijo, ustavodajna skupščina pa bo sprejela ustavo. Borili se bomo za republiko.«

Starejši komunisti so se zmrdovali.

»Zakaj smo se sploh bojevali? Ali naj po zmagi nad fašizmom spet vzpostavimo

kapitalistični režim?« je rekel eden od navzočih.

»Da,« je odgovoril funkcionar iz federacije, »vzpostavili bomo demokratični režim. Ko bomo dobili večino na volitvah, bomo vplivali, da bo država poskrbela za socialno pravičnost.«

»Socialno pravičnost naj bi nam dali tisti, ki jim je dobiček osnovni cilj?« je zaripel in s povišanim glasom zakričal starejši komunist. V dvorani je završalo. Eni so bili za ukaze federacije, drugi proti. Nazadnje je funkcionar vstal, počakal, da so se ljudje umirili, potem je rekel: »Smer Partije je začrtana. Alternative ni. Če se kdo ne bo mogel sprijazniti z uradno smerjo, si bo moral poiskati drugo stranko. Dobro premislite...«

Sin slovenskega železničarja Vinko, ki je diplomiral na jezikoslovju, mi je predlagal, da bi potovala domov skupaj.

V ponedeljek navsezgodaj sva bila v razmajanem avtobusu. Vinko je pripeljal s seboj mlajšega bratranca, ki je po koncu spopadov pribežal v Bologno. Bil je nekoliko zmeden. Na Idrijskem so ga mobilizirali domobranci. Bil je v strelskem vodu, ko so ustrelili partizanko. Sedaj ga je silno skrbelo, kaj se mu bo zgodilo. Vinko ga je tolašil, vendar se ni umiril. Ob vsakem postanku je hotel pobegniti.

Po uri vožnje med porušeni zgradbami in razbitimi vojaškimi oklepniki in vozili smo obšli Ferraro in prišli do reke Pad. Mostu, ki se je pred vojno mogočno dvigal nad reko, ni bilo več. Pod obrežjem sem zagledal pontonski most, ki se je raztezal daleč na drugi breg; vojaška vozila so se v koloni po polžje pomikala čez reko. Po dolgem čakanju so tudi avtobusu dovolili zapeljati na zibajoči se most. Imel sem občutek, da se bodo zdaj zdaj čolni pod vozili uprli teži in vse skupaj prepustili reki. Napredovali smo počasi.

Zazrl sem se v široko vodno površino. Spomnila me je na bistriško vodo.

Ob strugi smo se otroci radi igrali. Nekega zimskega večera smo pričakovali Miklavža. Ozirali smo se na zasnežene obronke Ravnic, da bi zagledali njegovo kočijo. Starejši so nam pravili, da se Miklavž vozi v zlati kočiji, ki jo vlečejo beli konji. Noč vznemirjajočega pričakovanja. Zjutraj pa ...

Viktor me je peljal v njihovo hišo.
»Tone, le poglej, kaj vse mi je prinesel sveti Miklavž.«

Ko sem zvečer legel v posteljo iz ličja skupaj z bratom, me je prešinilo. Kako je mogoče, da dobijo bogati toliko daril? Ali sveti Miklavž tega ne ve?

Avtobus se je prizibal na nasprotni breg in zapeljal proti Rovigu. V predmestju Padove je zapeljal na končno postajo. Po dolgem iskanju smo našli tovarnjak, ki je vozil do Benetk. Cesta je bila marsikje poškodovana in smo morali voziti po stranskih poteh. V Benetkah smo prestopili na vlak za Videm; za Trst še ni bilo zveze.

Zvečer smo se znašli na videmski železniški postaji. Na postaji in pred njo so se gnetli povratniki iz nemških taborišč in begunci. Vinkov nečak se je pomešal med množico in izginil. Dobro uro sva ga iskala brez uspeha.

Zavlekel sem se v kot velike čakalnice, izsilil nekaj prostora, se zleknil na kamnita tla, se zvil v klobčič, podložil kovček pod glavo in poskušal zaspali. Čakalnica je bila nabito polna ljudi. Drug za drugim so poplegli na tla, mnogi so ostali zunaj in si tam iskali zavetje.

Bila je že pozna ura, pa še nisem zaspal. Kolk me je bolel in sem se kar naprej premikal. V glavi mi je mrgolelo in misli so se kobacale druga čez drugo, da sem jih z naporom ločeval. Dve leti sem preživel v zdraviliščih. Navsezadnje sem se lahko prišteval med srečneže. Ostal sem živ. Ko pa sem pomislil na Anito... Delala sva načrte za potem. V Istro se bom vrnila, je rada ponavljala. Sanjala sva o skupnem domu, čeprav sva v dnu duše dvomila, ali bova zmogla. Božansko je bilo sanjati z odprtimi očmi.

Zdaj se vračam. Kaj bom počel, kako bom živel? Svojega poklica ne bom zmogel. Kako me bodo sprejeli ljudje? Spomnil sem se stisk, ko se me je kdo izogibal... V zdravilišču je lahko, si med svojimi in pozabiš na drugačnost. Zakaj bi se že zdaj grizel? Nekaj se bo že našlo; navsezadnje je bila vojna in verjetno celo revolucija. Revolucija... Bo dala tudi odrinjenim prostor v družbi? Ali bo prinesla raj na Zemlji, kot ga je napovedoval Dalmatinec Mile? Kaj pa, če so le sanje in bodo reveži ostali reveži? Nemogoče, preveč je bilo hrepenenja...

Naslednje jutro smo se skobacali v tovorni vagon in vlak je potegnil proti Trstu. V vagonu je bilo mnogo povratnikov iz taborišč. Mlada žena je sedla zraven.
»Od kod pa ti?« me je vprašala. Bila je suha in upadlega obraza.

»Iz bolnišnice... jetiko sem imel...«

»Ah, poznam, poznam, mož jo je imel. Bolan se je vrnil od partizanov, pa so ga odpeljali. Ostal je v Mauthausnu, raje bi bila ostala z njim,« je rekla in oči so se ji orosile.

V Trstu smo morali v vrsto, tam so nas preverjali in razporejali. Potem spet na vlak do Šempetra na Krasu. V šempetrski vojašnici sem se srečal s pripadniki partizanske vojske. Nekaj je bilo starejših. Mlad poročnik je drugega za drugim zasliševal, od kod prihajajo in kam so namenjeni. Zazdelo se mi je, da se mladenič vede nekam bahavo. Po treh dneh karantene so povratnike spet razporedili. Bistričani, Brkinci in Hrvati smo šli na vlak za Reko.

Sedel sem na robu odprtega tovornega vagona in noge so mi bingljale ven. Vznemirjenje se je stopnjevalo z vsakim prevoženim kilometrom. Zagledal sem premski grad in kmalu zatem na griču trnovsko farno cerkev. Srce sem imel v grlu. Na železniški postaji sem srečal prvega znanca. »Tone, si to ti?«

Hitel sem proti domu. Pri Novem svetu sem opazil sledi bombardiranja. Hiša na Placu je bila odprta, vstopil sem in se povzpел po stopnicah. Na leseni ograji je čepel maček Sivec. Dvignil je glavo, ozrl se je in čez nekaj trenutkov mi je skočil na ramo in se muzal, kot je bil vajen delati pred vojno, ko sem se vračal z dela.

Kmalu se je vrnila mati. Solze veselja.
»Kje so drugi?« sem vprašal.

»Ate je šel v Guranji kraj, Francka je v Italiji, Gusta živi v Trnovem, fanta sta šla na udarniško, cesto popravljajo ...«

»Pa Lina in sinko?« Mati se je ozrla vstran.
»Pisali smo ti...«

»Kaj ste pisali?«

»Bombardirali so... Jutri bomo šla na pokopališče...«

Frane Tomšič
Odlomek iz knjige Moje sledi

Tujec

Neznan popotnik se sprehaja
po pokošenem travniku.
Včasih korak mu je poskočen
včasih počasen in okoren.

Ozira se sem ter tja,
kot bi meril in iskal
mejniški kamen travnika.
Kaj popotnik išče, tuhta?

Le sam s seboj govori,
srce pa močno ga boli.

» Da te le zopet lahko gledam
travnik ti moj ljubljani.
Ves drugačen si in tuj mi
odkar te niso videle oči.

Priznam, še vedno lep si - urejen,
ponosno kažeš se ljudem.

Kje sedaj je jablana,
ki sem jo skrbno negoval?
Od nje sem trgal jabolka
še preden so se obarvala.

O, da nikdar me tujina
ne bi zvalila v svoj objem!
Boljše mi življenje obljubila,
obljube nikdar ni izpolnila.

Vzela mi je mladost, zdravje, up.
Pustila domotožje, starost in obup.
Sedaj sem tujec tu,
kjer bil sem vsem poznan.

Kako naj znebim se misli, ki boli
kje je lek za srce, ki trpi?
Zame zdravila ni tu - in ne v tujini.
Le tujec sem v tej in oni domovini!«

Ana Seles

Snežnik

Lahko tudi gora
ti ukrade srce,
to je Snežnik
že mnogim ga je.

Med njimi sem jaz,
zakaj ne bi priznal,
že kot otroku, ko prvič
na njem sem stal.

Kar z njega se vidi,
ti očara oči,
Slovenija pred tabo,
kot na dlani leži.

Snežnik, kdor s tebe se vrne,
srečen spozna,
da s tiho lepoto
znaš krasti srca.

Stojan Vid Jaksetič

Pomisli na žetev

Na jesen življenja
razmišljaj že mlad,
življenjska doba je leto,
maj je samo enkrat.

Pomlad je lepa,
maj poln je obetov,
a ne pozabi,
v jeseni je žetev.

Nevidno, a vendar,
čas življenja hiti
in spet ne pozabi,
da v njemu si ti.

Stojan Vid Jaksetič

Svet se v levo vrti

Kdo svetu poveljuje
in določa mu čas,
da vsaka doba
je ob uri pri nas.

Kdo je svetu določil
naj se v levo vrti,
človeku so daleč
te nevidne moči.

Tudi to bo resnico
še človek iskal,
kdo svet za okrog sonca
je na tirnice dal.

O tem redu do danes
premalo še vemo,
o tej sili nevidni
le sanjati smemo.

Stojan Vid Jaksetič

Tatvina

Tisto majhno rezinico črnega kruha so moji mlečni zobje hitro zmleli in v ustih je ostal le kiselkast okus. Rezino smo dobili samo enkrat dnevno, zato pa je bila štruca črnega kruha dovolj za ves teden, čeprav smo bili pri mizi trije ali štirje. Sama bi jo pospravila v enem dnevu. Proti koncu tedna so bile rezine vse bolj kiselkaste in trše in je bilo tako mogoče odrezati še tanjšo rezino.

V posteljo, če se je tistemu ležišču lahko tako reklo, sem morala brž, ko se je zunaj stemnilo. Pozimi je bila noč zelo dolga in če je bilo še mraz in je v trebuhu krulilo, je bila neskončno dolga.

Nekega večera mi lakota ni pustila zaspati. Misel, da je kruh v srednjem predalu kuhinjske omare, mi ni dala miru. Tisti večer ga je gospodar zares položil v predal, videla sem. Varoval ga je, skrival in delil po svojih pravilih, kot se deli prisklednikom, od katerih ni nobene koristi.

Sredi noči me je predrzna misel pognala na noge. Tiho kot mačka sem se plazila proti kuhinji. Deske pod mojo težo niso prej nikoli zaškripale, a to noč se mi je zdelo, da bodo prav zdaj zagnale škripajoči preplah. Vrata, ki so pri polnem odpiranju drsala po podu, sem prelisičila tako, da sem jih odprla le toliko, da sem se zrinila skozi. Čeprav je bilo temno, sem do kuhinjske omare ali kredence, kot smo ji rekli, stekla. Srce mi je utripalo v grlu, ko sem v temi z rokama tipala po omari in ugibala, kateri predal je pravi. Pod prsti sem čutila nanose oljnate barve in vdolbinice, kjer se je oluščila do lesa. Prav zaradi večkratnih nanosov barve in tudi zaradi vlage so se predali zelo težko odpirali. Moral si ga pritisniti z vso silo, da je zdrsnil po vodilu. Sredi noči sile nisem smela uporabiti, saj bi se vsa kredenca stresla in posoda v njej zažvenketala. Zato sem predal vlekla k sebi z otroško močjo, ki se je v želji po kruhu neizmerno povečala. Predal je bil skoraj nad mojo glavo in sem ob odpiranju stala na prstih, tako da je bilo obremenjeno celo telo. Strah je napor še povečal in zares sem se tresla kot šiba na vodi.

Končno sem predal z obema rokama toliko izvlekla, da sem s prsti otipala štruco kruha. Izvlekla sem jo ven in jo stisnila k sebi, da sem začutila prijeten vonj in čvrstost njene skorje. V tistem hipu sem ugotovila, da nimam noža. Spet sem stopila na prste, spustila kruh v njegov predal ter poskusila odpreti predal, v katerem je bil nož. Ker se je ta predal pogosteje odpiral in je bil nižje, sem nož hitro našla. Pa se je spet zapletlo. Nož sem držala v eni roki in ker bi morala v gornji predal po kruh z obema rokama, nisem verjela, da mi bo uspelo. Ko sem se spet dvignila na prste in z nožem v roki segla po štruco, je kovina glasno podrsala po lesu, da me je strah skoraj sesul. A nisem odnehala. Uspelo mi je izvleči štruco in tesno sem jo privila k sebi. Nato sem rezilo naslonila na skorjo. Spreletelo me je, kako naj odrežem rezino, da me drugega dne ne bodo izsledili. Pravzaprav še nikoli nisem odrezala kosa kruha, le opazovala sem odrasle, kako z nožem zarezajo v skorjo in nato skozi sredico. Že sem stopila na prste, da bi štruco spustila v predal, a me je vonj kruha tako zelo vabil.

Poskusila sem znova, čepe na tleh. Kruh sem položila na kolena, rezilo noža nastavila na skorjo in nož vlekla sem in tja, tako kot sem videla odrasle. Skorja se je upogibala, vendar sem z dotikom ugotovila, da vanjo sploh nisem zarezala.

Za trenutek sem si odpočila, nato spet poskusila. Pod pritiskom noža se je skorja spet ugreznila, zazdelo se mi je, da sem uspela odrezati košček. Potipala sem in ob razcefrani skorji je bilo tudi nekaj sredice.

Odrgran košček kruha sem dala v usta, ki se je z mojo slino raztopil in napolnil telo s pričakovanim ugodjem. Rahlo kiselkasto se je razlezlo čez jezik in nebo in že ga ni bilo več. Z roko sem otipala zarezo v štruci in se prestrašila, saj je bila skorja razcefrana in v sredici, ki se je držala skorje, se je naredila luknja. Vedela sem, da bo naslednjega dne kraja hitro odkrita. Štruca na mojih kolenih ni več tako vabljivo dišala in tudi lakote nisem več čutila.

Položila sem nož in štruco vsako v svoj predal in ju previdno zaprla. Tiho sem zlezla na ležišče.

Preostanek noči sem prebedela. Zaspati nisem mogla, srce pa je do jutra trepetalo od strahu, kaj bo. Vstala sem zgodaj in zbežala na vas, preden so odprli predal s kruhom. Nisem bila lačna. Neizmerno dober kiselkast okus enega samega grizljaja ukradenega kruha me je nahranil.

Zgodbo iz otroštva sem zapisala ob peki kruha. Dišalo je po vseh prostorih, v pečici je rasla zlato rumena štruca kruha, jaz pa sem zbežala daleč nazaj.

Danica Pardo

Dom starejših občanov Ilirska Bistrica

Na vrhu Medenovega hriba, na najlepši razgledni točki mesta, stoji naš Dom. Od tu se njegovim stanovalcem ponuja lep razgled na Ilirsko Bistrico in na razsejane vasi v razgibani pokrajini s sadjem bogatih Brkinov.

Dom, ki je za stanovalce, pa tudi zaposlene, postal kar "drugi dom," je pomemben kraj družabnih dogodkov tudi za prebivalce mesta in njegove okolice.

Kdor vpraša prebivalce Ilirske Bistrice: "Kako pa v domu?", vam bodo s ponosom odgovorili:

"T'm je pa lepu, t'm pa znajo poskrbet, da se j'ma člouk dobru ...!"

V času, ko postaja vse pomembnejša vrednota samostojnost človeka, se soočamo z vse večjim deležem starih ljudi, ki so odvisni od pomoči drugih.

Zaradi oteženega gibanja in drugih težav, človek v nekem obdobju svojega življenjskega ciklusa postane omejen na svoj bivalni prostor. To pa lahko v končni fazi pripelje do družbene izolacije. Kaj to pomeni za človeka, ki ga opredeljuje potreba po samostojnosti, samorazvoju in nevmešavanja, nam potrjujejo stiske in ranljivosti ljudi, zlasti tistih, ki živijo v domovih za stare ljudi. Preselitev v Dom pomeni za človeka nasilno prekinitev stikov z znanimi ljudmi in predmeti, ki so bili del človeka in del njegovega življenja. Pogosto ljudje v svoji zavesti bivanje v Domu enačijo z izgubo svojega doma in svojih ljudi.

Dejstvo je, da se človek znajde v novih okoliščinah, ki jih ne pozna in jih ne zmore obvladati, zato potrebuje pomoč in vzpodbudo da se prične povezovati z okoljem, ki mu vrne prepotreben občutek varnosti in smiselnosti življenja. Naše izkušnje dela z ljudmi v Domu potrjujejo ugotovitve, da star človek svoj bivalni prostor s sobo, v kateri živi sam ali s sostanovalcem, nekako obvladuje. Veliko težje pa je človeku, ki je odvisen od drugih, vstopiti v širši prostor, se povezati s skupnostjo sostanovalcev in z ljudmi iz zunanjega okolja.

To je eden izmed razlogov, da v našem Domu širimo komunikacijski prostor stanovalcev tudi v okolje izven hiše in s tem ustvarjamo mrežo medsebojnih odnosov v katere se z našimi stanovalci povezujejo ljudje vseh starostnih skupin otroci, mladi, ljudje srednje generacije in starejši.

Pomemben del teh povezovanj predstavljajo srečanja z ljudmi različnih poklicev, gledališkimi amaterskimi skupinami in še bi lahko naštevali.

In prav o tem govorijo naši prispevki, ki se prepletajo z zgodbami stanovalcev in ljudi od drugod, ter dogodki, ki so se nas tako ali drugače dotaknili.

Mira Lenarčič, dipl. soc. delavka

Naš dom je moj dom

Moj dom je hiša iz katere se odpira pogled na gručaste vasi, zorane njive in hribe porasle z drevjem...

Moj dom so moji spomini na steze v gmajni, kjer smo otroci pasli govedo in odraščali v zrele moške in stasite ženske.

Moj dom je krošnja cvetoče hruške, pod katero sem v pomladni noči doživel svojo prvo ljubezen...

Moj dom je domača hiša, moja družina, žena, ki že dolgo uživa zemeljski mir, najini otroci in otroci najinih otrok...

Moj dom je cesta po kateri sem, leto za letom, odhajal v mesto k dacarjem, ki so odmerjali dajatve na mojo obuboženo zemljo...

Moj dom so ljudje, pa tudi cerkev v katero sem zahajal v nedeljskih jutrih. Kolikokrat sem strtl od bolečine in notranjih stisk klečal pred podobo Božje porodnice in prosil, prosil za moč, da sem se opogumljen vedno znova vračal v prostore svojega resničnega doma.

Sedaj je moj dom hiša nad mestom, soba s pogledom na gmajno, razsejane vasi in cvetoča drevesa. V mojem domu so drugi ljudje, veliko različnih ljudi. V njej je drugačno življenje, pa vendar tudi to je moj dom ...

Odločitev za življenje v domu starejših občanov

"Za vse kar je bilo: Hvala
Vsemu kar bo prišlo: Da"
Dag Hammar skjold

Spremembe, ki posežejo v človekove ustaljene navade in njegovo bivanjsko okolje mu povzročijo začasno nelagodje, ki običajno traja toliko časa, dokler se na to prilagodi.

Ena izmed takih sprememb, ki se človeka globoko dotakne, je prav gotovo tudi prihod v dom za starejše ljudi. Kako in v kakšnih okoliščinah starejši človek sprejme odločitev za tako obliko življenja, pomembno vpliva na njegovo nadaljnje prilagajanje in počutje v novo nastalih razmerah. Odločitev za to naj bi bila zelo osebno, intimno dejanje človeka, ki je pogojena z novimi usmeritvami v življenju in z drugačnim načinom razmišljanja. Še več, odločitev je povezana z notranjimi tehtanji, ki se nagibajo tako k pridobivanju, kot izgubam, tveganju in odgovornosti.

Osnovni element vsake odločitve pa ostaja človek kot posameznik in človek v odnosu do bližnjih in do skupnosti drugih ljudi na katere bo vplivala ta odločitev. V tem konceptu razmišljanja prihajamo do sklepa, da so odločitve vedno tukaj in zdaj sestavni ter neizogibni del našega življenja. Razlikujejo se le v izbirah, ki jih ponuja čas odraščanja, mladosti, ustvarjanja življenjske kariere v srednjih letih in nazadnje v poznem življenjskem obdobju in starosti. Kako ravnati v trenutku, ko zaradi bolesi in lastne nemoči ne moreš skrbeti zase in ko ti zaradi lastne nemoči ne morejo več pomagati bližnji? To so vprašanja, ki spravljajo ljudi v stiske kadar se morajo nenadoma odločiti- kako naprej?

Kako ravnati v taki situaciji žal ne razmišljamo v mladosti, pa tudi v starosti to odločitev človek odlaša z mislijo, saj bo že kako... To je razlog, da večina ljudi, kadar morajo sami, ali skupaj s svojci sprejeti odločitev za bivanje v domu, doživljajo ta odhod kot velik stres.

Nenadna preselitev v dom zaradi nujnih razlogov je za človeka hujši šok, kot če ta korak sam predvidi. Pri tem ne moremo mimo dejstva, da nenadna preselitev v dom pomeni za človeka nasilno prekinitev stikov z znanimi ljudmi in predmeti, ki so bili del človeka in del njegovega življenja. Pogosto ljudje v svoji zavesti tako nenadno bivanje v domu enačijo z izgubo svojega doma in svojih ljudi.

V institucionalnem varstvu se človeku bistveno spremeni družbeni položaj. Vsaka družba ima namreč svoje vrednotenje položajev posameznika. Vemo, da so nekateri družbeni položaji bolj, drugi manj cenjeni, kar povezujemo z družbenim statusom, ki med drugim lahko pomeni več ali pa manj ugleda in spoštovanja posameznika. Ker pa je družbeni položaj človeka v nenehni odvisnosti od njegove aktivne družbene vloge, pomeni odhod v pokoj prvo resno spremembo posameznikovega položaja v družbi. Z odhodom v oskrbo in varstvo institucije pa je človek postavljen v novo še težjo situacijo, ki mu narekuje igro drugačne vloge v okolju in v odnosih z ljudmi, katerih doslej ni poznal. Da bo igro novih vlog v svojem novem družbenem položaju lahko uresničeval, potrebuje veliko pomoči in socialne podpore osebja v domu.

Prav s tem področjem različnih oblik socialnih podpor in pomoči, pri ustvarjanju položaja človeka v instituciji, se strokovni delavci Doma starejših občanov Ilirska Bistrica veliko ukvarjamo. V izvirnem programu projekta **Dela s svojci stanovalcev doma**, ki ga je že leta 1994 zasnovala in še vedno vodi direktorica, Marija Šlenc Zver, dipl. soc. delavka, se podpore tako stanovalcem kot njihovim bližnjim odvijajo:

- na osebni ravni
- in v skupinah, ki dajejo človeku možnost hitrejšega spoznavanja in sprejemanja ljudi v novi skupnosti.

To so hkrati tudi možnosti za različne oblike sodelovanja stanovalcev Doma na področjih, ki jih želijo in zmorejo opravljati. To jim daje ponovno prepoznavni družbeni položaj, omiljena pa je stiska ljudi, ki so postali stanovalci doma za starejše.

Mira Lenarčič, dipl. soc. delavka

Vsak ima svoje jutro in vsak ima svoj večer

Pogled na posteljo, prekrito z grobo tkanimi lanenimi rjuhami, je vzbujal občutek, da se je prostor kmečke izbe spremenil v njivo zorečega žita. Madeži krvi med rjavo belim platnom so se spreminjali v ognjeno rdeče cvetove maka. In sredi te zavajajoče podobe je ležala porodnica s komaj rojenim detetom. Nemočna, kot zdelana žanjica, je drhtela v bolečinah porodnih krčev, ki so stresali njeno utrujeno telo. Ob njej je ležalo dete, zavito v tišino, ki je prihajala in odhajala med pogledi žensk, ki so nemo govorili: "Kaj bo delala sirota z desetimi otroki, pa še tega enajstega ji je bilo treba, ... brez moža, sama, sama...."

V knjigo umrlih je ta dan domači župnik zapisal - Jože Valenčič, gospodar z Javorja, umrl nenadne smrti. V knjigo rojstev je istega dne vpisal rojstvo enajstega Valenčičevega otroka, sina. Naslednji dan je v knjigo umrlih vpisal smrt Johane Valenčič, gospodinje iz Javorja in čez osem dni še smrt komaj rojenega otroka Valenčičeve družine.

Pisalo se je leto 1922.

Mila, tako so jo klicali v domači hiši in na vasi, je bila najmlajša, stara tri leta, štiri sestre in pet bratov komaj nekaj let več. Devet sirot, gnezdo lačnih otrok s staro materjo, je tisto leto ostalo samo, brez roditeljev.

Zunaj je bil sneg, se Mila spominja tistega večera leta 1922, ko so zadnjič, s staro materjo posedeli na ognjišču in skupaj zmolili večerno Ave Marijo. Jutro jih je za vedno ločilo. Nikoli, nikoli več se niso vsi skupaj zbrali pod domačo streho.

Odšli so z znanimi in neznanimi ljudmi, vrženi v svet kot razmetano prgišče semena. Nikoli niso drug od drugega izvedeli kako so živeli, kako so odraščali, kam so jih vodile njihove življenjske poti.

Mila je imela srečo. Ostala je na domačiji pri stari materi. Spominja se, da ji je vedno

prigovarjala: "Mila, bodi pridna, delaj, ker drugače te ne bo nihče imel rad!" Milo so te besede za večno zaznamovale. Delala je, pa ne samo to, garala je, zato da je preživela in tudi zato, da so jo imeli ljudje radi. Ko je bila stiska za hrano prevelika, je morala, komaj šestletna, od hiše. Bila je pastirica in dekla, prva pri delu in zadnja pri mizi.

Leta so tekla. Tudi Mile so se dotaknila v mamljivi lepoti odraslega dekleta, ki je s pesmijo in šalo spravljala v smeh ljudi, jim prinašala veselje in radost. O Mili je šel glas: "Res je brhka, pa tako vesela, pa nabrita, da ji ni para, njej res ne pride nič do živega...!" A le Mila je vedela za skrivnostno bolečino, ki jo je nosila v sebi. Ko je najbolj bolelo je zapela in zaplesala kot podivjana gorska vila. "To je bil in ostaja moj notranji jok," pravi Mila.

Prišel je čas ženitve. Lahko bi rekli da se ji je končno nasmehnila sreča. Dobila je skrbnega moža, dom in otroka, prvega in edinega sina.

Pa ni ji bilo dano uživati v tej sreči. Ponovno je udarilo. Nenadoma je umrl mož. Ostala sta sama s sinom, še otrokom.

Pa se je le nekako obdržala, zaradi sina. V sebi se je zavedala, da mora tudi to smrt preboleti, da mora iztisniti iz sebe poslednje moči, samo da ne obmiruje. Zavoljo sina, se je prepričevala.

In po nekaj letih, ko je v sebi začutila ponovno moč in pričakovanje, da bo vrata njenega doma odprla novemu rodu, je udarilo še huje. Izgubila je njega, svojega edinega sina, svoje vse. Preminul je na cesti, star komaj 28 let.

Mila ne joče več. Solza že dolgo ni kanila iz njenega očesa. Vsi, ki se z njo srečujemo jo poznamo kot veselo žensko, pevko in človeka, ki ti mimogrede stisne v roke bonbon, češ, "da se boste malo posladkali," pravi.

Tisti, ki Milo dobro poznajo včasih začitijo, da ni čisto tako. So trenutki, ko se odmakne v neki drug svet, morda tja kjer se srečuje s svojimi najdražjimi - z mamo, ki se je komaj spominja, z očetom, ki ni utegnil vstopiti v njeno življenje; z brati in sestrami; možem in otrokom, svojo največjo in poslednjo veliko ljubeznijo.

Mira Lenarčič, dipl. soc. delavka

P.S. To je del življenjske zgodbe gospe Štefanije Ivančič, naše stanovalke v Domu starejših občanov v Ilirski Bistrici.

Spomini na Sviščake

Sviščaki so naš priljubljen letoviški kraj, kamor radi zahajamo, da se sprostimo, odpočijemo in naužijemo svežega zraka.

Pred 70 leti, ko sem tam preživljala otroštvo, so bili Sviščaki precej drugačni. Spominjam se velike hiše s prostornim dvoriščem - to je bil planinski dom ali zavetišče, kot so ga imenovali Italijani. Postavljen je bil desno od današnjega planinskega doma, ta pa je zrasel na mestu nekdanjega gospodarskega poslopja.

Imel je več lastnikov: levi trakt in srednji del stavbe sta bila v lasti planinskega društva iz Reke, desni trakt pa je pripadal princu Hermanu Schönburg Walderburg, lastniku večjega dela snežniških gozdov, in italijanski vojski. V desnem traktu je stanoval logar Aleksander Baša iz Podgraj, dve sobi pa sta bili na razpolago vojaški inženirski enoti. Ravno na tem delu stavbe je bil na zunanji strani postavljen velik napis "Rifugio Gabriele D'Annunzio".

Tako so namreč poimenovali planinski dom, odprt 12. septembra 1925, in sicer po italijanskem pesniku, pisatelju in nacionalistu, ki ga je italijanski kralj leto prej na Mussolinijev predlog povišal v princa Snežnika (Principe di Monte Nevoso) za zasluge, ki jih je imel za zasedbo in priključitev Reke k Italiji.

Zavetišče so leta 1930 prevzeli v oskrbo moji starši. Pred njimi je bila oskrbnica Kristina Rojc iz Vrbič. Starša sta živela že nekaj časa na Sviščakah, ko so me 5-letno neke jesenske noči leta 1931 v Vrbovem posedli na Mrakov voz, me obdali z zaboji in raznimi kosi pohištva, ter me po več napornih urah pripeljali na Sviščake. Tema, ropot voza in konjev, skovikanje sov in drugi živalski glasovi so se mi vtisnili globoko v spomin. Furmani so namreč odhajali v gozd vedno sredi noči, da so podnevi uspeli pripraviti drva in jih pripeljati v dolino. Drugo jutro sem se znašla v novem, za mene čudnem, a vendar zelo lepem svetu. Bili smo trije otroci; poleg mene še leto mlajši Sandro in njegova sestra Ida Baša, logarjeva otroka.

Vera Hrvat in Kristina Rojc leta 1930 ob vodnjaku. Najprej se je deževnica zbirala pod tem vodnjakom, kasneje ga je zamenjala cisterna na podstrešju.

Postali smo mala družinica, jasa in bližnji gozd pa naš nepozabni raj. Ko pa smo malo odrasli, smo že dobili zadolžitev - pasli smo krave, celo v Grdi dragi in Črnem dolu.

Na Sviščake so prihajali izletniki v glavnem v poletnem času - več iz Reke, manj iz Trsta. Še danes imam pred očmi kamione in avtobuse, ki so vozili izletnike. Tudi Bistričani so radi zahajali v ta kraj, a vedno peš in največkrat ponoči, ker so želeli priti na vrh Snežnika že ob sončnem vzhodu. Tako so lahko občudovali prelepo panoramo do Kvarnerja in preko tedanje meje v Loško dolino, takrat v Jugoslaviji, kar je bilo še posebno vznemirljivo. Pri nas so imeli postanek tudi furmani, gozdni delavci iz Podgore, oglarji-Furlani, pa tudi šoferji tovornjakov, ki so prevažali les. V posebnem spominu mi je ostal vedno dobrovoljni šofer Tonček Kovačev iz Trnovega. Največji promet pa je bil v času vojaških vaj, ki so jih organizirali dvakrat letno - poleti in pozimi. Takrat so vojaki napolnili tudi veliko podstrešje - na slami naj bi prespalo tudi do 500 vojakov naenkrat, stisnjeni kot sardine. Za nas otroke je bilo posebno doživetje brskanje po slami po njihovem odhodu - kaj vse se je našlo! Med samimi vojaškimi vajami pa sem bila v hišnem priporu, ker se je mama

bala, da se ne bi njeni deklici zgodilo kaj neprijetnega.

Življenje je bilo lepo in zanimivo, a tudi težko in zahtevno, posebno za sestro Zoro, ki je nosila največje breme. Prevoznih sredstev ni bilo, do leta 1935 tudi telefona ne, da bi tako lahko dobili sporočilo o prihodu večje skupine izletnikov. Hrano in ostale potrebščine je oče nabavljal pri uvidnem trgovcu Hreščaku, ki mu jo je dajal na up. Večjo zalogo hrane so spomladi in jeseni pripeljali s kamionom, v vmesnem času pa jo je bilo treba prinesiti na hrbtu peš. To je bila največkrat pokvarljiva hrana, saj hladilnikov takrat ni bilo. Poleti smo si tudi nekoliko pomagali s snegom, ki ga je oče stlačil v globoko jamo za domom in jo pokrnil z listjem. Sestra Zora, pa tudi oče, čeprav invalid iz prve svetovne vojne, sta pot s Sviščakov in nazaj nešteto krat prehodila natovorjena, posebno Zora, ki je, kadar je bilo nujno, celo tekla v Bistrico in se takoj vrnila s polnim nahrbtnikom, včasih tudi ponoči. Bila je res pravi heroj.

Tudi nam otrokom ni bilo prizaneseno. Spomladi 1932, ko sem imela 6 let, sem prvič prehodila to dolgo pot do Bistrice, ko sva šli s sestro Zoro na grob pokojne 19-letne sestre Vere.

Na pogreb namreč nisva mogli iti zaradi snežnih zametov. Potem pa je bilo treba iti vsako leto v šolo in tako sem vsaj šestkrat letno tekala za sestro v dolino in jo komaj dohajala, ker je tako hitro hodila. Za vedno mi bo ostala v spominu tudi pot, ki sva jo na smučeh na mokrem snegu premagovala z očetom, ko sva se za velikonočne počitnice vračala na Sviščake. Hodila sva dobrih 7 ur. Sneg se nama je sprijemal na smučke in verjetno bi tudi obtičala na poti, če nama ne bi prišla nasproti z odrešilnim toplim čajem sestra Zora. Sploh je bila hoja po snegu zelo težavna. Spominjam se, da je oče pripravil mami deske, ki jih je pritrdil na čevlje, ker ni znala uporabljati smučk. Šele pozneje smo si nabavili krplice (rakete).

V tem idiličnem kraju smo živeli skoraj osem let. Leta 1935 je planinski dom v celoti odkupila italijanska vojska. Planinski klub iz Reke je zato istega leta zgradil novo zavetišče na Klanski Polici in ga poimenoval po alpinistu Guidu Reyu, ki se je smrtno ponesrečil v Alpah. Logar Aleksander Baša se je preselil v novo zgrajeno gozdno hišo na Okroglini, našo družino pa so stisnili v desni trakt hiše. Preostali večji del stavbe je bil namenjen italijanski vojski in je v glavnem sameval. V njem je ob telefonskem aparatu dežuralo le nekaj vojakov. Zaradi novih razmer se je čez dve leti poslovala od Sviščakov tudi naša družina. Za nami je oskrbo prevzela "Haričeva" iz Jasena, rojena v Vrbi.

Na Sviščakih smo doživeli veliko lepega, pa tudi hudega. Najhujša je bila izgube sestre Vere, hud udarec pa smo utrpeli tudi, ko je propadel podjetnik Vitussoni, ki je gradil vodovod v snežniških gozdovih. Njegovi delavci so se namreč hranili pri nas, a namesto plačila 3000 lir, za takrat zelo velika vsota, smo dobili le nekaj desk in samokolnic. Še danes, ko vidim vodni rezervoar na Sviščakih, vidim v njem tudi neplačane žulje moje družine. In takih neplačanih zgodb je bilo še nekaj.

Goste, ki so prespali pri nas, smo morali na podlagi veljavnih dokumentov, tako kot danes, vpisati v Register tujcev. Ta register je še vedno v posesti naše družine. Ko sem ga prebrala, sem našla zanimiv podatek. Pisatelj Boris Pahor iz Trsta in pokojni župnik Štefan Cek iz Hrušice, takrat oba študenta, sta prenočila pri nas 29. decembra 1936 in se v register vpisala kot Slovenca, čeprav sta imela v izkaznici vpisano italijansko narodnost. Imela sta namreč možnost, da sta se sama vpisala in očitno sta si dala duška ter pogumno izkoristila priliko, da sta vpisala njuno resnično narodnost.

62	Jeliffin	Osvaldo	Silvio	8	10	1933	Reana	Reana	Reana	Reana	Reana
63	Zelost	Antonio	Gianfranco	12	5	1936	Reana	Reana	Reana	Reana	Reana
64	Lain	Giacomo	Giovanni	22	4	1934	Reana	Reana	Reana	Reana	Reana
→ 65	Pahor	Boris	Franco	26	8	1933	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste
→ 66	Cek	Stefano	fr. Peter	27	11	1936	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste
67	Lorenz	Antonio	fr. Peter	28	11	1936	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste
68	Lacchi	Luca	d. Nardo	11	aprile	1911	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste
69	Lacchi	Luca	d. Nardo	15	luglio	1915	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste	Trieste

Danes imajo Sviščaki čisto drugačno podobo. "Rifugia" ni več, je pa tu lep planinski dom in prijazno vikendaško naselje, ki je zraslo tudi iz lepo oblikovanega kamena nekdanjega zavetišča. Mnogo let pozneje sem od prijateljice izvedela, da so me bistriške deklince pri maši gledale nekoliko privoščljivo, češ, blagor njej, ki živi na Sviščakih. Morda pa je res bilo tako, saj se v te pretekle dni vedno oziram s precejšnjo nostalgijo. Bil je res lep!

Vida Hrvatin Gojkovič

Lahkih nog z dobro voljo naokrog - tokrat na severovzhod Evrope

Čas neizprosno beži in naše zadnje srečanje z vami dragi bralci je že kar daleč. Od takrat smo namreč prevandrali kar nekaj dežel in spoznali tudi marsikatero kulturo. Za naše današnje druženje pa sem določila popotovanje po baltskih deželah in obisk ruskega carskega mesta Sankt Peterbuga.

Ko mine določen čas, nas pričnejo srbeti podplati in takrat vemo, da je napočil čas, ko bomo vzeli pot pod noge in šli.

Priprave na trinajstdnevno potovanje so bile obsežne in so terjale vse naše organizacijske sposobnosti, da smo lahko šli na pot. Ker smo se odločili prestopiti rusko mejo smo morali poskrbeti za vizo. Povedati velja, da Rusija ni turistično razvita dežela čeprav jo obišče kar precej turistov. Imajo zelo kompliciran sistem vstopa kot tudi izstopa iz države. Poleg vize je potrebno izpolniti še migracijsko karto, ki poleg osebnih podatkov vsebuje še vse podatke o gibanju v državi, času in kraju prebivanja, namenu obiska in točnem naslovu agencije, ki bo skrbelo za nas v času prebivanja v Rusiji. Vizo smo pridobili na ruski ambasadi v Ljubljani deset dni pred popotovanjem in zanjo odšteli vsak po 11.000 SIT. Če bi želeli vizo dobiti hitreje bi znašala cena 23.000 SIT po osebi. No ta podatek zgovorno pove, da je dežela še daleč od turizma. Kasneje smo ugotavljali, da je verjetno razlog, da ne bi bilo prevelikega navala na deželo predvsem zaradi omejene turistične infrastrukture.

Začetek potovanja je bil 8. julija kar pomeni popotovanje v poletni vročini. To ni nič nenavadnega saj smo šli proti severu, kjer poletne vročine skoraj ne poznajo. Manj rizika je tudi v tem času glede vremena, saj so to dežele kjer je obilno padavin. Kljub temu pa je bilo le potrebno nekoliko drugače poskrbeti za hrano, da se slučajno ne bi kaj pokvarilo. Času primerno smo sestavili jedilnik, konzervirali vse pripravljene obroke, preračunali potrebne količine hrane in pijače in vse skupaj skrbno zložili v našo »kantino«. Točno ob 5. uri smo krenili

izpred bistriške avtobusne postaje, nato smo pobrali še sopotnike v Trnovem, Parju, Pivki, Postojni in Ljubljani.

Brez problemov smo prečkali državno mejo z Avstrijo nato pa kar proti Poljski in sicer direktno do Krakowa, ki je bilo svoj čas prestolnica Poljske. Po namestitvi v hotelu smo opravili nočni ogled mesta. Srednjeveško mesto, ki te očara, razsvetljeno mestno jedro z vsemi znamenitimi zgradbami je ponoči zelo romantično.

Nad starim mestnim jedrom stoji na istoimenski vzpetini utrdba z grajskim kompleksom Wavel. Grajsko območje je sedaj preurejeno v muzej z 71 sobanami. Poleg ostalega zanimivega v muzeju so posebnost znameniti flamski gobleni in tapiserije iz 16. stoletja. Tu se nahaja tudi katedrala v kateri so kronali poljske kralje in je istočasno tudi nekropola kjer so večinoma pokopani poljski kralji in drugi pomembnejši iz bogate poljske zgodovine. Stari del mesta, ki mu daje poseben pečat poleg grajskega kompleksa Wavel osrednji mestni trg z znamenito tržnico Sukenice in spomenikom Adamu Mickievicu, je vnesen v Unescovo dediščino. S pomočjo evropskih skladov se mesto obnavlja in vsa obnova poteka tako, da se ohranjajo vsi detajli iz časov, ko je bilo kaj zgrajenega.

Mesto je zelo živahno, turistični utrip je čutiti na vsakem koraku. Da smo si lahko brez problemov ogledali kar največ zanimivosti, smo to opravili z vožnjo z vlakci. Noge niso bolele, oči pa so bile na paši. Za podrobni ogled posamičnih znamenitosti bi človek potreboval kar nekaj dni, nam pa se je mudilo naprej.

Czestochowa je tretje največje evropsko romarsko središče s približno 5 milijonov obiskovalcev letno. Na Jasni gori stoji v območju Pavlinskega samostana iz leta 1382 Marijina bazilika v kateri je kapela s čudodelno podobo črne Marije (tudi Milostna kapela). Samostan, ki je muzejsko urejen se ponaša z bogato zakladnico, neprecenljivim bogastvom knjižničnega gradiva in hrambo poljskih praporjev. V parku se nahaja ob obzidju čudovito izdelan križev pot. V jubilejnem Kristusovem letu 2000, so na območje parka postavili mogočen kip papeža Pavla Woityle na katerega so Poljaki posebno ponosni. Nasploh je Poljska dežela zelo pobožnih ljudi, kar se kaže v obilici cerkva, svetih znamenj in kapelic.

Ogledali smo si tudi Wadowice, rojstni kraj papeža Pavla II., kjer so zgradili mogočno cerkev in jo tudi posvetili papežu.

Pred letno rezidenco Katarine Velike v Carskem selu

In kot ironija vsej tej svetosti se v bližini nahaja eno najhujših zloglasnih koncentracijskih taborišč druge svetovne vojne Auschwitz in uničevalno taborišče Birkennau.

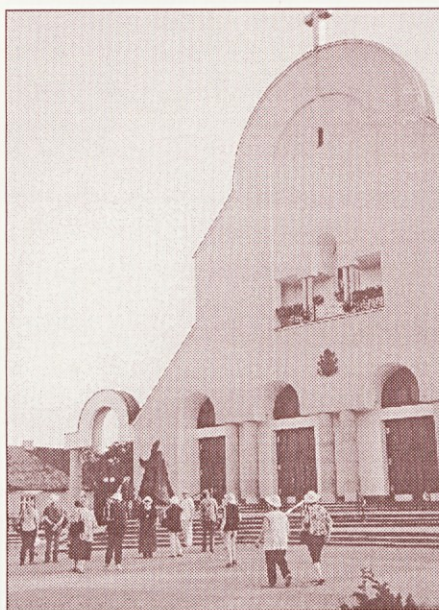
Na tem potovanju je bila tudi Anči, ki je okusila vso strahotnost mučenja in ponižanj prav v Auschwitzu. Vlado je bil mnenja, da si kraja ne bomo ogledali, ker je prizorišče še vedno avtentično in deluje uničevalno na dušo in duha. Pa tudi naša pot je bila še dolga in nesmiselno bi bilo, da bi postali zamorjeni že prvi dan rajže.

Varšava je sedanje glavno mesto države, ki je istočasno tudi kulturna in univerzitetna prestolnica. Stari del mesta je bil med drugo svetovno vojno (leta 1944) skoraj v celoti porušen. Zgodovinski viri pravijo, da bi, v kolikor bi se merilo trpljenje kakšnega kraja oziroma mesta, med evropskimi mesti, prvo mesto pripadlo prav Varšavi. Nekdanje baročne in renesančne palače, ki so stale v starem mestnem jedru so vnesene v Unescovo svetovno dediščino. Od tu tudi sredstva za obnovitvena dela, ki potekajo po identičnih posnetkih, ki so nastali pred 2. svetovno vojno. Mesto deli na dva dela reka Visla, preko katere sta oba dela povezana z mostovoma Šlasko-Dobrovskim in Swietokriškim. O vsakem kraju, katerega spoznaš se lahko dokaj hitro opredeliš in ugotoviš, če je mesto domačno in prijetno in če ima dušo. V starem delu Varšave prav hitro začutiš njegov utrip in se enostavno prepustiš, da te nosi po svojih ulicah. Tu je mnogo umetnikov, ki ustvarjajo svoje umetnine in jih tudi razstavljajo in prodajajo, zelo dosti je tudi luksuznih butikov svetovno znanih znamk in ne nazadnje tudi zelo bogatih zlatarn kjer prevladujejo izdelki iz jantarja. Lepo oblikovan in vgrajen v drage kovine dosega astronomske cene. Za dušo pa smo si lahko tudi mi privoščili kakšen bolj skromen primerek.

Nekaj pa je bilo takega kar nas je vse skupaj zelo presenetilo - to je obilica cvetja. Ne mislim tu na parke ali cvetličarne. Ljudje, ki smo jih srečevali so nosili v rokah šopke, ki so bili zelo različni od raskošnih do skromnih ali celo samo z eno

cvetico. Dobili smo občutek, da je tu v navadi podarjati cvetje, ali pa, da si cvetice morda ljudje kupujejo tudi sami za v svoj dom. Presenetljivo je bilo naše soočenje s cerkvijo v kateri so tistega dne poročali mlade pare. Cerkev je bila bogato okrašena s svežim cvetjem. Vsi svatje, ki so obredom prisostvovali, so nosili s seboj šopke rož. Ena od nevest je bila posebno razkošno oblečena in je izstopala tudi po spremstvu. Tudi mi smo jo počakali pred cerkvijo in obnemeli kajti bili smo priča darilu, ki ga je prejela (domnevali smo, da je bil darovalec nevestin oče). Podarjen ji je bil najprej šopek sončnic, nato pa, tako kot bi bilo mimogrede, ključ luksuznega avtomobila, ki je bil, lepo okrašen, parkiran pred cerkvijo. Naša ugotovitev je bila, da je pač povsod toliko in toliko ljudi revnih in nimajo za preživetje in, da je tudi nekaj takih, ki jim je življenje z rožicami posuto. Poraja pa se vprašanje koliko je enih in koliko drugih.

Varšavo so zaznamovala tudi velika imena iz področja znanosti. Tu se je rodila in živela Nobelova nagrajenka Maria Sklodowska - Curie, glasbo je zaznamoval Chopin tako, da se mesta drži vzdevek, da je to Chopinovo mesto, literaturo pa pisatelj Sienkiewicz, ki je tudi prejel Nobelovo nagrado za literarno delo Quo vadis.

Cerkev v Wadowicach, posvečena papežu Pavlu II.

Pred baročnim kraljevim gradom, ki je sedaj preurejen v muzej, stoji mogočen obelisk s spomenikom kralja Sigismunda. To je center, kjer se zbirajo mladi.

O Poljski pa naše mnenje ni najlepše. Dežela ni prijazna do turistov. Policijske patrolje so na vseh cestah. Kontrola prometa je zelo pogosta. Tudi kaznovalna politika, kar smo mi najbolj občutili, ko smo morali plačati kazen za »vinjeto«. To je nekakšen dokument za vozilo, ki je bil predpisan v letošnjem letu, vendar pa niti naša agencija niti zunanje ministrstvo v Sloveniji o tem ni bilo obveščeno. Kazen za voznika je znašala skoraj 1000 eurov, ki pa jo je bilo treba poravnati v poljski nacionalni valuti. Ker smo državo že zapuščali nismo imeli dovolj njihovega denarja, menjalnica v bližnjem hotelu pa tudi ni premogla toliko menjalnega denarja, da bi nam menjali 1000 eurov. Komaj smo zbrali potreben denar in izgubili skoraj tri ure predno so nas pustili naprej. Pa tudi kasneje je bilo potrebno ob kontrolah, ki so bile proti litvanski meji, vse pogosteje odšteti poleg denarja tudi nekaj pijače. Skratka dogodki, ki državi niso v prid. (Povedati moramo, da je naša agencija povrnila vozniku kazenski znesek).

Povsem drugačen je bil vtis o Litvi. Ravnina do koder ti seže oko, je vsa obdelana. Planjave rumenega cvetja oljne repice in gorčice so kar oslepljujoče. Polasti se te občutek, da je vse povsod eno samo polje.

Ceste na veliko gradijo in sploh niso tako slabe, kot so nam pred odhodom dejali. Tri baltske dežele, ki jih je doživela približno enaka usoda kot Slovenijo po letu 1990, so dežele, ki smo jih želeli spoznati. Primerjati smo želeli koliko so pri njih postorili po osamosvojitvi in koliko se razlikujejo od nas. Pa smo ugotovili, da so to dežele, ki imajo vsaka svojo zgodovino in vsaka svojo kulturo. Med seboj se razlikujejo kot so se naše republike razlikovale po svoji kulturi in razvitosti v bivši Jugoslaviji. Se pa zelo hitro razvijajo, kar je opaziti na vsakem koraku.

Glavno mesto Litve je Vilnius, ki leži ob reki Nervis. V prevodu bi ime Litva

pomenilo »dežela« (iz stare litvanščine). Vilnius upravičeno imenujejo Rim vzhoda. Tudi tu je staro mestno jedro vneseno v kulturno dediščino Unesca. Najlepši primerek opečne gotike v Litvi je stolnica sv. Ane (katoliška), ki je bil predhodno bernardinski samostan. Nekaj posebnega je tudi klasicistična katedrala, ki ima baročno kapelo sv. Kazimirja. Pročelje kapele krasijo kipi sv. Helene, sv. Kazimirja in sv. Stanislava. Katedrala ima dva vhoda in enajst kapel ter zakristijo. V notranjosti Kazimirjeve kapele je mavzolej dinastije Jogailas (litvanski kralji). Imeli smo srečo, da smo si lahko ogledali notranjost katedrale prav v času, ko so jo krasili oziroma urejali za inauguracijo 2. mandata litvanskega predsednika, ki je bila prav tega dne. Pred katedralo stoji mogočni spomenik sv. Gedaminasu. Razvaline istoimenega gradu iz 14. stoletja se nahajajo na vzpetini nad mestom. Prvi kralj Litve Mindaugas, njegov simbol je meč, je bil okronan 6. junija 1253. Ta dan je tudi državni praznik Litve. Narod zvest tradiciji ni kaj!

Ena najbolj pomembnih četrti mesta se imenuje Aušros Vartu. Tu je kar nekaj pomembnih zgradb od mestne hiše, filharmonije, več cerkva in samostanov. Zanimivo opažanje, ki ni zanemarljivo je to, da ni opaziti kakšne nestrpnosti do različnih verskih opredelitev, kar je videti po vrsti različnih cerkva, ne sramujejo se svoje zgodovine, ne daljne in ne bližnje, kar pričajo spomeniki in kipi ljudem iz različnih političnih obdobj.

Največje presenečenje, ki smo ga tu doživeli pa je bil vsekakor hotel. Hotel Crowne Plaza se ponaša s petimi zvezdicami in si jih brez dvoma tudi zasluži. Takega razkošja, kot smo bili deležni tu, na dosedanjih popotovanjih še nismo imeli, čeprav lahko mirno rečemo, da doslej nismo spali v slabih hotelih.

Naša naslednja postaja, ki je bila še vedno v Litvi, ki je znana tudi po svojih izvrstnih košarkarjih je bil postanek v neposredni bližini vojaške baze Siauliai. Na majhni vzpetini, imenovani Gora križev, ki je litvanski narodni spomenik, kamor so

ljudje v znak protesta in kot spomin na umrle svoje in prijatelje v času ruskega terorja prinašali in postavljali križe. Postavljanje križev je bilo prepovedano in oblasti so poskrbele, da so jih takoj, ko so bili postavljeni tudi odstranjevali. Vendar je bil upor tako velik in silovit, da so križe neprestano postavljali in danes jih je na tem kraju več sto tisoč. Križi so vseh velikosti, različnih materialov in različnih starosti. Med zadnjimi je še posebno veličasten križ, s katerim se je žrtvam terorja poklonil sedanjí papež. Našli smo tudi križ in spomenik našim partizanom. Veličastno in srhljivo obenem.

Zapustili smo Litvo in prispeli v Latvijo. Nastanili smo se v Rigi, glavnem mestu Latvije. Riga leži v Riškem zalivu, to je ob Baltiku.

Mesto se deli v stari in novi del in vsak del posebej je vreden ogleda. Stari del označujejo ozke ulice, fasade so lepo obnovljene, posebnost pa so strehe, ki so vse enako krite. Urbanistično je mesto lepo urejeno. Stari del mesta je obzidan in vanj vodi več vrat. Mestne hiše so grajene v različnih slogih in vsaka posebej označuje obdobje svojega nastanka. Ker je bilo to škofovsko mesto vse od 12. stoletja dalje, istočasno pa spada Riga tudi v verigo hanzeatskih mest, se to kaže v katedrali, ki je poseben arhitekturni spomenik in v kateri so svetovno znane oglednice. Mestu daje

svoj čar dvojček hiš imenovanih črnoglavka. Na fasadi so kipi cerkvenih dostojanstvenikov in posvetnih pomembnežev riškega mesta in Latvije nasploh. V eni od stavb v kateri je sedaj muzej, je bilo svoj čas bivališče ruskega carja Petra Velikega v času njegovega obiska v Rigi. Med najlepše zgradbe sodi riški grad v katerem je rezidenca latvijskega predsednika. Grad je bil last nemškega viteškega reda, ki je pomembno zaznamoval usodo Latvije, zgrajen pa je bil leta 1336. Zanimive so parkovne ureditve in zasaditve različnega cvetja, ki so skrbno negovane. Morda še zanimiv podatek o strukturi in verski opredelitvi Latvijcev: katolikov je 14,9 %, protestantov 16,7 %, pravoslavcev 8,0 %, 59,8 % pa je neopredeljenih ali pa pripadajo drugim verstvom. Tej strukturi odgovarjajo tudi cerkve in druga verska obeležja. Nikjer ni čutiti kakšne medsebojne nestrpnosti. Tudi tu ima zgodovina poseben pomen, vsi spomeniki, tudi tisti iz časov, ki se jih Latvijci ne spominjajo radi, ali se jih celo sramujejo, ostajajo ali kot spomin, ali kot opomin.

Naslednji dan nas je pot vodila proti Estoniji in sicer v Talin. Estonija in prav tako Latvija sta v svoji preteklosti menjavali svoje gospodarje, ki so bili Nemci, Švedi, Danci, Poljaki, Rusi in Prusi. Talin pomeni v prevodu »dansko mesto« (Taani Linn). Tudi to je staro

Gora križev, Litvanski narodni spomenik

mesto, ki je nastajalo v dveh nivojskih ravneh. Na zgornjem delu so predvsem državniške palače - grad Toopea, vladna in parlamentarna palača, katero zaokrožuje obzidje z mogočnim 46 m visokim stolpom imenovanim veliki Herman, različna veleposlaništva in drugi pomembni uradi. Tu stoji tudi mogočna, ruska pravoslavna cerkev. V spodnjem delu mesta pa je stolnica, okoli katere se vedno zbira dosti ljudi. Tu je labirint ozkih slikovitih uličic ob katerih so grajene hanzeatske, srednjeveške romantične zgradbe. Tudi stari del Talina sodi v Unescovo svetovno dediščino. In kot povsod do sedaj je tudi tu opazno veliko gradbenih posegov, ki se vršijo na restavratorskih delih. Tu se prepletajo verniki, ki pripadajo evangeličanom, pravoslavcem, estonskim ortodoksom in drugim. Tudi tu ni opaziti nikakršne nestrpnosti. Opaziti je, tako kot povsod drugod, poseben odnos do cvetja. Tudi tu so cvetlične tržnice in tudi tu ti lahko mimogrede kakšen popoln neznanec pokloni rožo s prijaznim nasmehom. Brez kakršnega koli slabega namena - prijaznost pač. Da so Estonci res prijazni smo videli tudi v hotelu. Za dobrodošlico so nas postregli s pivom ali pa kakšno drugo pijačo po izbiri. Talin je pristaniško mesto in od tu in do tu plovejo ladje do skandinavskih dežel, do Sankt Peterburga in seveda tudi do Nemčije. No naša pot nas je zaenkrat še vedno vodila po kopnem.

Odpravili smo se proti Rusiji. To je pa že posebna zgodba, ki je bistveno drugačna kot so bile te do sedaj. Prej zelo prijazna estonska pokrajina se nenadoma spremeni v pusto, zanemarjeno in neobdelano. Že sama meja je kar malce zastrašujoča. Od trdnjave Narva ob istoimenovani mejni reki, do vstopa na ruska tla je kar pet zapornic. Pregled dokumentov, izpolnjevanje vstopnih lističev, migracijskih lističev in ne vem še česa je trajal kar več kot dve uri. Ko smo prestopili zadnjo zaporo nas je presunil pogled na oboroženega vojaka, ki je stal na eni strani cestišča na drugi strani pa so bili oboroženi policisti. Kje so časi, ko smo to doživljali pri nas. Ob videnju takih zadev se komaj zaveš kaj pomeni svoboda in kako čudovita je naša domovina. Revščina se tu kaže na

vsakem koraku. Ceste so slabe, zelo malo se gradi. Policijske kontrole so zelo pogoste, kazni za namišljene prekrške so minimalne, kar kaže na skorumpiranost sistema. Poleg denarja se policisti zadovoljijo tudi s pijačo. Revščino lahko ugotoviš le, če potuješ z avtobusom ali s kakšnim drugim cestnim vozilom. Turisti, ki pridejo z letalom tega področja življenja ne spoznajo. Ob cesti prodajajo, za naše razmere nepojmljivo po liter krompirja, po glavo zelja, skromen šopek vrtnega cvetja, gozdne sadeže ... Ko vidiš uboge starke, ki te pridelke ponujajo, se zares zaveš, da smo prišli v popolnoma drugačen svet od tistega, ki smo ga vajeni.

Počasi smo se približevali Sankt Peterburgu. Počasi zato, ker so bile dovoljene hitrosti med 50 in 70 km na uro, včasih pa so bile zahtevane tudi nižje. Vendar smo prišli in onemeli. Onemeli nad razkošjem, ki ga ponuja Sankt Peterburg - rusko okno v Evropo. Carsko mesto je dal zgraditi najpomembnejši član dinastije Romanovih, car Peter I. Veliki. Bil je eden najpomembnejših vladarjev tedaj še zaostale Rusije. In prav ta vladar je želel Rusijo popeljati iz zaostalosti in jo modernizirati. Izkušnje, ki jih je nabiral s svojimi potovanji po evropskih deželah je s pridom uporabil doma. Ustvaril je močno

Cerkev "Prelieta kri", zgrajena na kraju atentata na Aleksandra II. iz dinastije Romanovih

kopensko vojsko in mornarico. No, prav mornarica je bila pomembna za nastanek Petrovega mesta.

Mesto je nastajalo na otokih po vzoru Benetk in je preprejeno s kanali in povezano med seboj z več kot 300 mostovi, ki so vsak posebej prava mojstrovina. Najbolj znana sta otoka Vasiljev, kjer so pomembne palače ruskih aristokratov z najbolj veličastno Menšikovo, univerzitetno zgradbo in drugimi palačami ter s cerkvijo sv. Andreja in samostanom ter pokopališčem znanih ruskih umetnikov in lauro Aleksandra Nevskega ter Petrograjski otok. Na slednjem je car Peter Veliki prvotno predvidel za lociranje vseh državnih zgradb in osrčje mesta. Vendar je bilo prostora premalo in zgrajena je bila trdnjava z obzidjem. V kompleksu palač se nahaja katedrala sv. Petra in Pavla v kateri je pokopanih večino članov dinastije Romanovih. Kot rečeno je bil Petrogradski otok premajhen, da bi se tu mesto lahko razvilo. Zato so začeli graditi na drugem bregu reke Neve. Ker tu prostor ni bil omejen so nastali ogromni kompleksi ulic, ki jih imenujejo prospekti. Najbolj znan je Nevski prospekt, ki je več kot sto metrov širok in dolg skoraj 5 kilometrov. Ob njem so zgrajene najbolj znane in razkošne palače. Naj omenim samo dve: Admiraliteto in Eremitaž z znamenitim zimskim dvorcem. Eremitaž je prava arhitekturna mojstrovina, v katerem je eden najbogatejših svetovnih muzejev. Arhitekti, ki so Eremitaž gradili, so prišli iz Italije (Rastrelli), Nemčije in Francije. Kompleks palač, ki sodijo v Eremitaž, je bil zaključen prav z zimskim dvorcem. Sama inpozantnost palače, ki je biser baročne arhitekture, ima 1786 vrat, 1945 oken in 1057 dvoran. Ko si enkrat v dvorcu komaj dihaš od lepote in sijaja. V muzeju je razstavljenih približno 2,7 milijonov eksponatov, ki so nastajali vse od antike pa do obdobja dvajsetega stoletja. Strokovnjaki so izračunali, da bi potrebovali za ogled enajst let, če bi si za vsako umetnino vzeli samo minuto časa. In takoj spoznaš, da se vsa ta blišč ni mogel končati drugače kot se je - z revolucijo obubožanega naroda. V muzeju so na ogled največje mojstrovine slikarjev in kiparjev ter drugih umetnikov

z vsega sveta, ki so nastale v dotedanjem obdobju. Katarina Velika je razpošiljala svoje odposlance in poznavalce umetnin po vsej Evropi, da so odkupovali posamične umetnine. Pri tem je bila nenasitna.

Sankt Peterburg ni bilo samo trgovsko in industrijsko središče ampak tudi ena od svetovnih kulturnih prestolnic. Tu so ustvarjali nesmrtna dela Puškin, Tolstoj, Dostojevski, Turgenjev in drugi. Veljal je za mednarodno kulturno središče za literaturo, glasbo, gledališče in balet.

Katarina Velika, ki je bila tudi ena najmočnejših ruskih vladark (po rodu je bila Nemka), je postavila ogromen spomenik svojemu vzorniku Petru Velikemu. Spomenik se imenuje Bronasti konjenik na katerem je kot konjenik upodobljen Peter Veliki. Legenda pravi, da mesta ne bo zavzel tuji osvajalec, dokler bo konjenik stal na svojem mestu. Med drugo svetovno vojno ni bil poškodovan, ker so ga zaščitili s peščenimi vrečami. Kljuboval je tudi 900- dnevemu obleganju nemške vojske. Katarina je spadala med razsvetljene absolutiste svojega časa. Njen prispevek je bil posebno opazen in velik pri oblikovanju šolskih sistemov in tudi pri modernizaciji države.

Med drugimi zelo pomembnimi zanimivostmi Sankt Peterburga so še katedrala Kazan, grajena po vzoru bazilike sv. Petra v Rimu, cerkev Prelite krvi in druge cerkve ter palače in ne nazadnje tudi križarka Aurora. Zgrajena je bila med leti 1897 in 1900 ter se borila v rusko- japonski vojni. Kasneje je imela križarka pomembno vlogo v oktobrski revoluciji. Z izstrelitvijo slepega naboja je oznanila začetek revolucije.

Sankt Peterburgu je težko opisovati na kratko, toliko je bilo videnega pa nenapisanega, da enostavno ni mogoče pričarati čitatelju pristno podobo tega veličastnega carskega mesta. Za razumevanje in bolj podrobno spoznavnost je treba kar dobro preštudirati zgodovino tedanjega časa v Rusiji in si vzeti čas za ogled. Pa kljub temu upam, da si bodo tisti, ki bodo sledili mojim vrsticam ustvarili vsaj bežno podobo o veličini mesta.

Z ogledi Petrovega mesta pa nismo še zaključili z ogledi po tem delu Rusije. Odpravili smo se še na ogled Carskega sela, ki ga krasi zopet prekrasna letna Katerinina rezidenca. To je primerek prekrasne turkizno bele in zlate baročne palače katere čelna fasada je dolga 300 m. Ne samo, da je ena najlepših palač, ampak je tudi ena najbogatejše opremljenih. Krona lepote je prav gotovo v letu 2003 dokončno obnovljena jantarna sobana, ki je bila uničena, ukradena in izgubljena v drugi svetovni vojni. Po avtentični predlogi so jo obnovili za praznovanje tristote obletnice obstoja Sankt Peterburga (1703-2003). Na zadnji strani palače se nahajajo vrtovi in sicer formalni francoski in okrasni parki. Da smo si lahko vso to lepoto ogledali je bilo vložena precej truda s strani naše agencije in tudi naše lokalne vodičke, ki je uspela (seveda ob naplačilu oziroma podplačilu) našo skupino mimo tisočglave čakajoče vrste turistov popeljati v notranjost. V Carskem selu smo si ogledali še drugi arhitektonski biser tedanjega časa - Pavlovsk. Gre za bivalne prostore Pavla I. in njegove žene Marije Fjodorovne (Pavel I. je bil sin carice Katarine Velike). V obeh palačah je neizmerno bogastvo umetnin vseh časov.

Vsaka lepa stvar pa ima tudi svoj konec. Tako se je naše sanjsko popotovanje začelo bližati koncu. Prepolni čudovitih vtisov in napolnjeni z lepoto umetnosti nekega časa smo se vračali proti Estoniji v Talin, odkoder smo naslednji dan odpotovali z ladjo po Baltiku do Rostocka in do naše zadnje postaje Dresdena. V Dresden smo pripotovali pozno popoldne in po namestitvi v hotelu smo se odpravili na nočni ogled mesta. Dresden je bil leta 1945 skoraj v celoti porušen. Porušili so ga zavezniki z 2000 letali v treh zaporednih valih. Tedaj je bilo ubitih približno 35.000 ljudi, porušenega pa približno 60 % mesta. Politični analitiki so kar enotnega mnenja, da je bilo bombardiranje mesta nesmiselno, ker mesto ni imelo posebne strateške pomembnosti. Toda vojna prinaša svoje nesmisle in v vsaki vojni se dogajajo krivice. Na žalost so največje žrtve, v še tako pravičnih vojnah, civilisti, ki so najmanj krivi za nastanek vojn.

Tako je bilo vedno in vedno tudi bo.

Dresden je bil pred združitvijo Nemčij v vzhodnem bloku. Zato so bile obnove zelo počasne. Intenzivno so ga začeli obnavljati šele po združitvi obeh Nemčij. Sedaj mesto že kaže vso nekdanjo lepoto. Reka Laba deli mesto na stari in novi del. Mnogi to mesto imenujejo Firenze na Labi. Med najbolj zanimive mestne znamenitosti sodi kompleks paviljonov v baročnem slogu, Zwinger v katerih so muzeji slikarjev in drugih umetnikov raznih zvrsti, posebno pomembna pa je v palači zbirka meisenskega porcelana. Za to palačo se nahaja dolg hodnik iz 17. stoletja, ki ima 22 arkad v italijanskem slogu, na zunanji strani hodnika pa se nahaja čudovit porcelanasti friz iz 19. stoletja, na katerem je upodobljena vsa zgodovina saških knezov.

Lepo je obnovljena operna hiša Semper (1838-1841) pred katero je mogočen spomenik kralju Johannu. V obnovljeni baročni katedrali se nahajajo Silbermanove orgle iz 17. stoletja. Največja obnovitvena dela, ki pa se v tem času bližajo kraju potekajo na največji nemški baročni protestantski cerkvi Naše ljube gospe. Mesto ima vse polno spomenikov in drugih znamenitosti. Mnogo več časa bi potrebovali, če bi ga hoteli podrobno spoznati. Glavne znamenitosti pa smo le videli in s tem zaključili naše trinajstdnevno potepanje.

Sedaj pa še par vrstic o našem druženju. Kot običajno smo imeli zelo prijetno družabno življenje. V Sankt Peterburgu smo doživeli čudovito belo noč na Nevi z ruskimi folklornimi umetniki, ki so poskrbeli, da je bilo doživetje nepozabno. Drugi večer smo večerjali v lokalni s tipično rusko glasbo. Hrana je bila izvrstna in obilna, pijače pa tudi ni zmanjkalo. Zanimivo, da ima Rusija poleg znane vodke tudi zelo dobro penino. Na ladji po Baltiku smo doživeli prekrasen družabni dan in večer. Vreme in morje so nam bili naklonjeni tako, da smo imeli mirno plovbo. Zabavali smo se ob pijači, jedachi in petju na palubi in občudovali Baltik. Romantično, ni kaj. Praznovali smo tudi

okrogle jubileje pa tudi nejubilejne rojstne dneve, ki so se zvrstili v času potovanja. Letos smo pripravili tudi sveže torte. S hrano smo se tudi dobro odrezali, ker nam ni prav ničesar zmanjkalo. Kuhinja je odlično delovala in skoraj vsi smo pridobili na kakšnem kilogramu. Pijače je bilo dovolj, da smo imeli kar nekaj osmic in niso bile potrebne redukcije. Imeli smo tudi nekaj neprijetnih doživetij - kraje, kazni in podobno, vendar pa nas vse to ni spravilo ob dobro voljo.

Čisto za konec pa moram povedati, da smo na zaključku popotovanja z veseljem zapeli našo himno. Bolj ko smo se bližali domu, vselejše je zvenela viža, ki jo spesnil in uglasbil Saša. Glasi pa se takole:

Smo Vandrovčki popotniki
tam z bistriške doline,
ki enkrat vsaj na leto
bi po svetu radi šli ...
A ko domov se vrnemo,
lepot sveta vseh polni,
ko domek svoj ugledamo
najlepše je doma ...
Najlepše je doma.

Pa nasvidenje do prihodnjic. Če kdo želi, naj se nam pridruži.

Vojka Lenarčič

Čudni časi

Res so čudni časi, naj bo to v mestu ali na vasi, povsod je polno svinjarije, ki ponekod se v zelenje skrije, drugod na zelenicah klije, jo nosi veter sem in tja.

Zidove krasijo malarije, grafiti, ki so tisti čas v modi, ali pa kar tako, kot se komu godi. Da tu in tam ostajajo sledi nočnih pohajalcev, ki pustijo za seboj sledi, kot so igle, steklenice, s tem si ne delajo skrbi.

Pločniki zgrajeni so zato, da jeklenim konjičkom bo na njih lepo. Le tega še ne vedo, kako bi se z njimi v stanovanje šlo. Je pač tako, samo da je doma lepo, okrog naj le leži nesnaga, le da gre mimo mojega praga.

Maruša

Lebdim

Lebdim. Nisem ne v višavah, ne na tleh, nekje v sredi zdaj živim. Nisem žalostna, saj ne trpim, pa tudi veselja ni v meni, z dneva v dan živim.

Bojim se pogledati prav v srce, ki hrani spomine boleče, kako malo je bilo v življenju sreče, nočem priklicati solze v oči.

Zato pa zapiram preteklost v se, nočem priznati, kako sem ljubila, kako malo vračila zato sem dobila.

Bralka

Premlada

Le kam se ti tako mudi, ljubka deklica mlada, če ljubila bi se rada, za to si še premlada.

Zavrti se, prosim!
Za ples nisem premlada?
Nisi, vesela polka je to,
ki naju zbližala bo.

Krasna si kot bujni popek,
ki še ni goden za razcvet.
Na vzlet še malo počakaj
in tvoj bo ves moški svet.

Poglej me, lepo sproščeno,
saj ne ljubim še nobeno.
Bodi vedno očarljiva
in ne preveč sramežljiva.

Marjan

Obrazi našega kraja

Sestra M. Romana Zidar

Trenutka v katerem sem se prvič srečal s sestro Romano Zidar, se danes ne spominjam. Bilo pa je v času nepozabnega oktobra, šolskega leta 1943/44, ko smo, končno, iz italijanskih sedli v slovenske šolske klopi našega samostana šolskih sester de Notre dame. Takrat sem imel dvanajst let in bil sem dijak drugega razreda nižje gimnazije.

Ena izmed tedanjih in najmlajših šolskih sester je bila Romana Zidar. Učila je risanje kot smo takrat rekli in v osnovni šoli tudi druge predmete. V samostanu so takrat delovale: osnovna šola, meščanska šola, trgovski tečaj - šola in nižja gimnazija.

Skupaj z ostalimi šolskim sestrami je poučevala obe medvojni šolski leti in še nekaj časa po drugi svetovni vojni. Še nekaj časa, dokler je ni in jih ni, po vojni takoimenovana ljudska oblast izgnala, ne le iz šolskih prostorov, temveč iz celotnega samostana. Streho nad glavo in najnujnejše je dobila v pomožni stavbi, kjer je s sotrpinkami preživela nekaj težkih let. Čez leta je lahko znova vstopila v samostanske prostore, ker se je kot nekdanja učiteljica risanja in slikarka zaposlila v podjetju Ilbi Color, ki je v samostanu imel svoj sedež in delavnice.

Od takrat je edina samostanska sestra prejela osebni dohodek in z njim pomagala samostanu in svojemu slikarstvu. V tistem času sem se bil iz Kopra vrnil domov v Ilirsko Bistrico in se začel aktivno ukvarjati z "bistriško kulturo".

In sestro Romano sem srečeval na slikarskih razstavah bodi, da je na njih sodelovala ali pa jih obiskovala tako kot druge kulturne prireditve pri nas, tudi predstavitev mojih knjig.

Vedno sva našla priliko in čas za pogovore o takratnostih in o preteklosti. Vedno je bila prijetna in svetovljanska sogovornica. Najdaljše in najlepše pogovore pa sva imela ko sem jo obiskoval v samostanu, vedno gostoljubno sprejet in postrežen s čajem in samostanskim pecivom in tudi s kosilom, če se je moj obisk preveč zavlekel. Spomin na šolsko preteklost in ljubezen do kulture so naju zbližali do lepega prijateljstva.

Bližalo se je leto 1993, petdesetletnica odkar smo prvokrat vstopili v slovensko šolo. Dogodek smo sklenili primerno praznovati. Sestra Romana je tedanjemu iniciativnemu odboru za proslavo (sestavljali smo ga nekateri tedanji dijaki), nudila vsestransko pomoč, ki smo jo za izvedbo proslave potrebovali in oktobra leta 1993 v samostanu tudi uspešno izvedli. Sestri Romani Zidar je tistega dne pripadla čast, da je na samostanskem pročelju odkrila spominsko ploščo kot edina v samostanu še živeča šolska sestra.

O takratnem medvojnem in povojnem samostanskem šolstvu sem kasneje pripravil zbornik "Petdeset let ponovne slovenske šole na Primorskem". V tem zborniku je sestra Romana prispevala obsežno poglavje svojih spominov na tisti čas, ki je izviren in verodostojen glas takratnega dogajanja.

V naših provincialnih razmerah je bila sestra Romana prava svetovljanka in svečenica resnice, dobrote in lepote.

Ob nekem obisku sva govorila o mojih knjigah in knjigah na sploh in v branje mi je, v italijanskem izvorniku, posodila knjigo "Franziska". Knjigo o nesrečni ljubezni slovenskega dekleta in italijanskega oficirja v času po prvi svetovni vojni v Trstu. Ko sem knjigo vrnil, sva se pogovarjala o tej ljubezni in ni mogla skriti žalosti, da se je njuna ljubezen tako nesrečno končala.

Sestra Romana je bila polna ljubezni do vseh ljudi in ni mogla razumeti kako nekdo ne zmore niti ene resnične ljubezni. "Kako te je sestra Romana imela rada" mi je po njeni smrti rekla sošolka, ki jo je obiskovala.

Tudi jaz lahko podobno rečem: "Sestra Romana rad vas imam zaradi vsega kar ste bili in kar ste v življenju dobrega in plemenitega storili."

Bilo je nekaj dni pred Božičem leta 2002, ko sem se telefonsko napovedal na obisk. "Pridite, ampak odhajam k zobozdravniku." V samostan sem prispel predno se je vrnila.

"Kako dolgo vas ni bilo," je rekla ko sva sedla v sprejemnici. Skoraj do zime sem veliko časa prebil na svojem drugem domu v Gornjih Vremah. "O, v Vremah, kako lepo je tam."

Obudila sva spomine na čas ko smo se tja odpeljali s sestro Avgusto Perkan, tedanjo samostansko prednico, na obisk v hišo Magajnovih. "Tam je res tako lepo in ni čudno, da ste tam tako radi." Bila je videti utrujena in slabotna in posloviti sem se hotel prej kot običajno. "Bolijo me roke, ne morem več slikati, ne morem več štrikati. Najraje bi umrla." Nisem vedel kako naj jo bodrim in sem dejal, "da nas, ko pride čas, pokliče Bog." "Vem, vem a najrajši bi umrla," je ponovila. Prihajal je njen čas. Vstal sem in iz stola na noge sem ji moral pomagati. Na stopnišču sva si voščila za Božič in Novo leto. "Nasvidenje drugo leto," sem se nekolilo pošalil, ker je do takrat manjkal le še dober teden. Nikoli več se nisva srečala.

Nine

Preminula je v ponedeljek 27. januarja 2003 v starosti šestinosemdeset let. Na steni moje dnevne sobe visijo, med drugimi slikami, njene sončnice. Sliko mi je podarila ob nekem mojem obisku. Sončnice na sliki sestre Romane se ne morejo obračati za soncem, a iz kateregakoli dela sobe jih pogledam, me gledajo z milino in ljubeznijo s katero jih je naslikala.

Ta sončnica in njeni listi so kot slikarkini prstni odtisi. In vsak dan znova bi moral reči: "hvala sestra Romana, ker jih imam, ker sem vas poznal in ker sem lahko bil vaš prijatelj." V neki pesmi, ki sem jo posvetil mojemu očetu sem zapisal tudi stiha, ki ju nekoliko spremenjena posvečam tudi sestri M. Romani Zidar: "... so vaše sence mirno spale, v njih zaspale Vaše so oči."

Ohranil jo bom v neizbrisnem spominu tako kot vsi, ki so jo poznali.

Ivko Spetič

Včeraj popoldne je bila organizirana akcija čiščenja. Marsikdo ni vedel, kaj je to akcija. Ko pa so se zbrali vaščani pred šolo, jim je spregovoril tovariš Dušan, ki so ga vsi poznali kot zavednega in strogega politika. No, kakšen manjši spodrseljaj, v govoru seveda, so mu oprostili, saj so vedeli, da nima šol in da se je govorništva naučil na tečaju, ki so ga organizirali za nadebudne mladenke in mladeniče. Dušan je vaščane pozval:

»Tovariši, za nami je trpljenje, ki ga je povzročil nacifašistični okupator s svojimi izdajniki (izdajalci, op. avtor), ki jim mi nismo dovolili zmagati in nas podjarmiti, ampak smo se jim uprli. Zmaga je naša. Ostale pa so ruševine in poškodovane vasi in mesta. Našo vas bomo uredili sami. Vsi na delo, mladi in stari. »

Dušan se je še razgovoril o splošni politični situaciji, stanju v na novoustanovljeni državi, kjer vlada človek in tako naprej. Poslušali smo ga z odprtimi usti, mu verjeli in čakali, kdaj bo povedal, kaj in kje je potrebno kaj postoriti. Tudi to je prišlo na vrsto. Vsak je dobil svojo zadolžitev, zlasti pa tisti, ki so bili večji kake obrti. Ti so pozneje mizarili, zidali ali počeli kaj drugega.

Otroci, pionirji in pionirke, smo bili organizirani v nekake vojaške formacije, četo in vode ali tako nekako. Tudi mi smo dobili naloge. Čistiti smo morali kupe odpadlega materiala ob cesti, ki pelje skozi vas in nositi odpad na določeno mesto. Mlajši smo stikali po smeteh v bližini kasarne, kjer se je vedno našla kaka koristna stvar, veselje pa je povzročil najden kos kruha ali kake druge hrane. Lačni smo bili. Morda ne vsi. Kaj vse smo pojedli in ostali živi. Pa pustimo to. Večji fantje so si upali v opuščene kasarne. Brskali so po ruševinah, ki so ostale po zavezniškem bombardiranju kasarn, in marsikaj našli. Našli in skrili.

»Buoh ne daj, da bi ki kjemu ča rjekov. Udrt ću mu ušjesa i prejist grkljan!« je grozil Nine, ki smo se ga vsi bali.

Da tudi doma grdo kolne in ne uboga nikogar, so govorili, pa tudi ravnatelj da naj si gre mater jebat, je govoril Nine. Strah in trepet nas smrkavcev.

Ja, ja, to je bilo včeraj.

O tem sem razmišljal, ko me je mama klicala za v šolo. Ne vem, kam vse bi bil šel raje kot v šolo. Veliko pouka sem zamudil, razumel zato zelo malo, odgovarjal pa skorajda nič. Še nekaj takih je bilo. Učiteljev bič je večkrat zapel po hrbtih, kot za klečanje pa je bil ves čas zaseden. Kakorkoli že, v šolo sem prišel dokaj zgodaj. Pod stopnicami, ki so vodile v cerkev, je bilo že živahno. Gruča otrok se je gnetla ob levem stebru na začetku stopnišča. Pred prvo stopnico je bil lepo oblikovan betonski prag, na levi in desni strani pa kak meter in pol visok in dobrega pol metra širok steber z nekaj večjo ploščo na vrhu. Primeren za sedež najpomembnejšemu fantu. Na levem stebru, ta je bil glavni, okrog desnega so se s posebnim dovoljenjem »kapota« (to je bil Nine, op. av.), so se lahko zadrževale tudi deklice - mule, je že sedel Nine. V roki je držal debelejši cevi podobno reč, ki pa je bila spredaj zašiljena, zadaj pa imela nekakšna krilca. Danes vem, da je bila to mina nemškega minometalca. Nine jo je vrtel po rokah in strokovno ogledoval. Nekaj večji fantov ga je od daleč opozarjalo, da naj jo pusti za popoldne.

»Je bumo rezkopal i znjeli van prah i kapsulu,« so mu govorili.

»Mučte, ja znam sz tim. Če sam jih malo rezkopal. Ta je magari zelik udrjena i se ne da šraufat sz francuzam, ma je bum zeličić zravnal sz batam. Naka gre ki po en bat.«

Mlajši radovedneži smo se približali stebru, na katerem je z razkrcenimi nogami sedel Nine, se naslonili na rob in s smrkavimi noski lezli na ploščad. Vsakdo je hotel od blizu videti demontažo mine. Nekdo je prinesel večje kladivo, se prerinil skozi obroč mularije do stebra in ves žareč izročil Ninetu kladivo.

Takrat pa se je odprlo okno učilnice, ki je gledala na dvorišče in ukazovalen ravnateljev glas je zahreščal:

»Takoј vsi v razrede!«

Kot trop preplašenih zajcev smo stekli v šolo. Le glas s stebra je oznanil:

»Drek mu budi, ja ne grem, imam još niča ze odpravit.«

Posedli smo se v klopi, iskali zvezke in knjige, kolikor jih je kdo imel. V razred je stopil učitelj in nas pozdravil:

»Za domovino!«

»S Titom naprej!« smo odzdravili.

Tedaj je prav pod našim oknom močno zagrmelo. Šipe so se stresle, učitelj je prebledel, mi pa onemeli. Pa le za trenutek. V hipu smo bili pri oknu. Ven so videli le nekateri.

»Sa je krvav!« je zavreščalo od okna.

Učitelj nas je s težavo odgnal od okna in naredil koliko toliko reda v razredu. Nihče ni smel zapustiti razreda. Bledih obrazov smo poslušali, kaj se godi zunaj. Slišati je bilo razburjene glasove, pa ženski vrisk, topotanje škornjev in nazadnje hrup avtomobilskega motorja.

Tisti dan so nas prej spustili domov.

K gruči šolarjev nad Klancem, ki jim se ni mudilo domov, je pristopila starejša učenka Slava, jih zviška pogledala in rekla:

»Sam čula od jenega iz općine, ki je rjekov, de je tudi Ninetova nesrića žrtva vuojške!«

Nine je preživel. Še dolgo je živel, a brez roke in očesa in z drugimi hudimi poškodbami.

Franc Gombač - Frane Petrov

Neka ulica

Dan mehko drsi v noč.

Ulične svetilke se prižigajo.

Tudi v oknih se druga za drugo prižigajo luči.

Tako svetla, tako topla se zdijo.

Pa vendar.

V največji hiši v ulici je razsvetljeno samo eno okno. Za njim je ona, sama. Pred nekaj dnevi so jo pripeljali iz bolnišnice. To je bila že druga operacija. Rekli so, da ne morejo nič več pomagati. Morda še nekaj mesecev, največ leto. Bolečina je nekoliko popustila. Injekcija, ki ji jo je dala sestra, je začela učinkovati. Leži in najraje ne bi mislila na nič. Misli pa so neizprosne. Ne dajo ji miru. Sama, pa toliko prostora v hiši. Koliko let so jo zidali. Vedno si je govorila, napravimo malo večjo, da bo stanovanje za hčer, spodnja etaža naj bo malo višja, da bo sin lahko imel delavnico. Tako jo je širila in večala, vse svoje zdravje je zazidala v njene zidove. Ne samo zdravje. Hiša je kot nenasitna zver uničevala tudi njihove odnose. Zdaj je sama v tako veliki bajti. Vsi so odšli. Najprej mož. Rekel je, da mu je dovolj hiše in nje. Hči je odšla na študij v tujino in ostala tam. Niti enkrat na leto ne pride. Da nima časa, pravi. Sin si je ustvaril dom drugje. Da ima svojo družino in svoje skrbi, pravi.

Le da se bolečina ne bi prehitro vrnila.

Predirljiv krik pretrga mrak: »Prekleta baba, boš nehala, ali ne boš!« Okno na rumeni hiši se s truščem zapre. Koliko strupa ti ljudje zlijejo po sebi s svojim večnim zmerjanjem, preklinjanjem.

Zaprejo vrata, zaprejo okna. Na ulico ni slišati ničesar več. Samo sovrašтво in hudobija se plazita iz rumene hiše in zastrupljata celo ulico. Zaprta okna in vrata ju ne ustavijo.

Okno na vijoličasti hiši je zastrto s polkni. Ne mara, da bi jo videli. Stoji za polkni in oprezuje na sosednje dvorišče. »Poglej jo kurbo, spet se nastavlja.« Iz sosednje hiše stopi vitka črnolaska, v kratkih hlačah, v tesno oprijeti majčki, v visokih petah.

V roki vrti avtomobilske ključe. Izzivalno pogleda proti njenemu oknu in ona se nehote umakne, čeprav ve, da je ne more videti. Avto odpelje, ona pa se onemoglo nasloni na okno. Kaj naj naredi? Koliko časa že vse to traja? Vsi so vedeli. Cela ulica se ji je privošljivo hihitala. Le ona je nasedala. Mislila je, da ji je najboljša prijateljica. Kar naprej je prihajala na obisk. Kavica sem, kavica tja. Pomoč tukaj, pomoč tam. Vedno je bila pri roki. Še na izlete in sprehode so hodili vsi trije skupaj.

Dokler ju ni sama zalotila.

Kako le je mogla biti tako slepa?

Kolikokrat je pozvonil telefon in mož ji je rekel, da ga kličejo iz službe, takoj za tem pa je odpeljal tudi njen avto. Kolikokrat sta se ob njenem nenadnem prihodu nekako zbegano obnašala, pa ji nikoli ni padlo na pamet, da sta se trenutek prej mečkala. Pa vsi tisti pogledi, ko jo je v pričo nje slačil z očmi.

Zdaj vse ve. Ne ve pa, kaj storiti.

Kaj bo s hišo? Kaj bo z otroki, če se ločita? Kako naj mu verjame, da je konec? Kako naj jo kar naprej gleda tja čez na sosednje dvorišče, ko se nastavlja in miga z ritjo? Kako naj živi z večnim sumničanjem?

Na rdeči hiši je okno na stežaj odprto.

Pri mizi sedi družba, na mizi pijava.

Vedno glasnejši postajajo. Posebno njen zoprni krakajoč smeh, ki postaja po vsakem kozarcu še neznosnejši. Do poznih ur. Večer za večerom.

Bela hiša. Spet je sama. On se bog ve kje zapija, tako kot vedno. Pravi, da mu je potem laže. Ona nima kam. Kot z verigo je priklenjena na svoje skrbi. Nanjo misli, na svojo hčer. Na tisto kodrolaso, deklico, ki jima je s svojim neprestanim čebljanjem, smehom, jokom, nagajanjem, prikupnostjo, bistrostjo, s vsem svojim bitjem zapolnila življenje in jima ga naredila tako lepo.

Sprva je za vse krivila puberteto. Ko je začela jesti vegetarijansko hrano, se je

prepričevala, da je to pravzaprav zdravo, ko je prešla samo na presno hrano, jo je že malce zaskrbelo, vendar se ji je še vedno zdelo, da so to le hčerine pubertete muhe, ko je začela odklanjati skoraj vso hrano, češ da je vse strup in se telo mora očistiti, je skrb naraščala. Takrat so v hišo hodili nekakšni zdravilci, iskali pozitivne, negativne točke, premikali pohištvo, risali po zidovih nekakšna znamenja, nastajljali nekakšne papirnate piramide. Hči pa je kar hirala in se vedno bolj izgubljala vase, v svoj svet, v katerem ni bilo ne radosti, ne veselja, samo strah je bil v njem.

Včeraj so jo odpeljali v Idrijo. Nima jih niti še dvajset.

Kam se je izgubila tista radoživa, kodrolasa deklica?

Tudi najino okno je razsvetljeno. Sediva pred televizijo in nepremično buljiva v ekran. Dobro je, da na njem neprestano nekaj migota, tako nama ni treba, da bi pogledala drug drugega. Bojiva se, da bi naju pogledi izdali, da bi nama povedali, da oba misliva samo na eno: kaj bo jutri?

Jutri pridejo iz bolnice izvidi.

»Počakajmo izvide, mogoče pa le ne bo najhujše,« je dejal zdravnik in tako prižgal še nekaj upanja. Kaj pa jutri???

Tema se zgosti.

Luči druga za drugo ugašajo.

Ulica zaspi.

Le skrbi ne zaspijo, preselijo se v sanje.

"Nikoli ni nepozno"

Breda Grlj

Visoko nad oblake

Spoznala sem Jožeta Poljšaka, poklicnega pilota, iz Ilirske Bistrice. V zraku, za komandami letala je preživel dvanajst tisoč ur, z jadralnim letalom je preletel sedemsto ur. Ker si je izbral nenavaden poklic, sem ga vprašala po kateri poti se pride na cesto neba. Pripovedoval mi je o nenavadnih dogodkih, v katerih se je strokovno preizkusil, v katerih je bilo na tehtnici njegovo življenje, življenja potnikov in posadke. Tam zgoraj, nad oblaki, je vsaka napaka usodna, zato je izobraževanje za poklicnega pilota zahteven proces. Izobraževanje spremlja pilota skozi vso delovno dobo.

Iz njegove zgodbe sem izvedela, da se je vse začelo v deških letih na postojnskem letališču. Od takrat, ko je izvedel katero letalo kroži nad domačo hišo, ga je vleklo na letališče. Vedel je, da mu doma ne morejo pomagati, saj so bili še štirje mlajši otroci, zaslužek pa le eden. Želja je bila tolika, da je cilju **leteti**, podredil vso mladost.

Sedemnajstletniku je uspelo samostojno poleteti z jadralnim letalom Čavka in zavedel se je, da z vztrajnostjo in delom lahko upa, da se bodo otroške želje uresničile.

Čez dve leti je odšel na vojaško pilotsko šolo. Znanju, ki ga je prinesel iz triletno industrijske šole, je moral s samoizobraževanjem nadomestiti dosti snovi, če je hotel uspeti v vojaški letalski

šoli. Cilju se ni odrekel, četudi je bilo težko.

Po vrnitvi iz vojske je bil učitelj letenja na postojnskem letališču, ob tem je opravil v Zagrebu izpit za poklicnega pilota.

Z devetindvajsetimi leti je bil sprejet v JAT v Beogradu in takoj vključen v še težje dvoletno izobraževanje. Z njim je pridobil naziv drugega pilota na reaktivnem letalu in razporejen je bil na prvo potniško letalo z reaktivnimi motorji v repu, imenovano Karavela.

Čez štiri leta, s triintridesetimi, se je izsolal za najvišjo in najodgovornejšo nalogo, kapetana potniškega letala. Z istim nazivom se je upokojil tik pred vojno v Sloveniji. Njegov zadnji let je bil v Varšavo.

Za Jesenske liste je Jože Poljšak, upokojeni poklicni pilot, opisal enega izmed številnih dogodkov, ki jih je doživel v svojem poklicu.

»Eden najtežjih dogodkov mojega življenja, ki ga ne bom nikoli pozabil, se je zgodil leta 1973. Že teden dni je snežilo in vsi aerodromi po Jugoslaviji so bili zaprti. Po delovnem stažu sem bil mlad kapetan, saj sem pred tremi meseci naredil izpit. Tudi kopilot, čudovit človek in strokovnjak, je bil mlad in neizkušen. Nekega dne se je vreme nekoliko izboljšalo, da so že načrtovali polete. Še vedno je snežilo v Beogradu in Titogradu, kamor bi morala leteti. Do polnoči tistega dne se je nabralo potnikov za dve letali. Prvo letalo je pilotiral moj nadrejeni, starejši izkušen kapetan. Vzletel je prvi. Že ko sem se na beograjskem letališču pripravljal za vzlet, sem preko radijske postaje slišal kapetana letala Inex Adrije, ki je ob pristajanju v Beogradu, sporočil kontroli letenja, da je na eni strani steze odpovedal sistem za instrumentalno pristajanje. Kontroli letenja je sporočil, da bo pristal na drugi strani, to je na stezi 300 stopinj, ker je tam še vedno deloval sistem za instrumentalno pristajanje.

Tako je tudi pristal. Sam pri sebi sem preudarjal in načrtoval, da se bom ob vrnitvi iz Titograda tudi sam spustil na stezo 300 stopinj.

V Titogradu je bilo hudo snežno neurje. Letališče med hribi sem poznal. Da letališke službe niso bile najboljše, mi je bremenilo misli. Slabo je bilo tudi vzdrževanje letaliških površin. Vprašljiva je bila radarska oprema.

Ko sem prišel nad Titograd, je bilo oblačno. Na višini 8000 metrov sem moral krožiti, ker je prvo letalo krožilo nad letališčem in poskušalo pristati. Zaradi teme in oblakov, se nismo videli, le slišali. Od trenutka, ko je titograjska kontrola letenja dovolila pristajanje prvemu letalu, na radijski zvezi ni bilo več njihovega glasu. Ničesar. Tišina je bila dolga kot večnost. V našem poklicu je to lahko pomenilo, da je letalo treščilo v hrib.

Sam sem krožil na višini 8000 metrov. Tolikšna poraba goriva ni bila predvidena. Na pot sem se odpravil z zalogo zmanjšano za dve toni, ker sem predvidel, da se bom ob pristajanju, v razmerah kakršne so bile, lažje obdržal na stezi.

Moj nadrejeni iz prvega letala se ob pristanku ni oglasil letališki kontroli, s sporočilom, da je pristal. V tistem vremenu ga gotovo niso videli. Ker je vedel, da krožim nad letališčem in da je ob slabih razmerah lahko usodna tudi

moja neizkušnost, mi je kratko rekel: Jože, mi smo pristali, ti pa se odloči kaj boš. Po tonu njegovega glasu sem vedel, da je stvar zelo resna.

Na zemljo se moram spustiti. V našem poklicu se eni nepriliki rada pridruži še druga. Precej sem se lotil matematičnega izračuna za prebijanje oblakov in za pristajanje, ko sem izvedel, da je sistem za instrumentalno pristajanje na titograjskem letališču pod menoj, odpovedal. Tako sem ostal brez vsake pomoči iz zemlje in bila je tema, bil je snežni metež, nisem imel prave količine goriva in na letalu stoenega potnika. V tistih kratkih trenutkih sem se moral odločiti. Oprijel sem se le misli, da imam dobrega kopilota in da se lahko zanesem na svojo strokovnost, preudarnost in oceno. Od tu naprej sem z ukazi usmerjal kopilotovo delo. Ko sva prišla nad stezo titograjskega letališča, sem videl, da so luči za pristajanje na levi, kar je pomenilo, da sva zgrešila stezo in da ne moreva pristati. In precej sem izdal ukaz: Plin in navzgor! Že zaradi goriva nisem smel ravnati drugače. Plin in gor! Proti Beogradu! Ker sem bil »kratek« z gorivom, sem že začel misliti, kako bom prišel do Beograda in kako bom pristal. Nad črnogorskimi hribi, na višini 10.000 metrov, sem vzpostavil zvezo z Beogradom. Povedal sem, da imam premalo goriva, da bi razdaljo prevozil po koridorju in prosil, da me radarsko vodijo po najkrajši razdalji do pristajalne steze.

Ko sem priletel na razdaljo 50 km pred beograjskim letališčem, sem ugotovil, da je tudi na stezi, ki je pri mojem vzletu še sprejemala letala, vse odpovedalo. Mojemu letalu pa bo skoraj pošlo gorivo. Na zemljo sem moral priti. Kontrolorju letenja se je glas tresel, ko sva si izmenjala podatke. Močno je snežilo, na pristajalni stezi je bil sneg in ob stezi meter visok. Sporočil sem: Grem dol in bo kar bo! Kopilotu sem ukazal naj izvrši vse, kar mu bom naročil. Bil je tiho. Ko je stewardesa slišala moja zadnja navodila, je začela panično kričati in moledovati, naj naredim vse, da ne bodo umrli. Ukazal sem ji, naj utihne in gre iz kabine.

Spuščali smo se proti zemlji, v hudem metežu in ničesar nismo videli. V zavest mi je kot puščica vrtal strah, da ne bi zgrešil steze in treščil v letališke zgradbe. Katastrofa bi terjala dosti življenj. Pred očmi se mi je zgrnil zemljevid Novega Beograda, kaj če treščim tja. Spuščali smo se in nisem vedel kje sem. Ko sva pri spustu prišla 30 metrov nad zemljo (s hitrostjo 300 km na uro), sem hitrost in višino zadržal in let nadaljeval v horizontalni smeri. Napenjal sem oči, da bi zagledal kake luči, da ne bi udarili v zgradbe. V metežu sem ujel obris svetlobe in zagledal luči in bil sem najsrečnejši človek na svetu. Po pristajanju sem spustil padalo in Karavela je obstala na stezi. Kontrolor letenja je bil tiho. Ni verjel, da nam bo brez radarja uspelo pristati. Čez čas je s tresočim glasom vprašal kje je Jat letalo številka ta in ta. Rekel sem: Mi smo na stezi. Ustavil sem. Vendar letala nisem mogel zapeljati pred zgradbo. Mrtvaški pot me je obličil in mi pobral vse moči. Bil sem moker, da je vse teklo od mene. Še tisto noč sem napisal vse potrebne dokumente o nenavadnem dogodku.

Vsakdo med nami, piloti, ima svojo zgodbo, nenavadno zgodbo, ki je na zemlji ne moreš doživeti. Le nad oblaki.«

Tam so doma junaki.

Danica Pardo

Dan, ko je semenj obiskala vojna

Na semanji dan, dopoldne 16. oktobra leta 1944, sem sedel v prvi klopi tretjega razreda nižje gimnazije, ki je delovala kot ostale slovenske šole v samostanu de Notre dame.

Mir in ubranost šolskega pouka je nenadoma prekinil zlovešč piš, podoben kovinskemu zvoku. V naslednjem trenutku smo zaslišali eksplozije takšne jakosti kot jih dotlej, kljub vojni, ni bilo slišati, čeprav so prihajale od oddaljenega konca našega mesta. Eksplozije so nas vrgle na noge in razred je stekel k vratom in na hodnik. Tja so se vsuli dijaki in učenci še drugih razredov v veliko gnečo. Slišali so se glasovi šolskih sester, ki so mirile in vse usmerjale v samostanske kleti. Ne spominjam se, da bi nas zajela huda panika, z jokom, kriki in brezglavostjo. Vojna nas je bila že utrdila. Tisti, ki smo sedeli v prvih klopih smo k vratom pritekli zadnji, a na hodnik, zaradi gneče, nismo mogli.

Ne vem zakaj, najbrž pa iz nekega spoznanja "saj je že vse mimo" sva se z Ajčutom - Angelom Presenom vrnila nazaj v razred. Skozi okno sva gledala ali se kaj vidi. Nekako od Vidma, se nam je zdelo, se dviga prašen dim. Sedel sem v svojo klop. Ajče pa se je zagledal na kateder, kjer je ležala redovalnica. Odprl jo je in se v njej iskal, da bi tam našel svoje zapisane rede.

V tistem trenutku je v razred vstopila s. Kerubina, odlična učiteljica matematike, ki je bila na obhodu po razredih. Ajčeta je zasačila pri redovalnici. "A tako, nesrečo izkoriščata za svojo sebičnost."

Sestra Kerubina je verjetno sodila, da sem si redovalnico tudi sam že ogledal. Poslala naju je v klet, kjer so v skupnih glasnih molitvah in ob igranju violine sestre Andreje, nagnjeni sedeli in stali učenci in dijaki. Obstala sva pri vratih in ko so nas takoj potem sestre pustile domov, sva prva odhitela iz šole in še dva, trije iz našega konca. Vso pot smo tekli in po Brinškovem klancu smo zdrveli proti Novemu svetu. Vso pot nismo ne videli ne srečali človeka. Ko smo pritekli do Videta smo že zagledali del razdejanja.

Del pogreba, ki se pomika mimo razdejanih hiš pri Novem svetu (Verbičeva in Bračjeva hiša). V sprevodu takratni duhovniki Karol Jamnik, Melhior Golob in Karlo Babnik. Pred njimi nekaj pripadnikov SNVZ - slovenski narodni varnostni zbor, kot se je imenovalo primorsko domobranstvo. Na koncu prvega voza - nemški vojak

Pri Ursusovih delavnicah in garažah je pod vhodnim obokom, pomaknjeno nekoliko v notranjost, stalo nekaj nemških vojakov, ki so nas začudeno opazovali.

Od tam naprej nismo mogli več teči. Na cesti je v smeri proti Verbičevim zijalo nekaj ogromnih kraterjev, preostali deli cest in dvorišč tamkajšnjih hiš so bili nasuti z raznim materialom ceste, strešnikov, stekla. Bračjeva hiša, sedanja samopostrežna Novi svet, je bila brez pročelja in prvega dela hiše, strehe so bile razkrite, na oknih ni bilo šip, urarna Italo Fonda je bila uničena, drevje okleščeno. Počasi smo se prebijali skozi vso to razdejanje in še vedno ni bilo nikjer žive duše.. Bili smo prva živa priča pravkar minulega bombardiranja. Bilo pa je resnično videti kot čudež, v vsem tem razdejanju pa je veliki leseni križ z bakrenim nadstreškom in Jezusovo podobo, stal povsem nedotaknjen. Križ je stal v špici ob zidu, danes drugačnem, ki zapira del dvorišča ob sedanji cvetličarni. Tam ob križu je rasel velik divji kostanj, povsem okleščen od vsega kar je ob eksplozijah letelo po zraku. Križ so čez nekaj let odstranili ko so tamkajšnji cestni zavoj prenovili. Bo kdaj znova postavljen?

Najbolj strašljiv pogled pa nas je čakal na koncu zadnjega bombnega lijaka. Tam so od Verbiča proti občini stali cestni betonski kamni in tam je, ma enem prvih, ležala moška roka odtrgana ali presekana v komolcu in oblečena v del rokava suknjiča. prste je imela na pol skrčene. Videti je bilo kot bi jo bil tja, na obcestni kamen, kdo položil.

Domov sem pritekkel kot hitri sel in iz "prve roke" povedal kaj se je zgodilo pri Novem svetu. Tudi do doma nisem videl človeka.

Tam okrog naše hiše, je bila tedaj na samem robu mesta, pa je bilo nekaj ljudi. Posamezni so prihajali iz bližnjih mlak kamor so se bili razbežali. Med njimi je bila tudi Korenka, ki je pribežala iz "vahnce" in hitela pripovedovati: "prinesla sem nekaj kokošim, ko me je piš dvignil in vrgel na strehico kokošnjaka, iz nje pa sem se "potoklala" nazaj na tla.

In kljub nesreči tistega dne so se ljudje tedaj in še dolgo smejali kako je s kokošmi vred letala po zraku.

V naslednjih dneh sem lahko poslušal govornice očitidcev, ki so "prvi" pritekli

k Novemu svetu na kraj dogodka. Mi pa, "junaki" tistega dne, smo bili preslišani in prezrti. Kakšna krivica se vedno godi "nam" otrokom.

Danes beremo, da je bilo ob bombnem napadu ubitih 15 ljudi, ker se za te vedo imena, priimki in drugi podatki. Kot danes pa vem, da so vsi govorili o 16 mrtvih. "Padlo je osem bomb in ubilo 16 ljudi. Vsaka bomba dva," se je govorilo. Zakaj ni 16-tega imena. Bil je semanji dan in v Bistrci je prišlo veliko ljudi od blizu in daleč, tudi iz Kastavščine in Reke, kljub vojni. Množica ljudi, ki pa ni bila "razposajena", kot sem prebral v nekem zapisu. Nasprotno! Bila je zaskrbljena, previdna, v strahu, saj takrat nihče, ki se je zjutraj podal od doma, ni vedel ali se bo do mraka vrnil.

Šestnajsti bi lahko bil nekdo brezimni, neznanec, ki ga je tako raztrgalo, da na sebi ni imel več karkoli razpoznavnega, nekdo od daleč. Morda oni čigar roko smo videli. So se morda ljudje, ki so takrat govorili o šestnajsterici motili? Ugibanja.

Pokojni so ležali v veliki dvorani Sokolskega doma in od tam se je vil sprevod vozov s konjsko vprego na pokopališče. "Zakaj ta napad" smo se spraševali. Vsak dan smo gledali in šteli letala, ki so v ogromnih jatah letela nekam nad Rajh. In zakaj se je prav tistega dne, iz takšne letalske jate odlepilo letalo in spustilo svoj strašen tovor.

Govorilo se je, da je bila kriva množica, ki se je letalcem zdela sumljiva. Da je takrat po cesti korakal oddelek nemških vojakov, ki bi lahko bili tarča. "Vojaški strokovnjaki" so znali povedati, da je bilo letalo kaj poškodovano in se je moralo znebiti tovora. Kaj pa nekaj nemških vojakov, ki so stali znotraj vhoda v Ursusove delavnice? So bili del tistega nemškega oddelka, ki naj bi tam tik pred napadom korakal. So morda odnesli svoje mrtve in ranjene tovariše v notranjost garaže in na vhodu stražili do večera, do policijske ure ko bi jih neopazno odnesli?

Kako, da so še vedno stali v vhodu in da se niso upali ven, v času ko smo mi pritekli dolgo pot od samostana in je bilo najhujše že mimo. Vprašanja brez odgovorov. Za vselej ostajajo gola dejstva, vprašanja, ugibanja in spomini na ta krvavi dan v vsej dolgi bistriški sejemski zgodovini.

Ivko Spetič

Dobro jutro

Dobro jutro ptički mi pojo,
dobro voljo, veselje prinašajo.
Štiri stene osamljene bi bile,
če ptičjega petja ne bi bilo.

Zveste so mi vsako jutro,
dušo s svojim petjem napolnijo mi.
Pojte, pojte ptički vi,
da srce v radosti se veseli.

Z vašim petjem bolečina zbledi,
ob vašem petju se dneva veselim
in z vašim petjem živim.

Bralka

Dober dan, slab dan

Vreme nagaja, bolečine razdaja.
Rada bi k vam prišla,
da kaj topline bi našla.
A spet domov se mi mudi.
Ko pa vrata odprem,
vse se zatemni.
Nikjer lepe besede ni.
Nazaj bi se vrnila,
za trenutek srečo bi dobila.
Kam naj grem?
Dom je poln žuljev in solza.
Še dobrot ostarela je,
zato nič ne ve kam bi šla,
kje je doma.

Bralka

140 let zborovskega petja na Bistriškem

Zborovsko petje ima na Bistriškem gotovo častljivo starost in tradicijo. Za začetek javnega zborovskega petja pa upravičeno smatramo dan svečane otvoritve Narodne čitalnice v Ilirski Bistrici v torek, 7. avgusta 1864, s prvim znanim nastopom bistriškega pevskega zbora pod vodstvom nadučitelja Frana Gerbiča. Kronist tega dogodka je ob opisu svečanosti, podrobno opisal tudi prvi javni nastop bistriških pevcev. Skrben opis dogajanja v Bistrici so slovenskim bralcem navdušeno predstavile Bleiweisove Novice že naslednji dan. In tako beremo:

»... 7. avgusta 1864 je bil res narodni in kulturni praznik v Bistriški dolini. Prišli so gostje iz bele Ljubljane, krasne Vipavske, iz prijazne Planine, starega Trsta, iz prekrasne Reke, iz visoke Pivke in sploh vseh krajev Notranjskega kjer se domoljubna zavest živo razvija in utrjuje ...«

Pomembnost dogodka so označili tudi pomembni gostje: ljubljanski župan dr. Etbin Costa, dr. Janez Bleiweis urednik Novic, vojaška godba z Reke ter pevski zbor iz Planine. Slovesnost v takratnem Hotelu Ilirija (danes zaprti hotel Lovec) je odprl prav nastop domačega pevskega zbora pod vodstvom nadučitelja Frana Gerbiča, ki je ob spremljavi vojaške godbe zapel **Pozdravno pesem**. Besedilo pesmi je zložil domači pesnik in duhovnik Janez Bilc, uglasbil pa jo je Fran Gerbič.

»Pozdravna pesem« se pomenljivo glasi:

*Glej, majka Slava in nje sini
so zbrani v bistriški dolini.
Se zbral je tu slovenski rod
obhajaj majke svoje god.*

*Odpira Slava dan's svetišče
Slovcem bistriškim središče.
V njem brata brat je že objel;
kdo danes ne bi bil vesel?*

*Iz dalnjih krajev bratje mili,
so družbo mlado počastili.
Zvestobe znam'nje nam je to,
desnico dajmo jim zvesto.*

Spominska dopisnica posvečena 140-letnici zborovskega petja v Ilirski Bistrici

Čprav je bila osrednja slovesnost namenjena odpiranju Narodne čitalnice v Bistrici je bila nastopu bistriškega pevskega zbora odmerjena posebna pozornost. Iz časopisnega poročanja zvedemo, da so bistriški pevci izvajali zahteven pevski program: Drobničev četverspev »Lastovka«, dr. Tomana po Gerbičevem napevu »Slovenskim dekletom«, Vilharjevo »Po jezeru«, »Venec narodnih«, dr. Tomana »Savica«. Fran Gerbič se je izkazal z dvema samospelvoma Koseskega »Slovo Ivane Orleanske« in »Ločitev«. Besedo pa je zaključila junaška Jenkova pesem »Naprej!«

Od tedaj pa vse do današnjih dni spremlja zavzeto zborovsko petje na Bistriškem naš vsak praznični dan pa tudi sleherno priložnost, ko si duša zaželi posebnega razpoloženja, ki ga lahko ustvari le ubrano zapeta pesem. Slovenska pesem ni utihnila niti v času obeh svetovnih vojn in v vmesnem času fašističnega preganjanja slovenske besede. Zborovsko petje, ki se je razmahnilo z osvoboditvijo po koncu druge svetovne vojne, doživlja prav v tem času svoj pomemben razcvet.

Simbolično slavje, 23. oktobra 2004, ob 140-letnici prvega znanega nastopa bistriških pevcev v prepolni veliki dvorani Doma na Vidmu je potrdila privrženost domačinov petju, ki so skupaj z nastopajočimi ne le obudili spomin na bogato pevsko preteklost (Tomo Šajn, Darinka Dekleva), temveč predstavili tudi sedanjo pevsko raven in zavzeto pevsko delovanje številnih pevske skupin na Bistriškem, ki nadaljujejo bogato tradicijo organiziranega petja. Nastopili so: Bistriške škuorke, družinski trio Volk Folk, ženska klapa Kastav, instrumentalni trio Bistrice s pevcema Jerico Strle in Sašom Boštjančičem. Pogrešali pa smo nastop katerega od številnih domačih pevske zbora s katerimi se bistriško zborovsko petje upravičeno ponaša. Poseben biser večera pa je bil uvodni in zaključni nastop kvarteta, pod vodstvom Saše Boštjančiča, ki je prvič po 140. letih znova zapel Pozdravno pesem, pesem, ki je bila napisana za otvoritev bistriške »Narodne čitalnice« v davnem letu 1864. Besedilo Janeza Bilca se je na srečo ohranilo, izgubila pa se je glasbena predloga tega besedila komponista, ki je bistriškim pevcem tedaj tudi dirigiral.

Posebej za to priložnost je domačin Dimitrij Grlj na novo uglasbil besedilo pesmi in dal nov slavnostni pridih ne le pesmi, temveč tudi vsej prireditvi tega večera.

Za to priložnost je Filatelistična sekcija PND pripravila dotisk pošne dopisnice PND 122/04 po zamisli Saše Boštjančiča, oblikovanju Matjaža Penka in s tiskom Grafične delavnice Bor Ilirska Bistrica. Osrednji del nepoštnega žiga pa predstavlja notni zapis začetnega verza Pozdravne pesmi v rokopisu komponista g. Dimitrija Grlja.

Vojko Čeligoj

Potonika

Tako neverjetno lepo je cvetela za vrtno ograjo. Žametne rdeče lističe je razpirala v pomladno sonce, da se je moje otroško srce radostilo ob tolikšni lepoti. Nisem se mogla odtrgati od ograje. Prvič v življenju sem videla kaj takega. Še v spanju je žareče rdeč cvet visel nad mano, da sem se od sreče prebudila.

Drugo jutro sem stekla po klancu in se naslonila na vrtno ograjo, ker je kraljevala rdeča potonika. Zaradi rose, se je žametna glavnica upognila skoraj do tal. Ob ograji sem sestavljala pravljico, pela, se z rožo pogovarjala in bilo je tako, kot da me je cvet uročil. Ko se je glavnica osušila in se zopet dvignila proti soncu, sem iz spodnjega konca vasi zaslišala svoje ime, zato sem stekla domov. Ko sem drugo jutro prišla k vrtni ograji na klancu, žametnega cveta ni bilo več.

Vsak dan sem hodila k ograji in nekega jutra zagledala, da se na drugem peclju boči za otroško pest velika kroglica in iz nje se nekaj rdeči. Kepica je bila vsak dan večja in rdeča sled vsak dan močnejša. Oblikovali so se potonikini cvetni listi. Še preden so se do kraja odprli, me je zamikalo, da bi jo utrgala. Odprla sem vrtna vrata in z rokama upognila čvrsto steblo. Ko sem roki za trenutek umaknila, se je steblo trmasto zravnilo. Poskusila sem znova. Pecelj je bil debel in močan in se ni prelomil. Ko sem kar nekaj časa vrtela pecelj v vse smeri, je končno popustil.

Z napol razcveteno potoniko sem zdrvela domov. Stopila sem čez prag in jo dvignila visoko nad glavo, da bi jo vsi videli in občudovali. Pa so vsi molčali. Sestra je bila prva pri meni in z dlanjo krepko zamahnila po mojem licu, da mi je v ušesu zazvonilo sto zvonov. Iz roke mi je iztrgala potoniko in brez besed odšla iz kuhinje.

Po več kot petdesetih letih za isto vrtno ograjo občudujem lepoto svojih žametnih potonik.

Danica Pardo

Muca

Naša muca lepa, zala
si je ženina izbrala.
Črn muc postaven fant
ji zidal je gradove v oblakih.
Kot bi po blazini hodil
ji je zapeljivo dvoril.
Se dobrikal ji in pel,
» mijauuu«, ko na veji je čepel.
Muca od ljubezni ni več znala,
kaj resnica je, in kaj šala.
Kje je skedenj in kje shramba,
kje so miši, njena hrana.

Sedaj skrbna mama je postala.
Sinka svojega vsak dan uči,
kako se hitro miš ulovi.
Ljubeče mu venomer šepče,
da postal bo korenjak kot oče,
zal pa kot je sama.
Sinko ne razume vsega,
kar mu mama govori.
Ker je bister, uren in zvedav,
bo nekoč še mačji poglavar postal.

Ana Seles

Ko se zazrem

Ko se zazrem v zasnežene gore,
doline zelene in bele vode,
mi v duši zapoje od sreče glasno,
kako je v naši deželi lepo.

Me deklica moja povabi v svet,
da vidim spet kraje, čez toliko let,
ko posediva ob jezeru modrem,
za vso to lepoto mi zmanjka besed.

Bralec

Nikoli ni prepozno

S prijateljem Tonetom sva se pred tremi leti upokojila. Ob kozarčku refoška sva pogostokrat razmišljala o tem, kako izrabiti čas, ki ga imava po upokojitvi na pretek. Menila sva, da bi se lahko začela intenzivno ukvarjati z vrtičkarstvom. Delo na vrtu je koristno in čas na svežem zraku hitro mineva. Lahko bi se začela ukvarjati tudi s kakšnim primernim športom, recimo planinarjenjem ali balinanjem. Kot nekdanja "Vodopivca" bi se lahko vključila v kak pevski zbor ali pa bi začela pisati spomine iz dolgoletne pedagoške prakse. Možnosti je torej veliko.

Nekdo pa nama je svetoval naj se vključiva v "Univerzo za tretje življensko obdobje" in se vpiševa v katerega od krožkov, ki jih organizirajo. Rečeno storjeno, predlog je podprla tudi moja soproga in že naslednji dan smo se vsi trije oglasili na društvu. Ob vpisu so nam ponudili celo vrsto različnih krožkov, od pohodništva, učenja tujih jezikov, naravoslovja, likovnih delavnic, do računalništva. Kaj izbrati?

"Škoda, da sem se rodil prezgodaj. Če bi imel vsaj dvajset let manj, bi se zagotovo odločil za računalniški krožek, toda sodobne elektronske naprave, računalniki in digitalna tehnologija niso več za našo generacijo. Enostavno, prestari smo za te novotarije!" je modroval prijatelj. "Vidva se vpišita v računalniški krožek, jaz pa se bom raje ukvarjal z vrtičkarstvom!" je zaključil Tone in odšel domov.

Priznati moram, da sem tudi sam podobno razmišljal. V službi sem sicer imel veliko možnosti, da se spopadem z računalnikom, toda delo z njim sem raje prepustil mlajšim sodelavcem.

Soproga, ki je bolj naravoslovno naravnana se je hitro odločila za računalniški krožek, jaz pa sem se vpisal v tečaj tujih jezikov. Prijatelj Tone me je kar močno prestrašil. Saj imam že z mobilnim telefonom dovolj težav, kaj bo šele z računalnikom!

Toda na prigovarjanje soproge in po dolgem premišljevanju sem se končno tudi jaz vpisal v začetni tečaj računalništva. Prvi korak k mojemu računalniškemu opismenjevanju je bil tako storjen.

Z nekoliko nelagodnim občutkom in strahom sva šla z ženo k prvi uri tečaja. Bila sva prepričana, da bova kot čista začetnika najslabša v skupini, kajti nekateri tečajniki imajo prav gotovo nekaj predznanja s tega področja. Mlajši bodo tudi hitreje dojemali, saj jim računalniška tehnologija ni tako tuja kot nam, starejši generaciji.

Toda strah je bil popolnoma odveč. V skupini smo se našli skoraj vsi z enakim predznanjem, ali bolje rečeno, z enakim neznanjem. Pa tudi prevelikih starostnih razlik ni bilo med nami.

Z resnim in zavzetim delom smo pričeli že prvo uro, saj nas je naš predavatelj in mentor dobro motiviral in neprestano vzpodbujal.

V skupini nas je bilo enajst, ravno prav za intenzivno delo. Redkokdaj se je zgodilo, da je kdo manjkal. Med poukom smo se zelo zabavali in se večkrat prav od srca nasmeljali, še posebno takrat, ko se je komu pripetilo kaj nepredvidenega. Pogostokrat se je zgodilo, da je komu z ekrana izginilo vse, kar je s trudom ustvarjal celo uro. Tedaj je obupano klical na pomoč predavatelja in ga rotil, naj mu vrne izgubljeno sliko z ekrana. Zgodilo se je tudi, da je kdo pozabil shraniti podatke in zopet je bilo treba začeti vse znova. Še dobro, da je imel naš mentor tako dobre živce in je vsakega rešil iz zagate.

Nivo našega znanja se je dvigoval iz ure v uro. Kmalu smo spoznali programa Word in Excel, internet, pa kako pošiljamo elektronsko pošto in še druge skrivnosti računalnika. Informacij je bilo naenkrat toliko, da smo sklenili čimprej nadaljevati z drugo stopnjo tečaja.

Vseh skrivnosti, računalniške tehnologije prav gotovo še nismo razvozlali, zato pogosto sedem za računalnik in iščem nove možnosti, ki jih ponuja. In teh ni malo.

"Kam bi s časom?" sva se spraševala s Tonetom. Meni ga sedaj ob računalniku primanjkuje.

Mojega prijatelja Toneta, ki je mislil, da je prestar za delo z računalnikom sem prepričal, da se bo letos vpisal v začetni tečaj, kajti za učenje računalništva resnično ni nikoli prepozno.

Darij Dujmovič

Pripoved o Kettejevih otroških in najstniških letih

Objavljamo 97. poglavje iz nastajajoče knjige, ki bo predvidoma letos izšla; pripravlja jo naš sodelavec Silvo Fatur, z naslovom *Oče in sinovi in zagorski zvonovi*.

Poleti je bil največ v Trnovem. S stricem Janezom si nikakor nista mogla blizu. Dragotin je čutil, da slej ko prej gleda mimo njega. Ko da se boji v njem zagledati rajnkega očeta, ki mu ni in ni mogel odpustiti krivde ali vsaj sokrivde za prezgodnjo sestrično smrt. Strina je njun odnos na vse načine gladila, a očitno brez pravega uspeha. Drug drugemu sta se rajši izogibala in nista spregovorila besede, če res ni bilo nujno. Zato je bil Dragotin veliko zunaj. Obhodil je bližnjo in daljno okolico. Zmerom pa s kakšno knjigo in svojo beležnico v malhi. Le Premu se je nekako izogibal.

Sklenil je bil, da to poletje poišče polsestro Frančiško, a se nikakor ni mogel pripraviti, da bi to tudi storil. Kako le me bo sprejela? Bom dobrodošel? Kako me bo sprejela njena mati? Bo videla v meni le podobo človeka, ki ji storil húdo? Ki je verjela njegovim sladkim besedam, pa jo je na koncu izdal? Ta in taka vprašanja so ga mučila; zato se ni mogel kar odločiti in je

hodil z mislijo in korakom okoli Prema ko mačka okoli vrele kaše. Lep je bil in mlad in ženski svet ga je obletaval kot obletavajo čebele žajblav cvet, je slišal nekje globoko iz otroškega spomina besede, ki jih je bila nekoč davno govorila gospa Domicéljeva, ko je sosedki pripovedovala zgodbo nesrečne gospe Ane, njegove matere. Čisto razločno je slišal ta spominski glas, ki sicer ni obsojal, a tudi ne odvezoval očeta sleherne krivde. O tej krivdi je pogostoma razmišljal tudi sam in se nagibal k sklepu, da je bil oče v tem premskem primeru dosti bolj kriv ko v primeru prezgodnje smrti svoje prve žene.

Veliko ur je prebil z dekanom Vesélom. To se je stricu in strini prav dobro zdelo, saj sta upala, da bo morda le kdaj novo mašo pel. A z gospodom Vesélom sta se pogovarjala vse prej ko o cerkvenih rečeh. Dekan je kar žarel, ko je spoznaval, kako bistrega učenca in že kar sogovornika ima v nadebudnem dijaku, ki je izkazoval neverjeten posluš za umetnost, za glasbo, posebej pa za poezijo. Prav radosten je bil, ko sta udarila na isto struno v doživljanju in razumevanju ruske književnosti, ruskih romantikov: Puškina, Lermontova ... Gospod Vesél je že leta iz ruščine tudi prevajal in z velikim ognjem pripravljaj antologijo prevodov ruske lirike. V Dragotinu je zaslutil celo svojega pomočnika, saj mu je le-ta vse bolj razkrival svoje poskuse modernega pesnikovanja.

Včasih se jima je pridružil še starejši gospod Janez Bilc, duhovnik, pesnik in neutrujen opazovalec in opisovalec domačega življenja v Brkinih in Čičariji, ki je zaradi bolehnosti preživel svojo predčasno upokojitev v Trnovem, svojem rojstnem kraju. A bil je čemerem gospod in ko je bil zraven, se beseda ni prav razživela.

Gospod Vesél pa je bil drugačnega kova. Dobra duša, si je Dragotin mislil o njem. Pa kmalu se spet oglašil! je vabil mladenča zmeraj znova, ko sta se poslavljala. Nič drugega ne bova govorila, kakor samo

o literaturi; politike ne maram, to je grda stvar.

Pogostoma sta se zapletala v dolge pogovore o velikem slovanskem svetu. In o ruščini, ki se je je Dragotin slejkoprej vztrajno učil. Pravo znanstveno razpravljanje o jezikovnih rečeh je sprožil, ko je dekanu nekega popoldne odkril, da v Trnovem rečejo petelinu pèteh in petelini so petéhi - kot v ruščini, le da je tam naglas drugje; petúh in petuhí. Gospod Vesél se je ves razgrel. In kot že kdaj ob podobnih priložnostih obema natočil terana.

Gospodovega navdušenja pa ni bilo ne konca ne kraja, ko mu le Dragotin naslednjč prinesel listič s prevodom pesmice Jadro M. J. Lermontova.

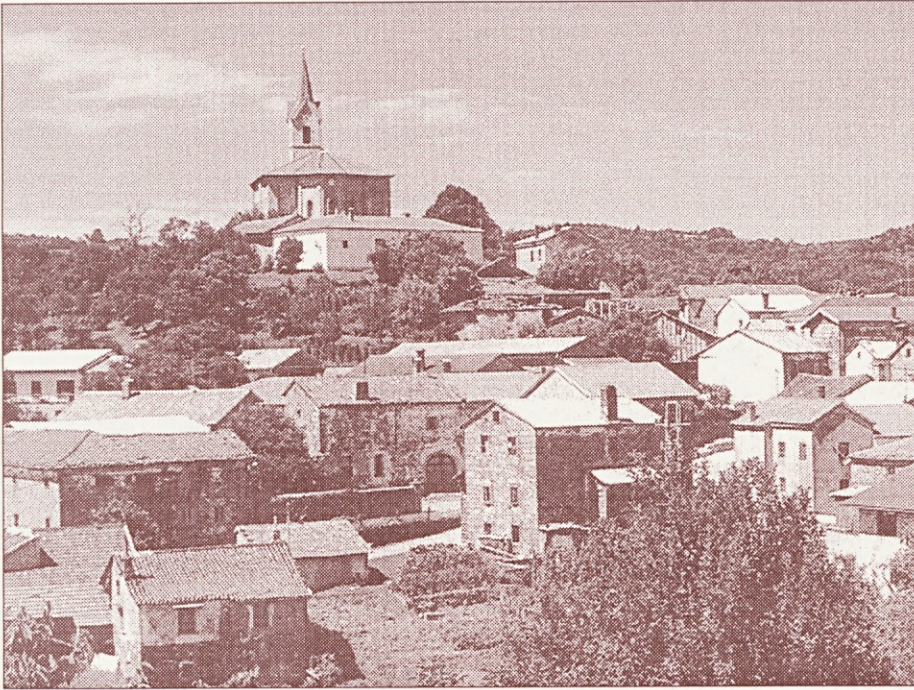
Jadro

Tam jadro se beli edino
v meglicah sinjega morja.
Čemu pustilo domovino?
Kaj išče sredi teh voda?
Šepeče val, vihar pritišče
in škriplje jarbola, drhti.
Ah, ono sreče pač ne išče,
ah, in od sreče ne beži.
Pod njim srebrnih vod lazur je,
nad njim pa sonca zlati soj,
pa le nemirno prosi burje,
kot da bi v nji le bil pokoj.

Počitnice so šle h koncu, ko se je le osredinil na Prem. Zvedel je bil, da bo polsestra tiste dni obhajala dvajset let in si je mislil: to bo izgovor; da sem prišel voščiti, ji bom rekel.

A vseeno še kar ni zbral dovolj poguma.

Tudi tisti dan je šel že dvakrat, trikrat po vasi gor in dol, računajoč, da bo Frančiško, Franco, Francko - kdo bi vedel, kako ji pravijo - videl kje zunaj in se bo zdelo, ko da sta se srečala naključno.

Nazadnje se je znašel spet na vrhu vasi, pri cerkvi in na pokopališču, ki se je držalo z južne strani. Najbrže so ga postavili tu, da mrtvih ne bo preveč zeblo, je pomislil z nasmeškom, a čut za šaljivost mu je že tisti hip ugasnil. Nehote in nevede je z mislijo iskal sled za sestricama in bratcem, ki so jih bili tu pokopali že v njihovem zgodnjem otroštvu. A za zidom se je vrstila dolga vrsta brezimnih grobkov, ki jih je prekrivala visoka suha trava. - Frančiška je še edino bitje, v katerem se pretaka ista kri kot v meni, mu je nenadoma planilo v središče zavesti! In tisti hip si je polglasno dejal: videti jo moram. In že je z odločnim korakom stopil proti skromni kmečki hišici, ki si jo je bil že prej dodobra ogledal z vseh strani.

Frančiška je bila na brjáci. V zavetnem kotu pod latnikom je imela cel cvetličnjak, ki ga je zdaj pazljivo zalivala. Goréčke so ga barvale živordeče. Ko je zaslišala korake, se je obrnila in se zagledala v mladeniča in brž uvidela, s kom ima opravka, saj je že dolgo vedela zanj in v Trnovem ga je bila od daleč tudi že videla. Nekaj hipov sta se gledala molče. Potem pa je fant stegnil roko predse in ji pomolil droben zvitek papirja, prevezanega s tankim rdečim trakcem: »Francka, napisal sem ti pesmico. Za tvojih dvajset let.«

Dekle srednjevelike postave, visokih prsi, pšeničnorumenih las, spletenih v dve dolgi kiti, nekoliko pegaste polti in polnih ustnic je zardelo ko zahajajoče sonce. V plavih očeh so ji zaigrale svetle solze, ko je vzela v roke drobcen zvitek in si ga stisnila na prsi.

Tedaj je stopila iz hiše žena v sivem, z ruto zavezano na maričko, in obstala, ko je zagledal čuden nemi par. »Ti si pa Kétetov, ne?! se je zagledala v Dragotina, ki ji ni odgovoril, beseda mu ni šla z jezika, saj je takoj vedel, da gre za Franckino mater. Žena pa je le globoko vzdihnila in spet izginila v temo črne kuhinje. A Frančiška je pokazala polbratu na klopco sredi njenega vrčiča: »Najbrž si žejen, prinesla ti bom jábkovca.«

Potem sta kramljala dolgo v večer. Ločil ju je šele materin nekam osorni glas, ki je klical hčer k večerji, saj so okoli hiše že frléli netopirji. Prav prijateljsko sta se poslovila in si obljubila, da se o božiču spet srečata. »K polnočnici pridi na Prem,« je zaklicala za odhajajočim.

Misli modroznikov

Vrtnica je simbol krhkosti in minljivosti. V srednjeveškem izrazoslovju je roža - vrtnica tudi simbol device Marije. Roža Marija. (Franc Rode)

Bolečina je naša največja učiteljica, popelje nas tja, kamor ne bi nikoli odpotovali prostovoljno. (Bebbie Ford)

Vse vrste ljubezni in dobrote so potrebne, da bi obstal ta svet. (Igor Antič)

Ta svet ni ustvarjen za samce in samice. Če ima ženska moža, čeprav malo vrednega, ima zid, ki ji štiti hrbet. Če ima mož družico, ima toplo gnezdi, kamor se utrujen vrača. (O.I.)

Moški stojijo v obroču, ki jih štiti od nasprotnega spola. Ženske počno vse, da bi zlezle pod ta obroč. (E. Flisar)

Jokati od sreče - to pomeni, da si ob veliki sreči tudi malo žalosten. (O.I.)

Ni res, da nas mladi ne občudujejo. Mi ne občudujemo mladine! (Pavao Brajša)

Smrt ti pride vzeti mero, četudi pozabiš nanjo. Ona ti neprestano šiva pogrebno obleko. (Tomas Tranströmer)

Zbrala in pripravila: Ivana

Zlate nitke naše kulturne dediščine

Ljudje vsak po svoje rišemo sledi svojega obstoja. Spletamo vezi s soljudmi in z naravo ter tkemo niti s preteklimi in prihodnjimi rodovi. Ene takih zlatih nitk so tudi slovstvene folklorne pripovedi, ki so jih nekoč, še ne tako dolgo tega, v naših krajih pogosto pripovedovali. V sebi skrivajo pravadne modrosti, izkušnje in spoznanja naših preprostih prednikov, kmetov. V otroštvu sem imela veliko srečo, da so ljudje iz mojega okolja še cenili njihova sporočila. Poslušala sem pripovedovanja pravih ljudskih pravljicarjev. Za vsako priliko so imeli svojo zgodbo, veselo, žalostno, nabrito,... S spremenjenim načinom življenja so mnoge za vedno izginile. Redke so imele srečo in so se ohranile do današnjih dni, vendar čakajo pozabljene, da jih kdo razpiha izpod pepela in oživi. Nekatere izmed njih so me tako prevzele, da sem jih dolgo tiho nosila v sebi. Potem sem ob spoznanju, da spreminjanje načina kmečkega življenja in čas brišeta mnoge naše vezi s preteklostjo, začela zapisovati najprej tiste iz svoje družine in rojstne vasi Hrušice, nato iz sosednjih vasi, potem pa se je krog začel širiti sam na jugovzhodni del Brkinov, v Čičarijo ter zadnji čas še v Kočanijo ter v Novokračine. Z velikim veseljem in spoštovanjem jih zbiram, ne samo zaradi dolge verige rodov, ki nam je ohranila ta dragoceni delček naše duhovne kulturne dediščine, ampak tudi zaradi prihodnjih rodov. Pripovedovale jim bodo o življenju prednikov, o njihovem preprostem modrovanju, iznajdljivosti, njihovih zmotah ter iskanju odgovorov na uganke življenja.

Pod mentorstvom dr. Marije Stanovnik z Inštituta za slovensko narodopisje zbiram in pripravljam izid knjige povedk iz naših krajev. Napisane bodo v narečju, v govorih naših vasi. Ponujam vam v branje dve izmed njih, ki sem jih zaradi lažjega branja deloma prevedla v zborni jezik, deloma pa ohranila nekatere narečne besede in besedne zveze ter skladnjo. Prvo so zelo radi pripovedovali starejši pripovedovalci ob različnih prilikah, v dolgih večerih ali ob varovanju mrliča.

Zapis je nastal po pripovedi Silve Ceglar (roj. 1934) ter Mirka Ljubiča iz Hrušice (roj. 1931.).

Druga povedka je bila zapisana v Podgradu, povedal jo je hudomušni pripovedovalec Feliče Šajina (roj. 1932).

Botra, uštukaj mi svečo

»Pojdi,« je rekla žena možu, »pojdi koga vprašat, če bi nam nesel bolnega sinka h krstu! Danes je vilja božična, nam ne bodo odrekli.«

Ma mati se je uštela. Revežu nihče ni hotel iti za botra. Šel je od hiše do hiše. Ku je šu od zadnje šise pruti dumi, se je še sam sebi zdel viečji revež, kur je bil. Kaj bo rekel ženi?

Kar zasliši glas: »Kaj si tako žalosten? Kaj se ti je zgodilo?«

Pogleda gor in zagleda neko črno ženo. Pravi: »Aj, kaj bi ti pravil! V celi vasi ne dobim človeka, ki bi mi nesel hedu bolnega sinka h krstu. Ne vem, kaj naj rečem ženi. Ne vem, kaj mi je narediti.«

»Ga bom jaz,« pravi hitro črna žena, »ga bom jaz. Ma tudi ime mu bom izbrala jaz in tudi zanj bom skrbela jaz. Bo moj!«

»Prav,« je dejal mož.

In res, sinka so krstili. Botra mu je dala ime Smrtko. Oče ni bil buznakoku zadovoljen, a ni nič ugovarjal. Črna žena, botra, je izginila. Fantič je počasi rasel in je bil vsak dan bolj pameten.

Nekega dne, ko so bili ravno vsi pri mizi pride na vrata črna žena in reče:

»Tukaj sem. Sem prišla po Smrtka. Ga bom peljala v mesto v šole.«

Mati je milo zajokala, toda sin je moral v mesto s črno ženo. Dolgo je hodil v šole in črna žena je lepo skrbela zanj. Izučil se je

za zdravnika. Preden je odšel zdraviti prvega bolnika, mu je botra rekla:

»Poslušaj me dobro! Ti bom pomagala. Ko prideš k bolniku, najprej poglej, kje stojim. Če stojim pri bolnikovih nogah, zdravi. Toda če stojim pri bolnikovi glavi, ne zdravi! Tisti je moj!«

Mladi zdravnik jo je ubogal in botra je bila zadovoljna z njim. Smrtko je bil slaven in bogat. Nekoč, po dolgem času ga pokličejo k nekim bogatinom. Hudo jim je zbolela edina hči. Pride v sobano in zagleda botro, stati ob dekletovi glavi.

»Kaj, to lepo pupo bo vzela? Kaj ne vzame kakega bolnega starca! Ki je vsega sit.«

Smrt ob dekletovi glavi mu požuga. Zdravnik gre iz sobane in pokliče bogatina za seboj ter mu pove, da dekleta ne more rešiti. Bogatin joče in prosi, naj ji pomaga, da mu bo dal vse, kar ga bo vprašal. Zdravnik je žalostno molčal, ker mu je bilo žal za tako mlado dekle. Tako misli in misli in nazadnje reče:

»Prav. Bom pomagal. Pokličite štiri močne može in naj dobro poslušajo moja povelja.«

Pridejo k bolničini postelji. Smrt je že držala dolge, koščene roke njej. Dva moža sta stopita k vzglavju, dva po k vznožju. Zdravnik zavpije:

»Zdaj!«

Možje zgrabijo posteljo in jo obrnejo. Smrt se je znašla pri nogah. Dekle je bilo rešeno. Zvečer pride Smrtko domov in Smrt ga čaka na vratih.

»Aj, ubogi jaz!« tiho reče.

Smrt pravi: »Si me prevaral!«

»Ma botra moja, kaj ti je v glavi? Kaj nisi opazila, kako je še mlada? Ti bi vzela toku mlado dieštro pupco. Zakaj ne greš lepo po vrsti?«

Botra reče: »Pridi z menoj! Boš nekaj videl.«

In ga pelje po stopnicah v klet, v veliko velbano dvorano. Kamor je pogledal, povsod so bile prižgane sveče. Ene so bile velike, še nove, ene mičkene, ene kur ani ogludci, ene srednje,... Ene so gorele s svetlim plamenom, močno, ma ene so kumej brlele. Pravi Smrtko:

»Botra, kam si me pripeljala? Kaj so vse te sveče?«

Smrt reče: »Od ljudi. Tudi tvoja je ena.«

»Zakaj so ene velike, ene majhne?«

»To je človeško življenje, viš. Ti, ki imajo veliko svečo s svetlim plamenom, ti bodo dolgo živeli.«

Smrtko gleda, gleda in pravi:

»Ojej! Koku je una tam majhna! Una je kur an ogludek! Botra, čigava je ta? - Ta bo kmalu umrl.«

»Tvoja, Smrtko, tvoja je.«

Smrtko obstane: »Kaj si rekla? To ni res! Jaz sem zdrav! Vidi me, čipim od zdravja!«

»Človek živi toliko časa, kot mu je usojeno. Tu ni goljufije, pravi Smrt.«

»Aj, ma vidiš, kaka si! Ti si moja botra in si obljubila, da boš skrbela zame. Botrica, daj no, uštukaj mi jo anmalo. Samu malu. Tulcenu, vidi!«

»Ne morem. Ne bo prav, Smrtko.«

»Če me imaš res rada, mi jo boš!«

Smrt pravi: »Prav. Ma od danes dalje me ne boš več videl. Koliko naj jo uštukam?«

Aj, ma ja! Smrtko je pokazal na največjo svečo. In Smrt je izginila. Zdravnik je delal, toda slaven ni bil več, ker mu Smrt ni več pomagala. Taval je po svetu in težko živel. Vedno bolj sam in star je postajal. Odšli so vsi njegovi sorodniki, prijatelji,

sošolci. Nihče več ga ni poznal. Sam samcat je bil na svetu. Ma tudi sveta ni več razumel. Večkrat je mislil:

»Sam sem. Še psi in mačke me ne pogledajo. Obenmu več ne koristim. Nič dobrega ne morem narediti. Vsega sem naveličan. Tu nej obenu življenje!«

Smrti pa ni bilo od nikoder. Ko se je namučil, se je nekega dne vseeno prikazala Smrt.

»Sem te prišla videt. Kakšno je to tvoje dolgo življenje?«

»Predolgo. Prosim, vzemi me k sebi! Sem preveč utrujen od njega.«

Mieni je zatuso, ča imaš v koraki

Jenuć je toti po naših krajih razsajala huda boliezan, španjola su ji ljudi riekli. Su bli v par dnevih zdravi i mrtvi. V vasi je vsak dan zvonilo za mrličem. Ljudje so jokali, brižni, ma so vedeli, da se morajo potolažiti in živeti naprej. In so se tudi nasmejali svoji bedi.

No, v eni hiši v Podgradu je kosila španjola. Zjutraj je umrl stari oče Ive. Domači so si sposodili deske za strugu, niso imeli niti desk, da bi naredili krsto. Ponoči je umrla še mičkena pupica. Brižna, lipa! In so zelo jokali in bili žalostni, nesrečni in obupani, ker niso vedeli, kdo izmed njih bo naslednji. Ma su plakali tuj zato, ač nisu imili dask za strugu. In potem se stara mati spomni, pravi:

»Ne plačte! Znete ča, Ive ima još prostuora v koraki.« I su pupicu dali Ivetu v korak. Drugi dan je bil pogrieb. So šli proti pokopališču in stara mati je jokala:

»Aj, Ive-e-e, kamo te trenčaju? Ive-e-e, lipi muoj Ive! Ni mi mieni Ive zate, mieni mi je zato, ča imaš v koraki!

Marija Tončič Štrancar

Ej, si smo ljudi

»Buoh ti daj zdravje,« je zelo pogost izraz hvaležnosti. V naši vasi je ta izrek prišel že v navado, prav tako kot tisti: »Sej smo nasezadnje si ljudi.« Obe misli me spomnita na dogodek, ki mi ga je pripovedoval pokojni Lujze, stric smo mu rekli, saj smo bili v nekem daljnem sorodu.

Da ni bilo vedno tako, kot je danes, je rad govoril. Da so bili ljudje nekoč drugačni, da se je veliko več delalo, veselilo in žalostilo, če hočete, je razmišljal. Pa tudi bolj zdravi da so bili ljudje in bolj odporni. Ko sem ga gledala, vsega sključenega in sopihajočega, ko je govoril ali kaj brkljal okoli hiše, sem si to težko predstavljal. On pa je trdil, da je bil pravi korenjak tiste čase, ko je bila tu še Italija. Italijanski vojaki da so se ga celo bali. Kdo bi vedel.

O zdravju pa je imel svojo teorijo.

»Poglej pokuojno btru Mariju. Prišla je h sosjedu ze nevjestu tamo nikadi z druge strani guore.« Mislil je najbrž Čičarijo.

»Zdrava je bla kot drjen!« je pribil.

Ni pa pozabil povedati, da je bil zdravnik - »duohtar« - pri nji le enkrat in to takrat, ko se je zbodla na črn trn. Palec na roki da ji je otekel, pomodrel in jo grozno bolel. Nanj si je polagala domače zdravilo, če temu lahko tako rečemo, svinjsko salo, zamotano v neko reč, ki so ji pravili kačja koža. Stvar se je poslabšala, zatekati je začela tudi roka, botra Marija pa se je potila in tiho stokala. Mraz da ji je, je javkala. Ni bilo druge, poiskati je bilo potrebno zdravnika. V vasi ga ni bilo. Javiti je bilo treba v mesto in čakati. Pozno ponoči je po klancu priropotal star osebni avto. Ta je zbudil pozornost ne glede na to, da je bila noč. Če je v vas pripeljal avto čez dan, se je okrog njega zbrala skoraj vsa vaška nularija. Radovedni sosedje so previdno kukali skozi priprta okna. Imeli so kaj videti. Možakar, ki je stopil iz avta, se je namreč čudno obnašal. Poprijemal se je za avto, negotovo zakorakal proti hiši, skoraj padel, a se je vendar ujel za kljuko. Sam s sabo je nekaj nerazločno godrnjal.

Soseda Francka je možu Rudetu potihoma zašepetala, da ».. je ta duohtar glih takov kot ti, kada prideš sz oštarije.«

Kmalu je duohtar odropotal po klancu in skozi vas.

Drugo jutro pa je na začudenje vseh avto ponovno prioeljal in se ustavil pred hišo. Zdravnik je šel ponovno k bolni Mariji, jo pregledal, ji dal zdravila in se z njo tudi pogovoril. Botra Marija se je v postelji nekoliko dvignila in s šibkim glasom rekla: »Vi ste medig, vi, ma ne oni prasac pijan, ča je biv čera tu.«

Zdravnik jo je potrepljal po glavi:

»Ej, botra moja, saj smo vsi le ljudje!«

Ohranimo spomin na padle v prvi svetovni vojni

Pevci MePZ Društva upokojencev ob komemoraciji pred spominskima ploščama padlih v prvi svetovni vojni

Že drugo leto zapored so udeleženci tudi letošnje spomske slovesnost za Dan mrtvih na Hribu svobode obiskali poleg osrednje grobnice posvečene padlim borcem za osvoboditev naših krajev, borcem IV. armade, prekomorcem in padlim domačinom tudi še spomenik ustreljenih tigrovcev, žrtvam fašističnega terorja 1930-1942 pa tudi spominski plošči z vpisanimi skoraj stotimi imeni padlih domačinov iz vseh vasi tedanje trnovske fare. Z občuteno zapeto pesmijo ob vseh spominskih obeležjih se je znova izkazal Mešani pevski zbor društva upokojencev, ki ga je tokrat v odsotnosti dirigenta Dimitrija Grlja vodila gospa Irena Rep. Tudi govorniki Jože Vičič, Franc Gombač in Vojko Čeligoj so obudili spomin na vse žrtve, ki so bile žrtvovane za svobodni današnji dan in srečno prihodnost mladih generacij. Položeno je bilo cvetje, prižgane svečke ...

Ob tej priliki je bila javno izražena skrb za vsa tovrstna spomska obeležja, ki so mnoga v zelo slabem stanju, posebne stalne skrbi zanje pa ni zaslediti. Spominu padlim v prvi vojni sta v naši občini posvečeni le obeležji v Knežaku in v Ilirski Bistrici, sedaj na Hribu svobode. Spominski plošči je tu je namestil pokojni Viljem Kindler

potem, ko sta neugledno vedrili na trnovskem pokopališču. Plošči so postavili svoji padlih ob deseti obletnici konca prve svetovne vojne, leta 1928, verjetno na skrivaj pred italijanskimi oblastmi in so jih namestili na desni notranji strani trnovske cerkve pod korom, ob kipu sv. Antona. Žal so plošči skupaj z ostalimi spominskimi ploščami odstranili iz cerkve leta 1961, ko so obnavljali in nadzidavali cerkev.

Plošči sta tudi na sedanjem mestu doživljali neprijetno usodo. Vremenske prilike so poškodovale površino, zbrisale napise, povzročile velike razpoke in najhujše kar se lahko zgodi: zmrzal je plošči odtrgala iz zida in sta padli na tla ter se razbili. Poškodovani plošči so zasilno namestili nazaj, vendar bi kazalo delo opraviti bolj skrbno. Sedaj kažeta plošči, čeprav edini spomenik padlim v prvi vojni v Ilirski Bistrici, kaj klavarno sliko naše brezbriznosti.

Javno predstavljen predlog izrečen na spominski slovesnosti ob dnevu mrtvih naj še zapišem: Če ni druge rešitve, poskusimo vsaj starejši občani - upokojenci, ki nam je spomin na I. vojno še najbolj živ, izpeljati akcijo za rešitev tega spomskega obeležja. Vsaj za zaščito površine in

obnovitev oz. barvanje napisov na ploščah. Morda bi lahko pri Društvu upokojencev ali Jesenskih listih odprli račun za zbiranje sredstev v ta namen, tudi prispevkov bralcev Jesenskih listov. Že z nekaj sto tisoč tolarji bi lahko uredili vse nujno potrebno.

Pa še to. Že dalj časa ugotavljamo dejstvo, da na spominskih ploščah niso vpisani vsi naši padli v Prvi svetovni vojni. Razlogi so lahko različni: za mnoge padle vojake ni bil izdan dokument o njihovi smrti in so jih dolgo vodili zgolj za pogrešane, zato tudi niso vpisani v knjigi umrlih v trnovskem župnišču, vprašanje je tudi kako so tedaj zbirali podatke, verjetno na skrivaj pred nenaklonjenimi italijanskimi oblastmi, ki so avstrijske vojake smatrale za njim sovražne vojake. Morda mnogi tudi niso zmogli potrebnega denarnega prispevka. Bomo zmogli mi popraviti to pomanjkljivost staro že skoraj 80 let?

Bralcem Jesenskih listov predlagam, da pregledajo priložen spisek na obeh ploščah vpisanih padlih vojakov v Prvi vojni in v kolikor opazijo, da je kakšen podatek pomanjkljiv ali da manjka kakšno ime, sporočijo avtorju tega zapisa.

Pomanjkljivost bomo popravili z dodatno spominsko ploščo. Pa bomo to zmogli do naslednjega Dneva mrtvih v letu 2005? Poskusimo!

Vojko Čeligoj

Žrtve prve svetovne vojne iz fare Trnovo pri Ilirski Bistrici

Spominski plošči ob stopnicah na Hrib svobode v Ilirski Bistrici

Prva spominska plošča

V spomin v svetovni vojni padlim vojakom

*ALBERT Ivan Trnovo 136, BARBO Anton Trnovo 96, BARBO Ivan Trnovo 96, BAŠA Ivan Dol. Zemon 21, BENIGAR Jožef Trnovo 54, BOŠTJANČIČ Ivan Brce 2, BROŽIČ Ivan Dol. Zemon 64, ČEKADA Franc Bistrica 129, DAJE Engelbert M.Bukovica 28, Grlj Ivan Harije 61, KOS Ivan Trnovo 90, KOVAČIČ Franc Bistrica 12, KRAJNC Franc M.Bukovica 24, KURENT Anton D. Zemon 23, KURENT Ivan Merečje 9, MELE Anton Trnovo 39, MOŽINA Rudolf Topolc 53, MRŠNIK Andrej M.Bukovica 21, MRŠNIK Pavel M.Bukovica 21, PRELOG Alojzij Koseze 10?, PROSEN Andrej Vrbica 21,
**PENKO Anton Trnovo 65, PENKO Ivan Zarečje 12, PERUZIN Franc Dol. Zemon 32, POLH Jožef Zarečje 31, SAMSA Jožef Koseze 26, SKOK Anton Merečje 17, SKOK Rudolf Zarečje 13, ŠUŠTARŠIČ Iv. Au. Jož. Fr. Trnovo 20, ŠKRLJ Ivan Brce 13, ŠPELAR Štefan Topolc 17, ŠTEMBERGAR Alojzij Koseze 21, TOMŠIČ Ivan Bistrica 7, VIČIČ Alojzij Zarečica 4, VRH Jožef Dol. Zemon 3, VRH Jožef Dol. Zemon 54, ZAJC Blaž Bistrica 66, ZLOSEL Franc Koseze 13.

postavili sorodniki l. 1928

Druga spominska plošča

V spomin v svetovni vojni padlim vojakom

* BAŠA Anton Jasen 25, BARBIŠ Anton Šembije 52, BENIGAR Franc Bistrica 93, BRINŠEK Bogomil Trnovo 106, BROŽIČ Ivan Dol. Zemon 5, ČEKADA Anton Jasen 3, DOVGAN Jožef Smrje 1, FATUR Anton, Iv. Šembije 2, GRLJ Ivan Jasen 9, GROFČIČ Ivan Bistrica 147, HODNIK Anton Bistrica 60, JENKO Anton Topolc 10, JENKO Josip Trnovo 43, KLJUN Franc Brdce 1, KOGOJ Fr. in Mil. Trnovo 26, KOPRIVA Rudolf Bistrica 70, LOGAR Josip Vrbovo 37, MEŽNAR Kristjan Soze 4, OPREŠNIK Franc Bistrica 147, PRIMC Ivan M. Bukovica 12, PUGELJ Andrej Koseze 9.
** ROLIH Anton Podstenje 5, SAMSA Andrej Bistrica 76, SLUGA Jožef Podstenje 24, ŠAJN Jož. in Lud. Merečje 2, ŠENKINC Ivan Šembije 62, ŠTEMBERGER Franc Vrbica 5, ŠTEMBERGER Ivan Vrbovo 36, ŠKRLJ Iv. in Jož. Soze 5, ŠTEFANČIČ Ivan Jablanica 7, TOMAŽIČ Anton Dobropolje 22, TORJAN Ivan M.Bukovca 43, URBANČIČ Franc Trnovo 46, URBANČIČ Ivan Trnovo 58, VALENČIČ Tomaž Merečje 30, VALENČIČ Tomaž Merečje 8, VRH Anton Dol. Zemon 55, ČELIGOJ Ivan Dol. Zemon 45, ŽAGAR Fr., Iv. Dol. Zemon 37, MIHELČIČ Franc Trnovo

postavili sorodniki l. 1928

Popis na dan 12. decembra 2004, Vojko Čeligoj

Po pripovedovanju ...

V Ilirski Bistrici še vedno lahko najdemo koga, ki še nekaj ve o prvi svetovni vojni. Nekateri smo tudi obiskali. Po spominu so nam pripovedovali zgodbe svojih očetov, dedkov in bratov, ki so doživeli vojno. Pa smo jim prisluhnili in si nekaj stvari zapisali.

Najprej smo obiskali Frančiško Benigar, rojeno leta 1898 in njeno hči Majdo Vrh, rojeno leta 1931. Pri gospe Fani Benigar - Vrh so bili nastanjeni begunci iz Češke. Seveda so jih morali nahraniti. Pomanjkanja niso ravno občutili, saj so imeli veliko kmetijo. Vse, kar so potrebovali za preživetje, so imeli doma. Njen brat Jože (starejši od gospe) je bil tudi vpoklican v vojsko. Oče, ki je bil vojaški župan, je bil oproščen služenja vojski. Moški, ki so ostali doma, so bili vojaški stražniki (po dva). Noč in dan sta morala stražiti in čuvati vas pred nepridipravi. Kjer ni bilo moških pri hiši, so morale ženske odplačevati varščino. Vaščani so si med seboj pomagali (na primer pri košnji), predvsem tam, kjer so bili moški mobilizirani v vojsko. Zaradi velikega pomanjkanja so pridelke čuvali, celo ponoči. Tako si je oče gospe Benigar v sadovnjaku naredil kolibo iz vejevja, v kateri so stražili, da jim ne bi ponoči ali podnevi kradli sadja.

Gospa Milka Baša, rojena 1934 nam je pripovedovala o svojem očetu Avgustu - Jakobu Baša, rojenem leta 1892. Avgust - Jakob Baša je bil leta 1914 mobiliziran v Galicijo. V avstro-ogrski vojski je služil kot topničar, bil je ranjen. Med napadom so morali s topom streljati na nasprotnike. Ko ustrelijo, morajo topničarji zaradi pritiska odpreti usta, če jih ne bi, bi jim razneslo bobenčke v ušesih. Medtem ko je Jakob odprl usta, mu je košček granate priletel skozi ličnice. Srečo je imel, da je odprl usta, saj če bi jih imel zaprta, bi mu razneslo čeljust. Poškodbo so mu oskrbeli na Dunaju, kjer je v bolnišnici ostal leto dni. Kasneje je bil kot vojni invalid poslan domov. Gospa Milka nam je pripovedovala, kako se je potem zelo težko bril, saj je imel na eni strani obraza

brazgotino in na drugi strani luknjo. Seveda je bilo še veliko nesreč, čeprav manjših.

Vojaki so bili vedno lačni. Na vse načine so hoteli dobiti hrano. Tako je Avgust nekega dne ukradel vrečo suhega kruha z voza, ki je peljal hrano vojakom. Med prijatelji so si razdelili ta kruh, ki je bil suh (kot danes prepečenec). Vsega so pojedli in kasneje so se napili vode. Toda to je bila velika napaka. Kruh se je potem v trebuhu prepojil z vodo. Vojaki so trpeli strašne bolečine in nekateri so celo umrli. Oče gospe, ki nam je pripovedovala, je bil kasneje tudi zaprt zaradi kraje kruha.

Radovednim ušesom je prisluhnil tudi Benigar Franc, ki je pripovedoval o svojem očetu. Oče gospoda Benigarja je služil kot avstro-ogrski vojak na soški fronti v artilerijskih enotah. K sreči ni bil nikoli ranjen, je velikokrat dobil vojaški dopust. Tudi on je bil kot vsi ostali mobiliziran na podlagi razglasa, kateri letniki mož morajo v vojsko. Pri Benigarjevih, danes Vodnikova 22, so imeli med prvo svetovno vojno hlev za konje, ki so bili zasedeni s strani Avstro-Ogrske.

Obiskali smo sina gospoda Jožeta Vičiča na Gornjem Zemonu, rojenega leta 1889 in umrlega leta 1972. Gospod Vičič se je bojeval na soški fronti v prvi liniji. Italijani so nameravali napasti Avstrijce, a ti so to vedeli. Komandant je poklical Jožeta in mu ukazal, naj zbere vojake in gre prisluškovat Italijanom in izve za čas napada. Jože je vzel dva vojaka in klešče. Ponoči so se napotili proti italijanskim žičnim oviram in jih prerezali. Jože, ki je bil prvi, je poskušal pogovor vleči na ušesa, toda prestregla jih je italijanska patrola s šestimi vojaki in enim oficirjem. Ostala dva vojaka, ki sta spremljala Jožeta, sta zbežala in pustila Jožeta samega. Eden izmed vojakov iz patrole, ki ga je odkrila, je streljal nanj in ga zadel v nogo. Ko je tam nemočen ležal, je slišal pogovor: "Ob 23-ih bo ofenziva na Avstrijce." Italijani so ga tam pustili in ga prepustili sanitetnim enotam. Jože je tam ležal, avstrijski komandir pa je medtem poslal

še eno patrolo, da se prepriča o izvršitvi Jožetove naloge. Ti ga najdejo in odpeljejo v avstrijski tabor. Tam pove, kar je slišal. Komandant ga je pohvalil in predlagal za zlato medaljo. Ob 23-ih so res zatrobili napad. Bombe so padale in ranjenih je bilo veliko. Te so naložili na žičnico - teleferiko, med njimi tudi Jožeta v koš po štiri, in jih odpeljali v dolino, kjer so jih posadili v tovarnjake. Z vlakom so jih nato poslali v avstrijsko zaledje. Bilo je mnogo postaj in vsi ranjenci so že odšli z vagonom, le Jožeta so pustili. Pa je Vičič vprašal: "Zakaj jaz ostajam?" In možje mu odgovorijo: "Pojdi, če lahko." Odpeljali so ga na Madžarsko v Budimpešto. 1918. se je vojna končala. Trije oficirji, madžarski, nemški in avstrijski, so ga poslali nazaj domov. Ko je ranjen z vlakom prišel v Ilirsko Bistrico, je nek možak na postaji izjavil: "Poglejte, ta človek se je dve leti boril pod granatami v prvi liniji."

Še ena zgodba, ki nam jo je pripovedoval gospod Vičič: Italijanski komandant je poslal vojake, naj gredo v vas in aretirajo avstrijske vojake. Jože gre z vojaki v to vas, toda ne vedo, kam naj gredo, ker ni nobene luči. Končno so jo zagledali in potrkali na vrata. Zagledali so tri ženske in jih prosili za hrano. Ker pa niso imele ničesar, so se napotili k sosedu na polento. Gospod je bil tako prijazen, da nam je povedal še eno zgodbo: Jože se je z desetimi vojaki napotil na obhod in srečal šest ruskih vojakov. Jože je rekel: "Pojdimo do njih!" Ko so se srečali iz oči v oči, rečejo ruski vojaki: "Zakaj ti mene bit? Nemoj ti mene biti. Brata smo!" Avstrijski vojaki so dali ruskim kruha, oni pa njim cigarete.

Naslednjo zgodbo nam je pripovedoval Ivan Baša, rojen 1934, o svojem očetu Ivanu Baša ter ostalih sovaščanih - Jasencih: Jožetu Grbec, Antonu Brnetič, Ivanu Dodič, Tonetu Logar (umrl na soški fronti) in Mihi Mištovem (borec na soški fronti). Ivan Baša je bil vpoklican kot vojaški rezervist na vzhodno fronto. 1914 so ga poslali v Galicijo. Na fronti je bil ranjen v trebuh, ko je očrapela (bomba,

ki eksplodira v zraku) eksplodirala v njegovi bližini. Bil je tako močno raztrgan, da mu je iz rane sililo črevesje. Na njegovo srečo je bil v bližini sovaščan - Anton Brnetič, ki ga je zvelkel do najbližje sanitetne enote. Rešil ga je smrti. Pripovedujejo, da se je Ivan Dodič ob spominu na svojo mobilizacijo vedno do solz nasmejal. Ko je dobil vojaški poživ, je bila pretresena predvsem njegova žena. Na vsak način je želela, da se Ivan skrije. Menila je, da je našla super rešitev: moža bi skrila v peč. Ko je to povedala jo je ta ves prestrašen ogovoril: "Žena neumna, še pozabila boš name in me na koncu zažgala." Pridružil se je slovenskim fantom na soški fronti.

Na sliki je Anton Baša, rojen maja 1891. Bojeval se je na soški fronti.

Simon Milavec nam je pripovedoval: Moja teta Rosa je bila stara 7 let, ko se je začela prva svetovna vojna. Bil je 26. julija 1914 na dan sveta Ane. V vas je prinesel poštar vpoklic sosedovemu Janezu. Vsak naslednje dan je bil vpoklican kateri od fantov ali mož iz vasi. Med njimi je bil tudi moj pranono. V kratkem času je prodril v Karpate, katere je v hudi zimi prehodil peš. Vojna je divjala z vso močjo in mnogo fantov iz vasi se ni domačim javilo niti z eno samo besedo.

Iz Galicije je bil premeščen na soško fronto. Bili so lačni in ušivi. Med njimi je bilo mnogo bolnih: pestil jih je tifus, pljučnica ... Ker ni bilo zdravil, so jih zavijali v mokre cunje, da so jim zbili temperaturo. Proti ušem so jih špricali z vodo, ki je bila pomešana s strupom. Nekateri so zaradi zastrupitve celo umrli. Tiste, ki se niso hoteli več boriti, so oficirji suvali s sabljami. Nekatere so celo pobili. Najbolj pogumni vojaki so prihajali iz Bosne. Bali so se jih Italijani, pa tudi Avstrijci, saj so bili dobri v kraji. Na soško fronto ga je šla pranona tudi obiskat. Njen pogum so pohvalili tudi oficirji. Pranono je večkrat pripovedoval, da mu tam ni bilo hudega. Skrbel je za oficirje, nosil jim je pijačo in mleko, tako da je bil tudi sam česa deležen. Sicer je vladala zelo velika lakota, in vsega je primanjkovalo. Otroci so namesto pouka nabirali robidovje, iz katerega so vojakom kuhali čaj. Iz vasi so odpeljali tudi dva zvonova, ki so jih uporabili za topove. Po brkinskih vaseh so hodili ruski in mongolski ujetniki in prosili hrane. Najraje so imeli kislo zelje. Če ni bilo drugače, so se zatekli tudi h kraji. Oblečeni so bili v vrečaste rjave obleke, na hrbtu pa so imeli bel križ. Avstrijski vojaki so ruskim ujetnikom z bajoneti izdirali zlate zobe in jim pobirali dragocenosti. Končno pa je pranono tudi dočkal dopust. Bil je konec avgusta 1918. Štiri leta ga ni bilo doma. Sušljalo se je, da se vojna bliža koncu. Sklenil je, da se ne bo več vrnil na položaj. Skrnil se je na podstrežje in čakal novic o koncu vojne. Nekega dne se je v hiši oglasil žandar, ki je bil poslan od vojaške komande. Povprašal je po njem. Pranona je rekla, da se je vrnil na položaj in da nima nobenega glasu o njem. Končno je nastopil 2. september 1918, ko je bilo vojne resnično konec.

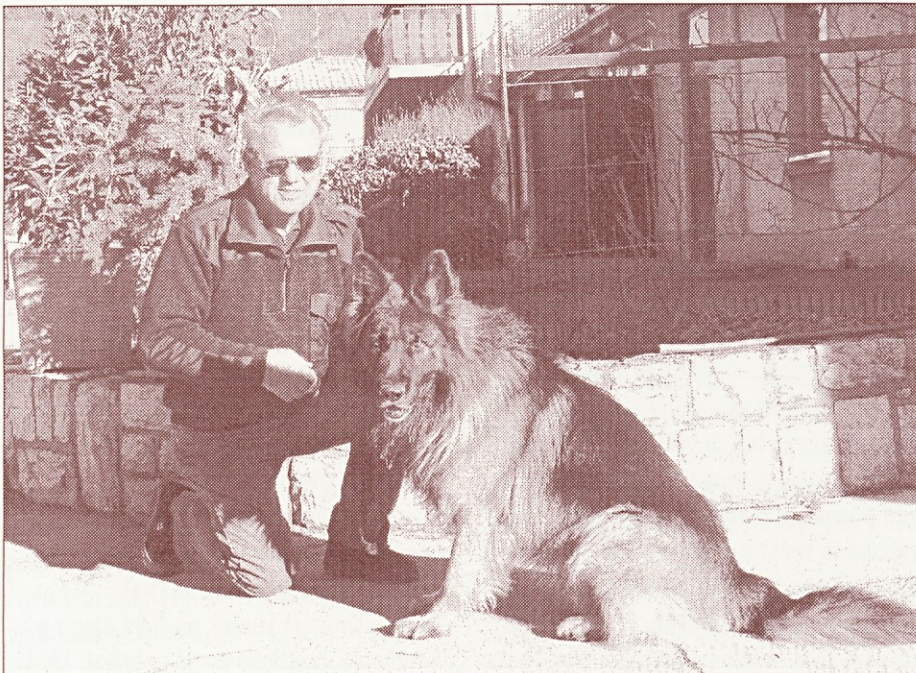
Iz spletne strani Sokolskega doma

Spomini iz Sibirije

Aleksander Ličan se je leta 1914 odpeljal z vlakom na bojišče v Galicijo v Rusiji. Že med potjo so imeli veliko težav. V Galiciji so se ustalili v mestu in oporišču Przemysl. V bojih so bili ujeti in odpeljani v Tašket, mesto v Srednji Aziji. Nastanili so jih v taborišče, kjer je bilo veliko lesenih barak, v katerih so prebivali. Bil je veliko nalezljivih boleznih, terjale so številna življenja. V Tašketu je Aleksander dobil delo pri nekem skopem Židu, kasneje pa pri oficirju. Oba sta zelo slabo skrbela zanj. Na koncu je Ličan spet pristal v taborišču. Večkrat so ga zasliševali, češ da je avstrijski vohun. Pobegnil je iz taborišča in se ustavil pri neki družini, kamor se je pravkar vrnil vojak, ki je umiral. Aleksander se je znašel, ukradel njegove dokumente in obleko ter jo pobrisal. Med begom je srečal tihotapce, s katerimi je šel iz Afganistana v Perzijo. Tam je poiskal delo med pastirji, vendar se ga je kmalu naveličal. Ker je bil iznajdljiv, je služil z vedeževanjem vraževernim ljudem. Kasneje je obhodil vso Azijo: od mrzle Sibirije, prek puščave Gobi, do Mongolije, Kitajske, celo Aljaska mu ni ušla. Veliko dela in dobička je imel s prodajo kož sibirskih živali. Tako se je srečal z različnimi sibirskimi ljudstvi. Nikoli ni potoval sam, vedno je spremljal tihotapce ali bil v družbi prijateljev. Prečkal je tudi območja blizu Himalaje, kjer je bil velikokrat v smrtni nevarnosti. Bil je priča ruski revoluciji in krvavim bojem z boljševiki, ki so ropali in pobijali po vsej Rusiji. Nekaj časa je bil celo zdravnik na železniški postaji. Večino časa je preživel v ruskem pristanišču Vladivostok, dokler se ni nazadnje s parnikom vrnil domov.

Iz spletne strani Sokolskega doma

Naši Bistričani - Bistričanke in njihovi ljubljenci

Lani smo v domačem športnem kinološkem (pasjem) društvu praznovali desetletnico delovanja. Zakaj ne bi poiskal nekoga iz društva, ki ima doma psa, ki je penzionist in, ki pravimo, da je Bistričan sem si mislil.

Tako sem se odločil, da pogovor vodim in vam bralcem predstavim enega od lastnikov psov, ki so leta 1993 prvič šolali psa v novoustanovljenem kinološkem društvu.

Anton Šlenc - Tonko za ženo za druge pa tudi Tonjo, bo prava oseba sem si dejal.

Dogovorila sva se, da ga obiščem pri njemu doma. Kot »pravi«
novinar sem se oborožil z diktafonom in s fotoaparatom, digitalnim seveda in pozvonil pri Šlencovih na Vilharjevi. Odprl mi je Tone osebno in šla sva opraviti najpomembnejši del: fotografirati gospodarja in njegovega psa. In kaj se zgodi, ko prižgeš aparat? Baterija je prazna. Bova pa naredila fotografijo jutri, sva se dogovorila.

Potem pa sva sedla za mizo. Žena Vida mi je postregla z mešanico viskija in soka in pogovor je lahko stekel. Diktafon ni odpovedal. Pa vendar sem si za vsak primer tudi pribelžil pomembnejše dele pogovora.

Tone, mi poveš kaj o tvojih starših; od kod prihajate?

Prav v tej hiši sem bil rojen (hiša stoji ob bencinski črpalki in nasproti veterinarske postaje), katero so moji starši kupili pred približno 75 leti. Moj oče je bil Bistričan - Šlencov, mati pa Čukova iz Sibirije. (op. pisca članka: Pa saj imam sedaj prvič intervju s pravim Bistričanom, kot sem zapisal v naslovu, sem si rekel ob njegovih besedah). Oče je bil 1944 leta deportiran v nemško taborišče Dachau in je tam umrl. Mati je ostala sama z nami otroki, umrla pa je pred 35 leti. Oče je bil mizar in je imel tukaj delavnico.

Od sorodnikov so v Bistrici še bratranci Janko Šlencov (profesor v pokoju), Jože Šlencov, sin od Mileta, ki je bil brat mojega očeta, sestrična Saveta (učiteljica v pokoju; op. pisca članka: bila je moja učiteljica telovadbe pred 45 in več leti) in tu zraven biva moja sestra Nuša. Imam pa dve hčeri. Ena si je ustvarila družino v Bistrici, druga pa je v Mariboru. Tako sva z ženo v hiši ostala sama. V pokoju sem sedmo leto. Vseh mojih 40 delovnih let sem preživel v Lesonitu, le eno leto sem, seveda kot delavec Lesonita, preživel v Ameriki, kjer smo delali za Lesonitovo firmo.

S čim se ukvarjaš sedaj?

Sedaj pa malo pomagam hčeri Mojci (kaj malo, kar veliko, je bil komentar žene, ki je prišla mimo naju). Dopoldan grem za uro ali dve s psom na sprehod, še kdaj pa kdaj na obisk k teti, ki živi v Trstu.

Sedaj pa smo pri pasji temi. Bi kaj povedal o psih v vaši hiši?

Še kot majhen mulc se spomnim, da smo imeli pri hiši psa mešanca. Tako je bilo zame normalno imeti psa pri hiši. Sedaj mi seveda pomeni spremljevalca na sprehodih. Včasih pa je bil pes za čuvaja pri hiši.

Kdaj pa si si omislil psa za svojo dušo?

Gotovo je več kot 30 let. Prvi pes, Runo sem mu dal ime, je prišel iz Novega mesta. Bil je lep in pameten pes, a se je strašansko bal grmenja. Bil je enkrat, pameten, a tudi oster (ženin medklic: kakršen gospodar takšen pes), a smo ga zaradi strahu pred pokanjem morali oddati. Ko je bilo kritično, je znal preskočiti tudi dvometrsko ograjo. Enkrat pa nam je prišlo celo prav. Šli smo se kopat v Opatijo in ko smo se proti večeru vrnili, je Runo sedel na pragu odprtih vrat. Pozabili smo jih zakleniti. Prepričan sem, da si nihče ni upal vstopiti v odprto hišo.

Vsi moji psi so bili ali Runoti ali Joni. Z Jonom, nemškim ovčarjem sem leta 1993 tudi pričel hoditi v pasjo šolo. Se ga sigurno spomneš, saj je bil kar oster pes?

Sam sem pred tem prebral nekaj knjig o psih in ga tudi nekaj naučil. Več znanja pa je dobil na tečaju, čeprav je bil takrat star že več kot sedem let. Tudi na izpitu je bil kar priden. Res da sem le poredko prišel na vaje, saj sem bil takrat več časa bolan. Učil pa sem ga odpirat vrata, preskočit oviro, se usesti. Vadbišče sem imel kar nad stanovanjem, kjer sem na plošči postavil ovire, pa vrata.

Za Jonom je prišel rotvajler Runo, ki je tudi naredil izpit pri Kinološki zvezi

1996 leta. Na žalost je zaradi boleznih prekmalu poginil.

Kaj pa igranje s psom?

Vsi moji psi so strašno radi nosili palice in se igrali z njimi in nič jih ni zmotilo, ko so imeli to delo. Tudi sedanji nemški ovčar Jon, star je 5 let, se strašno rad igra s palicami, jih prinaša. Na sprehodih pod Gabrovcem pa se enkrat na dan pošteno zdívja. Večkrat gre z mano na sprehod Jože Žibernov, ki se mu rad skriva. Jon ves čas kontrolira situacijo in čim ne sliši Jožetovih korakov, ga takoj prične iskati. In na koncu je veliko veselje obeh, ker sta spet skupaj.

Kaj pa pes v družini?

Jaz imam rad pse in brez njih menda res ne bi mogel biti. Žena ni ravno njihov ljubitelj, ker jih ni bila vajena, a to ne pomeni, da jih ne mara. Moja sestra pa ga večkrat »porihta«, mu da jest in počisti v pesjaku. Mislim, da sta kar dobra prijatelja. Tudi hčerka, ki živi u Bistrici ima pse zelo rada. Saj imajo doma enega črnega velikega, a se ne spomnim kakšne pasme je.

Kako izgleda tvoj dan?

Moj jutranjik zadnjih sedem let, odkar sem v pokoju, je nekako enak: zjutraj vstanem in takoj k Jonu. Dobi jajček in zajtrk (ženin komentar: saj bo pojel vsa jajca). Nato greva z ženo k hčeri (skladamo Vileda gobice) in ji pomagava, da ujame kratek rok za dokončanje dogovorjenega posla. Okoli dvanajste pa je zame in Jona najlepši del dneva. Greva v avto in do 5. kilometra proti Sviščakom, nato pa kar pod Gabrovcem kar nekaj kilometrov sprehoda po naravi. Divjih živali pa tam praktično ne srečava. Enkrat se je zapodil za lisico, pa ga podobna izkušnja (popraskan smrček) ne mika več. Na veterinarski so rekli, da ni nevarnosti, saj je Jon cepljen proti steklini. Sicer pa je zelo prijeten pes in vajeen tako ljudi kot drugih psov.

Do kdaj pa misliš imeti pse?

Sicer si mislim, da bi imel še tri pse, vsakega po ene 10 let. Vsaj računam tako.

In se na široko nasmeje.

Še smo v treh kramljali o marsičem, o prenehanem kajenju, o otrocih, vnukih, popravljanju hiše, novem zakonu o cestnem prometu, o tem, da ni nobene potrebe piti, če moraš voziti avto. Če vem, da moram voziti, se ga ne dotaknem, pravi Tonko. Klepetali smo tudi o tem, da je v Bistrici v gospodarstvu in drugače bolj revno.

Pa že nekaj časa zaprto kočico na strelišču Črne njive smo »obdelali«. Zato, ker je bilo včasih okrog nje vedno živo in se je vedno kaj dogajalo. Veliko sprehajalcev, tudi tistih s psi se je podajalo iz mesta gor do kočice. Morda pa bo kočico kdo ponovno odprl za vse, ki se bodo želeli poleti po sprehodu malo odžejati, ali pa na jesen ogreti. Prejšnja najemnika - Nine in njegova žena so bili kar prijazen par in niso prepovedovali vstopa psom. Pa tudi obiskovalci sami so bili tega vajeni. In nikoli ni bilo nič narobe.

Tonjotu sem se zahvalil za prijeten klepet in odhitel sem pisati prispevek, ki sem ga obljubil uredniku Jesenskih listov.

Bodi dovolj. Vsem bralcem Jesenskih listov želim veliko sreče in zdravja v Novem letu.

Pa lep kinološki pozdrav!

Vojo Štemberger

Zakaj o taščah vse slabo?

Moje življenjske izkušnje so, da živijo tudi dobre tašče.

Po poroki sem živela v večji družini. Največ skupnega, kar se je dogajalo v hiši, sva si delili z taščo (kuhanje, pospravljanje in delo na kmetiji). Postali sva si dobri prijateljici. Nadomeščala mi je mamo, katero sem izgubila v mladosti. Nikoli je nisem imenovala tašča, pač pa mama, kar nekaterim iz družine ni bilo všeč, zato so me celo sovražili.

Po desetih letih družinskega življenja sem zbolela. Za tri mesece sem morala v bolnico. Moja otroka sta bila stara osem in pet let. Vso skrb je prevzela tašča, vse do moje vrnitve iz bolnice.

Moja bolezen je napredovala. Hodila sem z berglami, pozneje sem že morala na invalidski voziček. S taščo sva vse delo urejali s skupnimi močmi. Toda zgodila se je nesreča, da se je tašča pri padcu poškodovala (zlom kolka). Po operaciji ni mogla hoditi. Moj invalidski voziček je bil rešitev tako, da sem tašča vozila, postala sem spremljevalka. Peljala sem jo na sprehod in v bližnjo cerkev k maši, sicer bi bila ostala v postelji. Ljudje so naju oboževali kako si med seboj pomagava v težavah. Po šestih letih je tašča umrla, jaz pa sem ostala na vozičku. Med tem časom se je poročil možev brat. Tudi drugo snaho je sprejela, živeli smo skupaj obe družini več let. Po nekaj letih sem tudi jaz bila tašča dvema snahama. Z obema se dobro razumemo. Pomagajo mi pri vseh delih, ki jih zaradi boleznih ne zmorem.

Torej vse tašče res niso (nismo) slabe. Odvisno je tudi kako jih snaha spoštujejo. Prva tašča je torej imela nas štiri snaha v isti hiši in vse nas je naučila mnogo dobrega.

Pepca Mihelj

Paberki

Pet let mu je bilo. Vzel je sekirico, našel skrit kotic, od koder ga niso mogli videti, in na tnalu sekljal veje. Naenkrat je sekirica usekala po prstu. Kapica prsta je skoraj odletela. Pritekla je mama in mu med očitki: zakaj nikoli ne uboga, zakaj vedno počne stvari, ki jih ne bi smel, da mu je tako početje že stokrat prepovedala, kdaj si bo zapomnil, da sekira ni za otroke, da jo bo še v grob spravil z neprestanimi neumnostmi, drugi otroci lepo ubogajo starše ..., nekako uspela stisniti odsekan del k prstu in vse skupaj poviti.

Kremžil je obraz in stiskal ustnice od bolečine, zajokal pa ni.

Do zdravnika je bilo štiri kilometre peš. Ihtavo ga je prijela za roko in sta šla. »Kam ga pelješ Mica?« je bila radovedna sosedka. Mama se je spet razburila: » Ah, ta mularija, nikoli ne uboga, kaj mu je bilo tega treba, zdaj pa ima ...«

Tudi druga ženska, ki sta jo srečala, je bila radovedna, kam ga pelje.

Takrat pa se je ustavil kot trmasta mula in se ni hotel premakniti z mesta. Zaman mu je mama prigovarjala, da morata čimprej do zdravnika, najprej zgrda, potem zlepa, končno, ker se še vedno ni premaknil, tudi z obljubami. Mislila je, da se boji, pa ni bilo to.

»Če še eni babi poveš, ne grem nikamor.«

Zdravnik mu je prst zašil in ves čas, čeprav je strahovito bolelo, saj takrat še niso poznali tako učinkovitih sredstev proti bolečinam, ni zajokal. Za korajžo ga je zdravnik pohvalil in mu dal nekaj škatlic od zdravil, da se bo igral.

Doma so pisane škatlice zamikale mlajšega brata in začel se je z njimi igrati. Takrat pa mu je prekipelo, z vso ihto se je zagnal v brata: » Ne boš, za te škatlice je mene preveč bolelo«

Vedno smo imeli konje, enega ali dva. To so bili veliki, močni, trpežni delovni konji. Polni moči in energije. Največji med njimi je bil Pram. Veselje ga je bilo gledati, s kakšno lahkoto je oral, vlačil hlode, vozil ogromne vozove sena in nikoli ni odnehal. V poletni vročini je vse teklo z njega, pa je premagal še tak klanec in pripeljal voz na domače dvorišče.

Pozimi, ko je bilo dela manj, je oče spuščal konje na vrt, da bi se zdirjali in se tako znebili odvečne energije. Pravil je, da so preveč čili.

Jaz sem komaj dobro shodila in tistega dne so starejši najbrž za hip pozabili name. Zašla sem sama na vrt. V tistem je oče odvezal Prama, ki se je v divjem diru zagnal proti vrtu. Srečala sva se v ozkem prehodu med leseno barako in ogromnim kupom dračja. Pram je najbrž mislil za oba. Dvignil je prednje noge, z zadnjima pa tako zaoral v zemljo, da sta se tam še dolgo poznali dve globoki brazdi. Ustavil se je s sprednjima nogama nad mojo glavo.

Pravijo, da od šoka niti zajokala nisem.

Na robu dvorišča se je bohotal ogromen oreh. Nikoli ni rodil, vendar je bil moje najljubše drevo. Pod njim je stala lesena baraka, v njej pa je bilo preprosto ognjišče z ogromnim kotlom za kuho prašičje krme.

Ko je bilo sena preveč, da bi ga spravili na skedenj, smo poleti pod orehom naredili ogromno seneno kopo. Osrednjo žrd smo z močno kovinsko zajlo privezali na najdebelejšo orehovo vejo. Seno se je pokrmilo in zajla je prosto visela z veje. Pa ne za dolgo. Mislim, da je bil Miloš tisti, ki je iz tega napravil nenavadno gugalnico z eno samo vrvjo. Na koncu te vrvi je privezal močan lesen kol in nanj si se moral okobal spraviti tako, da si imel zajlo med nogami in si se jo oprijel z obema rokama.

To je bila najimenitnejša gugalnica. Na njej se je gugala cela vas. Če so te dobro odrinili, si poletel do najvišjih orehovitih vej, letel si nad leseno barako, nad krošnjami drugih dreves do polovice vrta, naravnost pod nebo ... Občutek je bil sanjski.

Tistega dne je bil na gugalnici Miloš, ki je svoj izum stoprocentno izkoriščal, saj je bil na njej kuhan in pečen. Naenkrat pa: hrsk... in poletel je še više kot po navadi, zajla se je namreč pretrgala. Letel je dolgo še vedno sedeč na kolu, le da je bil košček zajle, ki se jo je na vso moč oklepal, zelo kratek ... in tresk - podrl je streho lesene barake in pristal v kotlu, da je prašičja krma frčala na vse strani. Še sreča, da so bili krompir, korenje in pesa že hladni.

Mama je pritekla, še preden se je utegnil skobacati iz kotla, da bi pobegnil. Ni preverjala, če ima vse ude cele. Vzela je leseno krepelce in ga pošteno nažgala, češ: kaj bodo pa zdaj prašiči jedli.

Breda Grlj

Melisnice

Tisto noč je zima na novo odela Menišijo in hribe nad njo z debelo puhasto odejo, v katero so ljudje in živina že navsezgodaj zgazili potke od hiše do hiše in po sredini vasi k napajališču. Iz dimnikov se je sivo sukljalo in risalo na hladno nebo kodraste svedrčke, ki so se v sunkih vetra izgubljali nekje med mrkimi oblaki. Hiše so ponižno čemele pod kopastimi sneženimi pokrivali in slišati je bilo le malo glasov: samotni lajež psa, morda mukanje krave, ki jo je bilo treba pomolsti in rožljanje verige pri jaslih ali kakšen klic.

Nihče, ki bi videl spokojni prizor, ne bi rekel, da je tudi tu vojna; da so se le malo stran še ne dolgo tega možje streljali, ljudje umirali, da so gorele hiše; da tudi v tej vasi mnogih gospodarjev ni doma, da družine stradajo, ženske pa nosijo črnino; da so marsikoga zaprli ali odgnali v internacijo ... Da je zemlja od vsega hudega kakor otrpnila v grozi ... Včeraj je bil Božič in ljudje so ga preživeli v tihi molitvi, polni upanja in prošenj, da bi bilo kmalu konec hudega.

Tudi v nizko kamnito hišo blizu vodnjaka sredi vasi so se že kdaj priplazile skrb, žalost in revščina ... Vsemu hudemu navkljub pa se je v njej pred nekaj dnevi rodilo detece, zdrav in čeden fantek, ki bi se ga v mirnih časih razveselili vsaki starši, zdaj pa je nad njegovo usodo mračno visela zla senca vojne. Njegov čas je prišel sredi najhujše zime in svojo naporno pot na svet je končal z glasnim jokom, ki je utihnil, ko so ga položili materi v naročje. Ta je zdaj še vedno vsa šibka počivala v postelji nasproti peči ob daljši steni velike sobe, dečka pa so dobro zavitega položili v staro zibko, že malo načeto od črvov, počrnelo od dima in dolgoletne rabe, porisano s čarnimi znamenji, ki jim nihče ni več vedel smisla in namena.

Družini je prišla za nekaj časa pomagati teta, ki je v dar prinesla meso svoje zadnje kokoši in malo ješprenja. Črnega vina in sladkorja ni bilo nikjer mogoče dobiti, tudi moke in masti za cvrtje je zmanjkalo in tako se staremu običaju, ki bi pomagal

porodnici spet na noge in družini proslaviti rojstvo novega člana, ni dalo povsem zadostiti. Toda tudi tako so bili skromni Hribci ta dan kar zadovoljni - da so bili le zdravi, na toplem in vsaj za silo siti. Ko le te strašne vojne ne bi bilo ...

Ded je za pečjo - kdo ve kolikič - nemirno predeval pipo iz roke v roko in stikal po žepih, čeprav je že zdavnaj pokadil zadnjo mrvo tobaka. Naposled je jezno potlačil staro fajfo v žep in oddrsal k oknu. Globoko potopljen v svoje misli se je zazrl v usihajoče popoldne. Snežinke so spet začele vse bolj gosto naletavati in veter jih je vrtinčil v zamete.

"Krava je nekam nemirna - moram pogledati!" se je končno odpravil v hlev, a je samo na pol odprla vežna vrata in jih takoj spet zaprl.

"Vojaki!"

Med hišami na oni strani poti je videl postave v dolgih vojaških suknjah, težkih škornjih, z nahrbtniki, čeladami in puškami, kako so v skupinah po štiri ali pet skozi metež stopali proti hišam in vanje. Preden je dobro dojel, kaj se dogaja, je zaropotalo tudi po njihovih vratih - in že so se tudi odprla.

Vstopili so štirje nemški vojaki. Eden je nekaj odsekano ukazal in s plečato postavo in pripravljeno puško zastavil vrata, ostali so hiteli pregledovat prostore. Njihovi škornji so puščali kupčke sneženih sledi, ki so se na toplem hitro spreminjale v lužice ... Kaj hočejo?! Bodo spet požigali, pobijali ... jih bodo kam odpeljali? ... Ljudje v hiši so otrdeli v strahu. Ded je stal kakor ohromel blizu čebra z vodo in čeprav je še iz prve vojne znal nekaj nemških besed, je samo molče spremljal gibe vojakov. Teta je obstala pri mrzlem štedilniku in krčevito sklenila roke na prsni, kakor da namerava moliti. Njen obraz pa je bil videti že vnaprej krotko vdani v vse hudo, ki morda prihaja nadnje.

Vojaki so pogledali v peč, v kuhinjsko omaro, dvignili pokrov vhoda v jamco pod kuhinjo, kjer so hranili krompir in posvetili vanjo, potem odsunili vrata v veliko sobo. Porodnica na postelji si je potegnila rjuho do brade in negibno strmela vanje, bleda od strahu. Vojak, ki je prvi vstopil, je preletel sobo, se sklonil in pregledal podpeček, nato se je še enkrat ozrl po ženski na postelji in ošinil tudi otroka v zibki. Drugi trije so prišli za njim. Njihovi obrazi so bili videti trdi in brezizrazni, oči prežeče, čeljusti stisnjene, kakor da so besno zagrizli v nekaj, česar za vse na svetu ne bodo izpustili. Njihovo vedenje je bilo grozeče - a tudi oprezno, predvsem oprezno ... Se ti ljudje za svojimi preprostimi obrazi niso samo potuhnili? Ali nima kateri za hrbtom bombe ali vsaj ostrega noža; ali ženska v postelji pod odejo ne skriva orožja, ali pod pečjo ne preži bandit, ki bo vse skupaj pognal v zrak?! ... Težko je biti vojak v tuji deželi. Junaki da so osvajalci, so jim govorili njihovi voditelji; arijci, nadljudje ... Zdaj pa tu pobijajo in se pustijo pobijati. Ah - prekleta vojna ...

Ko so vojaki videli, da se jim v hiši ni treba ničesar bati, so se nekoliko bolj sproščeno ozrli okoli sebe. Oči so se jim ustavile na zibki, v kateri je ležal novorojenček in mirno spal, kakor da mu nobeno ustrahovanje in trušč na tem svetu ne moreta do živnega. Povili so ga bili v štrucu, da je imel ročice na toplem, zakaj kljub zakurjeni peči je skozi špranje pri oknih in pod vrati mrazilo in v zibki pri tleh morda ni bilo dovolj toplo. Pokrit je bil v sprano platneno kapico z že malo natrgano čipko in izpod nje se mu je na rožnato čelo ganljivo risal kodrček temnih las. Usteca pod drobčenim noskom so se mu v spanju premikala, kakor da bi hotel sesati, očke pa so bile trdno stisnjene in prav tedaj je zadovoljno zavzdihnil in svojih malih nedolžnih sanjah.

Vojaki so obstopili zibko in še vedno nekoliko oprezajoč naokoli gledali otroka. Nobeden ni spregovoril, toda čeljusti so neopazno zrahljale tisti jezni ugriz, ustnice so se omehčale in ostale priprte kakor

pripravljene za nasmeh; oči kot da bi se hotele veselo zasvetlikati, poteze niso bile več tako zadržane ... Kakor da se je nekaj nevidnega, čudno toplega čisto narahlo oglasilo v njih. Gledali so dete in zdelo se je, da se je v njihove misli prikradlo nekaj milega, lepega. Kaj - tega nikoli nikomur ne bodo povedali ... Ne smejo, kajti ... Morda bi jim potem postalo preveč hudo, da bi še lahko bili vojaki ... Eden - zdrav in rdečeličen kakor kmetič - pa je stegnil roko in s kazalcem požgečkal otroka po podbradku: "Guc-guc!"

Videti je bilo, kot da se je spozabil, zakaj še isti hip je mehko v njegovih očeh ugasnila, roko je hlastno skril v žep in obmolnil. Kakor da se je pregrešil in ga je zdaj sram.

Še nekaj dolgih trenutkov so molče stali tako, potem je mladenič z bledim mestnim obrazom in tankimi prsti, ki so se krčevito oklepali puške, po nemško vzdihnil: "Saj je kakor Jezušček!"

Možje so se zbegano za drobec trenutka srečali z očmi in potem naglo narejeno brezbrizno pogledali vstran, nekam po sobi in v okno. V preplašene oči matere, ki so strmele vanje s postelje, se nobeden ni ozrl, čeprav so jih morda čutili na sebi ... Najstarejši, čokat moški utrujenega izraza, je počasi odpel svoj težki vojaški plašč in segel v žep suknjiča. Iz njega je previdno potegnil majhno, že hudo pomečkano, pa skrbno zaprto vrečko iz rjavkastega papirja, ki je skrivala nečesa še za prst visoko in jo počasi položil k dojenčkovemu vzglavju. Takoj nato se je zravnil in z glavo namignil drugim proti vratom. Vojaki so se - nič več tako strumno in trdo kakor so prišli - zasukali, tiho izginili skozi vrata in zadnji jih je vljudno zaprl za sabo, kakor da je bil samo na obisku in zdaj odhaja domov k družini in v toplo posteljo.

Ljudje v hiši so v olajšanju spet zadihali. Počasi so se upali premakniti in spregovoriti.

"Kaj je dal k otroku?" je v skrbeh vprašala mlada žena in ded je stopil k zibki, prijel vrečko in jo odprl.

"Melisnice! ... Melisnice so - devet belih in dve rdeči!" je olajšano spregovoril, čez obraz pa mu je hušnila senca smehljaja ... Le kje jih je dobil vojak v tej nori vojni? Cerkniški sladoledar jih že davno nima več - če je sploh še živ - in tudi noben drugi najbrž ne. Melisnice, ki se takoj stopijo in še nekaj časa v ustih tako čudežno hladijo - najboljši sladkorčki za brezzobe starce in majhne otroke! Vsak dan eno, pa je življenje lepše; samo drobtinico v usteca, pa jokajoče dete utihne ... Čudovite melisnice!

Milena Ožbolt

Odločitev za prihod v dom

Odhod ali sprememba bivališča je za starejšega človeka zelo težka odločitev. Zapustiti kraj, kjer si preživel vsa svoja leta, prav zares ni lepo, vse do časa ko je to potrebno.

Vse oskrbovance pa lahko razvrstimo po okoliščinah oz. potrebah nege in pomoči, to smo bolniki, invalidi, ostareli in osamljeni ljudje. Tukaj v Domu starejših občanov v Ilirski Bistrici je dobro poskrbljeno za vse, kar potrebujemo za življenje. Nekateri pa v šali tudi govorijo, da se imenujemo "Predjamski grad".

Vedno večje potrebe kako skrbeti v domačem okolju za svoje, ki so potrebni nege, dokazujejo, da je Dom edina rešitev.

Srečujemo se oskrbovanci iz Ilirske Bistrice in okoliških vasi, pa tudi iz drugih krajev. Čeprav nepoznani, smo kakor velika družina. Zato ne mislite, da je življenje v Domu slabo. Potrebno se je vživeti, prilagoditi družbi, spoznati tudi dobre stvari, tako nas bo strah pred bivanjem v Domu zelo hitro minil.

Imamo dobre negovalke, zdravniško oskrbo, telovadbo, mašo in vse kar je potrebno. Za razvedrilo so organizirani razni izleti, srečanja pred Domom, vsako sredo pa nam popestri gospa Vojka s harmoniko. Potrebe po ureditvi pomoči starejšim so vsako leto večje, zato se nam pridružite brez vsake bojazni. V Domu boste našli nove prijatelje, vse ki pričakujejo pogovore in razumevanje s sočlovekom.

Pepca Mihelj

Češnje

Nestrpno smo pričakovali
kdaj bomo sladke češnje trgali.
Vsak dan se na drevo ozirali,
v mislih se z sadežem sladkali.

»Le še nekaj dni«, smo govorili
pa bomo naše češnje obirali.
Lestev smo ob drevo prislonili,
bili smo neučakani.

Kmalu smo ugotovili,
da še nekdo čaka na obed.
Iz sosednjega grmovja
je šoja vadila poet.

V ranem jutru, ko se dan budi
je že sosede klicala v gostijo.
Ptičja jata se je v krošnjo zapodila,
prepevala in se veselila.

Neumorno je jata požeruhov
sem ter tja letela.
Ni jim mar bilo, če smo jih spodili,
kmalu so se tatovi spet vrnili.

Namesto, da bi se češnja
v rdečo barvo spremenila,
je od naših jeznih pogledov
še bolj zelene liste dobila.

Po nekaj dneh klicev na trgatev
je utihnil šoj napev.
Kot, da tatov nikoli ni bilo -
nastala je tišina in obrano drevo.
Če bi znala na platnu zmešati barve,
bi narisala vse to, ker zre moje oko.

Ana Seles

Škoromati

26. decembra na Sv. Štefana so se fantje
zbrali v vaški gostilni in pusta zapili.
Ta dan so pri gostilničarju odprli račun in
"nanj pili" do pusta, ko so s pobranimi
darovi račun poravnali. Tu so se dogovorili,
kateri lik bo kdo predstavljal. Pravico do
bolj čislanih likov so imeli starejši fantje,
mlajši pa so morali izbirati med tistimi,
kar je ostalo. Ta dan so izbrali tudi kapota
(vodjo), enega ali dva, če je bila vas večja.
Izbrali so jih po priljubljenosti, sposobnosti
vođenja skupine ter po smislu za šemljenje.
Kapo je imel pravico odločiti o pripravah
in izvedbi obhodov. Včasih je reševal
nastale težave, predvsem če je kdo od
našemljencev preveč pogledal v kozarec.
Njegove odločitve so bile za vsakega
sodelujočega vedno pravilne. Med
našemljenci je bil kapo največkrat oblečen
v škoromata z bronastimi zvonci, kar je
tudi potrjevalo njegov ugled med ostalimi.

Škoromati so si pripravljali oblačila
ponavadi na skrivaj. Ponekod so si začeli
pripravljati oblačila šele po svečnici
2. februarja, vendar je bilo včasih potrebno
začeti tudi prej, posebno če je bil pust že
prve dni februarja. Kljub temu so se
nekateri strogo držali pravila in so potem
pohiteli, "tudi, če ni bilo tiste dni pravega
reda, ne v hlevu ne v hiši." Prvi so odšli na
obhod škoromati iz Podgrada. Pozneje so
si obhodi sledili po določenem redu, tako
da vasi nista obiskali dve skupini v enem
dnevu. Škoromati so hodili v izredno
oddaljene vasi, daleč od domačega kraja.

Odpravili so se v zgodnjih jutranjih urah,
vračali pa pozno zvečer. Fantje z Račic
pa so bili zdoma tudi po več dni in so
obiskovali kraje po Istri (Čičariji). Omeniti
moramo tudi zvončare z Mun, ki so bili
vsakoletni obiskovalci brkinskih vasi. Ti so
se vračali s svojih obhodov po Istri in so se
ustavljali v vaseh ob cesti Kozina - Reka.

Domačo vas so ponavadi obiskali zadnjo,
in sicer na pustno nedeljo ali torek.
Fantovske skupine so imele pravico, da so
šle prve "pobirat", šele nato so šli lahko
tudi otroci in možje. Največ darov so dobili
škoromati v domači vasi, vendar so bile
radodarne tudi domačije v ostalih vaseh,
kjer so imeli hčer za možitev in je bila
njihova želja, da bi odšla v vas, iz katere
so našemljenci prihajali.

Vedno je obisk škoromatov za domačine
predstavljal čast, zato so jih radi sprejeli.
S seboj so prinesli veselje in razigranost.
Najbolj pa so se jih veselili otroci, ki so
jih radi čakali že pred vasjo. Ko so se
škoromati približevali, so se pred njimi
skrili zaradi strahu, da jih ne bi ujel kliščar
v velike klešče in jih "olisal" s sajami.
Pogumnejši so jih izzivali, dokler jih
kliščar na veliko veselje skritih in varnih
opazovalcev, ni ujel in olisal. Če je bilo
žrtev deklet, je bilo obojestransko veselje
in zabava še večja.

Iz spletne strani Sokolskega doma

Čas teče

Čas že v rosi jutra življenje kliče.
 Se na stopalu dneva pne v obzorje.
 Čas je reka in mavrica nad mano,
 ko z dlanjo v dlani na križišču dneva,
 kuštravé spomine v srcu grejem.
 Čas je drevo, ki se nad mano sklanja.
 Je mati in nje mleko z nedrij.
 In kadar čas teče, teče naglo, silovito.
 Komaj sem v plenico ga zavila,
 že čas odnesel ga po širnem svetu.
 Čas so poljubi tvoji, ki od daleč
 mi sladkajo stara leta.
 In obzorje je, ki ve kdaj bom
 v tem svojem času pokleknila.

Danica Pardo

Babičini nasveti

Da bi se izognili neprijetnim vonjavam iz pomivalnega stroja, mu vsakokrat, ko ga izpraznite, »postrezite« z jedilno žlico kisa.

Za pranje čipk, vezenin, svilenih in drugih občutljivih izdelkov, uporabite vodo v kateri ste skuhali olupljen krompir ne da bi vodo solili. Na vsak liter vode potrebujete tri srednje velike krompirje. Poleg čistilnega učinka, voda tudi rahlo »poštirka« tkanino, tako jo boste tudi lažje zlikali.

Voda, v kateri ste kuhali krompir, je zelo uporabna tudi za čiščenje srebrnine in vseh vrst izdelkov iz srebra.

Da bi postali vaši lasje nekoliko temnejši in lepo svetleči, uporabite pomarančni čaj. Vrečko čaja pustite v skodelici približno pet minut, da postane tekočina temna, pustite, da se malo ohladi in nato z mlačnim poparkom prelijete lase. Pustite delovati približno pol ure, nato lase dobro splahnite z mlačno vodo. Presenečeni boste nad rezultatom.

Pol grama sode bikarbone na liter vode za kuhanje naredi sveže stročnice bolj mehke in ohrani njihov okus. Ista merica sode dodana mlačni vodi, v kateri namakate suh fižol, skrajša čas namakanja in kuhanja. To velja še posebej za kraje, kjer je voda bolj trda.

Če imate mastno in nečisto kožo si naredite masko iz ajdove moke. Masko pripravite tako, da kuhani ajdovi moki dodate še malo mleka in jo na tanko nanesete na obraz. Pustite na obrazu nekaj minut in sperite z mlačno vodo.

Zmrznjeni zelenjavi povrnemo okus tako, da jo najprej prelijemo z vrelo vodo in nato po možnosti kuhamo v juhi.

Sok belega grozdja lahko uporabite tudi namesto tonika na koži obraza - poleg poživljaljočega in hranljivega učinka, preprečuje tudi nastajanje gub.

Zmečkanemu oblačilu iz žameta se težko povrne prvotni izgled in likanje običajno zadevo še poslabša. Oblačilo položite na mizo in prekrijte z dovolj velikim kosom blaga, ki ste ga namočili v vodi in dobro oželi. Pustite stati tako preko noči in zjutraj oblačilo obesite na obešalnik ali krojaško »lutko«. Po nekaj urah ga boste že lahko oblekli.

Idrijskih čipk ne smete pogosto prati. Ko je pranje potrebno izdelek namočite v mlačno mleko za nekaj ur, nato dobro izperete in posušite.

Zelo suhi lasje vam bodo hvaležni, če jim boste občasno »postregli« z majonezo. Pred pranjem na suhe lase nanesete pol skodelice majoneze. Glavo pokrijete s plastično vrečko in pustite delovati petnajst minut. Lase dobro sperite še preden uporabite šampon.

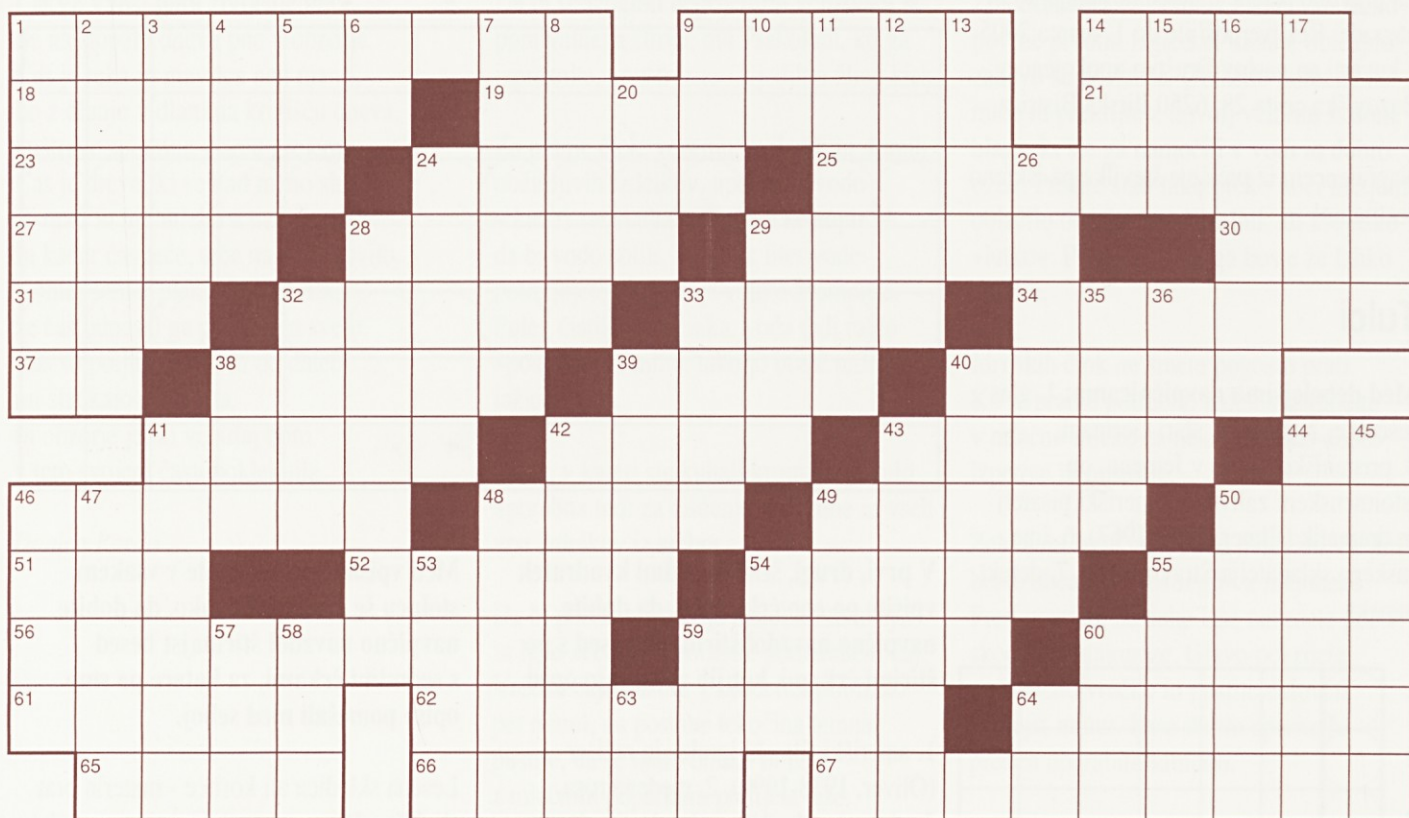
Pri cvrtju dodajte olju žlico kisa. Tako ocvrto meso, zelenjava itd., ne bo preveč mastno.

Preden ponovno barvate vrata in okna, premažite steklene površine s kisom, tako se barva na steklo ne bo prijela.

Stare nalepke na lesenih površinah boste lažje odstranili, če jih boste najprej malo namočili z belim kisom, pustili nekaj minut, da kis dodobra vpijejo in jih nato odstranili.

Kako lahko ugotovite ali ste kupili sveže ribe? Postavite jih v mrzlo vodo - če bodo ostale na površini, niste nasedli prodajalcu, ribe so res sveže.

Križanka

Vodoravno: 1. kartuzijanski samostan, 9. strah pred nastopom, 14. vaja v karateju, 18. Blomdahlova opera, 19. mesto v Rusiji, v delti Volge, 21. visok gorski hrbet, 23. zid, 24. slovenski gledališki igralec (Boris), 25. redni škof, 27. sredstvo obveščanja, 28. del obale v pristanišču, 29. žrtvenik, 30. japonska nabiralka biserov, 31. ime kostumografije Vogelnik, 32. nadzornik novogradnje, delovodja, 33. vzdevek boginje Demetre, 34. mesto v Litvi, ob reki Nemen, 37. solmizacijski zlog na šesti stopnji, 38. naslov prve slovenske opere, 39. grški didaktični pesnik, 40. mesto v Bosni, rudnik soli, 41. barijev sulfat, težec, 42. ton, zven, 43. ime raznih zbirk in izrekov pri starih Indih, 44. začetnici pesnika in dramatika Svetine, 46. stičišče stoletij, 48. srebrno bela, trda kovina (Cr), 49. burka, 50. otok v Jadranskem morju, severno od otoka Molat, 51. otok v Prespanskem jezeru, 52. Zevsov ali Atenin ščit, 54. kraj pri Sežani, 55. ljubkovalno ime za Ivano, 56. srednjeameriška država z glavnim mestom San Jose, 59. potomec Špancev v Južni Ameriki, 60. tiskarska napaka,

61. sidro, 62. španski konkvistador, ki je osvojil Kubo (Pedro de), 64. priprava za merjenje, 65. otok ob zahodni obali Škotske, 66. Anastazija (krajše), 67. pokazatelj, kazalec.

Navpično: 1. utrjen grad, 2. grško-rimski stari vek, 3. mesto v Nemčiji, ob reki Labi, 4. oklepno vozilo, 5. časovna enota, 6. predlog, 7. okrasni grm z elipsastimi listi in belimi, dišečimi cveti, 8. ameriška kozmetičarka (Margaret), 9. rastlinska bodica, 10. kemični simbol za element radij, 11. ultrazvočni globinomer, 12. ime popevkarice Zore, 13. švicarski pianist, madžarskega rodu (Geza), 14. gora v Posočju, nad Kobaridom, 15. oče, 16. glavno mesto Albanije, 17. duša (lat.), 20. del (nar.), 22. grški poveljnik pred Trojo, 24. ikrnik, ikravec, 26. mesto v Sibiriji, zahodno od Bajkalskega jezera, 28. spojina iz velikega števila medsebojno vezanih monomerov, 29. slovenski geograf (Ludvik), 32. vzmet pri uri, 33. shramba, kašča, 35. ime pisateljice Širovnik, 36. Uršula (krajše), 38. ples, 39. agavi podobna rastlina, 40. slovenski skladatelj

(Bor), 41. kraj pri Postojni, 42. grd, neprikupen človek, 43. v ameriškem okolju pivnica, gostilna, 44. del fotografskega aparata, 45. mirujoči del elektromotorja, 46. levi pritok Savinje pri Celju, 47. reka v Gruziji, izliva se v Črno morje, 48. krilo, 49. tuje moško ime, 50. uradni jezik v Izraelu, 53. del imena italijanskega igralca Volonteja, 54. mestece v Italiji, južno od Bolzana, 55. ribje jajčece, 57. polt, 58. naplačilo, 59. zemeljska ožina na Malaki, 60. lisast, marogast vol, 63. arabski žrebec, 64. solmizacijski zlog na tretji stopnji.

Dimitrij Grlj

Slovarček

Ordinarij - redni škof
Sutra - ime raznih zbirk in izrekov pri starih Indih
Alvarado - španski konkvistador
Polimer - spojina iz velikega števila medsebojno vezanih monimerov
Turel - slovenski skladatelj (Bor)
Šek - marogast vol

Smeškotov kotiček

Znanje seksa

Zvečer nekdo pozvoni na vrata zakonskega para. Žena je doma in odpre vrata. Zunaj stoji moški, ki žensko vpraša: "Ali znate seksati?" Ženska je vsa iz sebe in mu pred nosom zaloputne vrata. Enako se zgodi naslednji večer. Žena je o dogajanju povedala možu, ta pa se je odločil, da bo naslednji večer ostal doma in moškega pričakal za vrati. Tretji večer je zopet pozvonilo. Žena je odprla vrata, zunaj je bil isti moški, ki je vprašal: "Ali znate seksati?" Žena, opogumljena, ker se je za vrati skrival njen mož je odgovorila: "Ja, znam!" "Potem pa poskrbite, da bo vaš mož seksual z vami, ne pa z mojo ženo!"

Dve upokojski

- Kako je, stara sablja, dobro zgledaš za svojih šestdeset.
- Leta me prav nič ne ovirajo, osvajam mladenko dvajsetih let.
- Kako se boš pa izvlekel, če bo ugriznila v vabo?

Zakaj so upokojeni moški bolj potrpežljivi in tudi bolj prijazni?

- Zato, ker so prepočasni, da bi zbežali.

Enkrat drugače

Mož se zvečer vrne domov in najde stanovanje v strašnem neredu: povsod umazana posoda, razmetane obleke, razgrnjene postelje, prevrnjeni predmeti ... Prestrašen pohiti v dnevno sobo, kjer zagleda ženo, ki mirno sedi in gleda žajfaste nadaljevanke.

"Kaj pomeni ta nered? So bili vlomilci na delu?" "Ne, kje pa! Vedno te zanima, kaj zaboga počnem ves dan v stanovanju. No, danes tega nisem počela."

Program izletov in srečanj Društva upokojencev Ilirska

Bistrica za leto 2005

februar

19. 02. 2005

Družabni večer v menzi TIB Ilirska Bistrica

marec

12. 03. 2005

Kopanje in družabni večer v hotelu Delfin Izola

april

16. 04. 2005

Planinski pohod - Velika Pleševica

27. 04. 2005

Planinski pohod - Kozlek

maj

21. 05. 2005

Enodnevni izlet v Italijo - Miramar, Palmanova, Sveta Gora

junij

17. 06. 2005

Planinski pohod - Snežnik

23. 06. 2005

Srečanje upokojencev Slovenije v Postojni

julij

15. 07. 2005

Piknik na Mašunu

avgust

6. 08. 2005

Pohod ob reki Reki

25. 08. 2005

Enodnevni izlet na Madžarsko

september

3. 09. 2005

Mednarodno srečanje upokojencev v Avstriji - Pliberg

17. 09. 2005

Enodnevni izlet - od Litije do Čateža

oktober

6. in 7. 10. 2005

Dvodnevni izlet - San Marino, Italija

november

4. 11. 2005

Martinovanje

december

30. 12. 2005

Prednovoletno družabno srečanje

Predvideno je še srečanje upokojencev Primorske. Natančnejše informacije bomo objavili naknadno.

Pred napovedanim izletom ali srečanjem bomo poverjenike in člane društva obvestili o ceni in ostalih pogojih.

Prijave z vplačilom bomo sprejemali v pisarni društva, ob sredah in petkih od 9 - 12 ure. **Vabljeni.**

V letu 2005 slavimo

30-letnica zgraditve nove šole v Podgradu

30-letnica zimskih pohodov na Snežnik

55 let od ustanovitve Filatelističnega društva Ilirska Bistrica

60-letnica druge svetovne vojne

60-letnica obnovitve planinskega društva

85 let od podpisa Rappallske pogodbe

100-letnica »ilirskega sokola«

140-letnica Pošte Jelšane

190-letnica Osnovne šole Jelšane

130-letnica Osnovne šole Pregarje

Na izletu

Člani Društva invalidov Ilirska Bistrica ob 400-letni trti na Lentu v Mariboru, septembra 2004

Izdajo pričujoče številke
Jesenskih listov so podprli:

Društvo upokojencev
Ilirska Bistrica

Zveza kulturnih organizacij
Ilirska Bistrica

Gostišče s prenočišči Danilo
Ilirska Bistrica

Komunalno podjetje
Ilirska Bistrica

Frizerski salon Mitja
Ilirska Bistrica

Dom starejših občanov
Ilirska Bistrica

K Banka Koper

Uredniški odbor

Dimitrij Grlj
Franc Gombač
Ivko Spetič
Danica Pardo

Oblikovanje
Edo Seles
Grafična priprava
StudioRolih Ilirska Bistrica
Tisk
Lotos Postojna, januar 2005

Društvo invalidov Ilirska Bistrica praznuje letos 20-letnico. Vsi člani društva se najbolj veselijo čudovitih izletov.

Veliko smo že videli, pravijo in še marsikaj bomo. Potovanja nas združujejo ter nam lepšajo dneve in vsaj takrat, ko se skupaj potepamo lahko pozabimo na vsakdanje skrbi, bolečine in tegobe, ki nas tarejo.

Vabljeni, pridružite se nam, izleti so namenjeni tudi vam.

Društvo invalidov Ilirska Bistrica
Bazoviška 14
telefon: 05 / 714 21 47

